

BIBLIOTEKER OG MUSIK PERSPEKTIVER

BIBLIOTEKER OG MUSIK PERSPEKTIVER

BIBLIOTEKER OG MUSIK – Perspektiver

Copyright © 2016

Slots- og Kulturstyrelsen

København, Danmark

www.slks.dk

Redaktion: Jeppe Bjerregaard Jessen,
Anne-Marie Mohr Nielsen og Tine Vind

Ekstern konsulent: Helle Solvang

Korrektur: Annette Møller

Projektgruppen for Den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker: Ingrid Andersen (Roskilde Bibliotekerne), Amalie Ørum Hansen (Gentofte Bibliotekerne), Inger Nygaard Kaad (Randers Bibliotek), Jørgen Gram Christensen (Vejle Bibliotekerne), Emilie Wieth-Knudsen (DMBF – Foreningen for Musik i Bibliotekerne), Øjvind Harkamp (MUFA – faggruppen for musikbibliotekarere), Kresten Osgood (repræsentant for de udøvende kunstnere, på vegne af Dansk Musiker Forbund og Dansk Artist Forbund), Sille Grønberg (repræsentant for sangskriverne og komponisterne, på vegne af DJBFA/Komponister og Sangskrivere, Danske Populær Aforer og Dansk Komponist Forening), Carsten Nicolaisen (Biblioteket Sønderborg), Morten Fogh (Aabenraa Bibliotekerne), Lone Terpgård-Jensen (Rødovre Kommunebibliotek) og fra Slots- og Kulturstyrelsen: Tine Vind, Anders Cato, Anne-Marie Mohr Nielsen og Jeppe Bjerregaard Jessen.

Grafisk produktion: Stæhr Grafisk

Tryk: Kailow Graphic A/S

ISBN

978-87-92681-58-4

978-87-92681-59-1 (Elektronisk)

TAK

Slots- og Kulturstyrelsen vil gerne takke alle bidragsydere til denne publikation. Det gælder både forfattere og alle øvrige bidragsydere.

FORORD

Interessen for musik er stor, og muligheden for at få adgang til mange typer musik er på kort tid blevet større. Færre og færre biblioteksbrugere står i kø for at låne cd'er. Hvad betyder det for bibliotekerne? Det indeholder denne antologi mange spændende og inspirerende artikler om.

Musikformidlingen i folkebibliotekerne har haft mange forskellige former, og bibliotekerne har blandt andet afprøvet nye musikformidlingstiltag, som forholder sig til de forandrede vilkår og muligheder, der følger af digitaliseringen. I den forbindelse oplever bibliotekerne, at det giver nye udfordringer, når velkendte formater som f.eks. cd'en er på vej ud af det kommercielle marked og bliver afløst af streaming-tjenester.

Da Slots- og Kulturstyrelsen i 2015 identificerede et antal *Strategiske pejlemærker for folkebibliotekerne* som et idé- og udviklingsredskab for landets folkebiblioteker, viste den efterfølgende dialog med sektoren på styrelsens årsmøde i 2015, at der blandt andet var behov for at arbejde videre med musikområdet.

På baggrund heraf igangsatte Slots- og Kulturstyrelsen i 2016 en national indsats for at inspirere til at udbrede, understøtte og videreudvikle *folkebibliotekernes formidling af musik i samspil med andre aktører i lokalområdet*.

Selv om musikformidling er meget mere end formidling af indspillet musik, kan det være sværere at se, hvordan musikken kan formidles til biblioteksbrugerne, når den fysiske manifestation glider ud. Derfor har der i indsatsen især været fokus på at afdække et bredt felt af muligheder for musikformidling med særligt fokus på aktiviteter i det fysiske biblioteksrum og få skabt en række initiativer og formidlingskoncepter i form af eksempler, der kan udbredes til hele landet.

Ét af resultaterne er denne antologi *Biblioteker og musik – perspektiver* om musikkens væsen, dannelse, udtryksform og digitale udvikling. Samt et eksempel-katalog *Biblioteker og musik – inspirationer* med bidrag af gode idéer og koncepter fra flere af landets folkebiblioteker.

Tak til de mange bidragydere til antologien samt projektgruppen i forbindelse med arbejdet med den nationale indsats på musikområdet og ikke mindst – tak til alle folkebibliotekerne for de brugbare og mangfoldige eksempler på musikformidling, der virker i hverdagen.

Det er mit håb at bibliotekerne lader sig inspirere til fortsat udvikling af musikformidling på bibliotekerne.

Morten Laurrup-Larsen
Vicedirektør Slots- og Kulturstyrelsen
November 2016

INDHOLD

8 OVERBLIK

13 KAPITEL 1

MUSIK – BETYDNING, DANNELSE OG EFFEKT

- 14 MUSIKKENS EFFEKT OG VÆRDI HOS BORGERE OG KOMMUNER
Af Michael Radmer Johannisson, seniorkonsulent
i rådgivningsvirksomheden Seismonaut
- 20 MUSIKALSK DANNELSE I BØRNEHØJDE
Af Sven-Erik Hølgersen, lektor i musikpædagogik ved DPU
- 25 MUSIK GÅR DIREKTE I KROPPEN
Af Erik Christensen, ph.d. i musikterapi og neurovidenskab, Aalborg Universitet
- 31 BIBLIOTEKER OG FÆLLESVIDEN
Af Vincent F. Hendricks, Professor i formel filosofi ved Københavns Universitet
- 34 FOLKEBIBLIOTEKET - VOR TIDS VIGTIGSTE DANNELSES-AGORA
Af Ole Fogh Kirkeby, filosof og professor i ledelsesfilosofi
ved Copenhagen Business School

41 KAPITEL 2

HVOR ER MUSIKBIBLIOTEKET PÅ VEJ HEN?

- 42 NØGLEN TIL FREMTIDEN ER PARTNERSKABSALLIANCER
Af Mads Led Behrend og Niels Mark, Odense Musikbibliotek
- 47 BIBLIOTEKERNES STRATEGISKE OMSTILLINGSPROCES
Af Anne-Marie Mohr Nielsen, konsulent, Slots- og Kulturstyrelsen
- 52 FREMTIDENS MUSIKTILBUD TIL DEN UNGE MUSIKFORBRUGER
Af Line Hoffgaard, projektleder og formidler ved Aalborg Bibliotekerne
- 56 VI HAR BRUG FOR EN LEVENDE GUIDE, DER TAGER OS I HÅNDEN.
Af Susi Hyldgaard, komponist og formand for DJBFA / Komponister og Sangskrivere
- 60 BRUGERINVOLVERING OG LYTTEKLUBBER
Af Ulla Hoberg Lyhne, musikformidler og projektleder, Roskilde Bibliotekerne
- 64 DON'T SHOW IT: PLAY IT!
Af Thomas Vigiild, leder af spillinjen Game Academy, Vallekilde Højskole
- 68 TRÆD IND I MUSIKKEN
Af Thomas Vigiild, leder af spillinjen Game Academy, Vallekilde Højskole
- 70 SAMARBEJDER PÅ TVÆRS DER SKABER MERE MUSIK
Anne-Marie Mohr Nielsen, konsulent, Slots- og Kulturstyrelsen

75 KAPITEL 3

MUSIKKENS AKTØRER BYDER OP TIL DANS

- 76 SPIL DANSK - ET NATIONALT PROJEKT MED LOKAL FORANKRING
Af Ricco Victor, direktør for Spil Dansk
- 82 MUSIKSKOLEN OG BIBLIOTEKET - SAMMEN KAN VI MERE
Af Anja Reiff, leder af Gladsaxe Musik- og Billedskole
- 85 DEN ÅBNE SKOLE, hvor lyset kommer ind
Af Ulla Voss Gjesing, Centerchef, Kulturprinsen i Viborg
- 89 LEVENDE MUSIK I SKOLEN - OPLEVELSE OG VIDEN
Af Ebbe Høyrup, Koncertdirektør i Levende Musik i Skolen
- 94 SANGENS HUS OG SANGKRAFTCENTRENE
Af Mads Bille, kunstnerisk leder af Sangens Hus
- 99 PÅ VEJ TIL INSPIRATIONSSAMFUNDET
Af Lars Juhl, leder af Strøm School

105 KAPITEL 4

BIBLIOTEKET OG DEN DIGITALE UDVIKLING

- 106 DEN DIGITALE MUSIKBRANCHE - STREAMING OG LYTTMØNSTRE
Af Rasmus Rex Pedersen, ph.d. og adjunkt ved Rytmask Konservatorium
- 112 ET TILBAGEBLIK I HISTORIEN OM DEN DIGITALE MUSIK PÅ BIBLIOTEKERNE
Af Niels Mark, Teamleder, Odense Musikbibliotek og hovedredaktør for Bibzoom
- 120 MUSIKKEN OG BIBLIOTEKET MIDT I EN STREAMINGTID
Af Martin Blom Hansen, musiker og journalist

127 KAPITEL 5

DE NATIONALE MUSIKSAMLINGER

- 128 DET KONGELIGE BIBLIOTEK – IKKE BARE BØGER
Af Anne Ørbæk Jensen, forskningsbibliotekar, Det Kongelige Bibliotek
- 132 APPELSINER I TURBANEN – HISTORISKE MUSIKSAMLINGER PÅ STATSIBLIOTEKET
Af Karen Williams og René Torning Andersen, Statens Mediesamling, Statsbiblioteket (Nationalbiblioteket)
- 138 NETARKIVET – NU UP TO DATE MED WURST OG DE FOREST
Af Henrik Smith-Sivertsen, Seniorforsker ved Musik- og Teatersamlingen, Det Kongelige Bibliotek (Nationalbiblioteket)

143 KAPITEL 6

BIBLIOTEKER OG MUSIK – LOV, STATISTIK OG UDVIKLINGSTENDENSER

- 144 FOLKEBIBLIOTEKERNE OG MUSIKOMRÅDET UNDER FORANDRING
Af Jeppe Bjerregaard Jessen, projektleder for den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker, Slots- og Kulturstyrelsen.
- 145 FOLKEBIBLIOTEKERNES LOVMÆSSIGE RAMMER
Af Jeppe Bjerregaard Jessen, projektleder for den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker, Slots- og Kulturstyrelsen.
- 147 BIBLIOTEKERNES BRUGERE, UDLÅN, AKTIVITETER OG SERVICES PÅ MUSIKOMRÅDET
Af Jeppe Bjerregaard Jessen, projektleder for den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker, Slots- og Kulturstyrelsen.
- 157 DEN NATIONALE INDSATS PÅ MUSIKOMRÅDET
Af Jeppe Bjerregaard Jessen, projektleder for den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker, Slots- og Kulturstyrelsen.

161 BIDRAGSYDERE

OVERBLIK

MUSIK – BETYDNING, DANNELSE OG EFFEKT

Musikkens effekt og værdi hos borgere og kommuner af Michael Radmer Johannisson, seniorrådgiver og musiker. I artiklen argumenterer Michael Radmer Johannisson for hvordan det er relevant, at have fokus på både brugerrettede effekter på kortere sigt og samfundsmæssige effekter på længere sigt.

Musikalsk dannelse i børnehøjde af Sven-Erik Holgersen, lektor i musikpædagogik ved DPU. Sven-Erik Holgersen præsenterer i sin artikel en række perspektiver om børns musikalske dannelse og identitetsdannelse, herunder hvordan musik har en fundamental betydning for børns udvikling.

Musik går direkte i kroppen af forsker i musikterapi og neurovidenskab, Erik Christensen. Artiklen beskriver hvordan musik berører mennesket med udgangspunkt i hjernens funktion samt forholdet mellem hjerne, krop og menneske.

Biblioteker og fællesviden af professor Vincent F. Hendricks, leder af Center for Information og Boblestudier ved Københavns Universitet. I artiklen argumenterer Vincent F. Hendricks for, hvordan biblioteket spiller en vigtig rolle som en del af en fælles informationsstruktur, der både er fysisk og digital.

Folkebiblioteket – vor tids vigtigste dannelses-ager af filosof og professor Ole Fogh Kirkeby, Copenhagen Business School. Ole Fogh Kirkeby argumenterer for hvordan bibliotekets opgave med at give borgerne lige adgang til viden og kulturelle udtryk, herunder musik, er central for dannelse og demokrati.

HVOR ER MUSIKBIBLIOTEKET PÅ VEJ HEN?

Nøglen til fremtiden er partnerskabsalliancer af Mads Led Behrend og Niels Mark fra Odense Musikbibliotek. I artiklen præsenteres en række strategiske indsatser på musikområdet, der har udgangspunkt i bibliotekets udvikling fra transaktion til relation. Her er fokus på hvordan biblioteket gennem samarbejde, partnerskaber, brugerinddragelse og nytænkning kan spille en vigtig rolle i det lokale musik- og kulturliv.

Bibliotekernes strategiske arbejde med musikformidling af Anne-Marie Mohr Nielsen, konsulent i Slots- og Kulturstyrelsen. I artiklen præsenteres fire bibliotekers forskellige strategiske indsatser på musikområdet. Det kan handle om at arbejde med at formulere en helt ny strategi for musikken. Formålet kan også være at integrere en mere strategisk forståelse eller tænkning i det daglige arbejde med musikken på bibliotekerne.

Fremtidens musiktilbud til den unge musikforbruger af Line Hoffgaard, formidler og projektleder ved Aalborg Bibliotekerne. Line Hoffgaard fortæller i artiklen om projektet *Fremtidens musikbibliotek* hvor det undersøges hvordan bibliotekers musiktilbud kan være relevante og dannende for unge. Projektet peger på store potentialer ved samarbejder med andre aktører på musikområdet.

Vi har brug for en levende guide, der tager os i hånden af Susi Hyldgaard, komponist og formand for DJBFA/Komponister og Sangskrivere. Susi Hyldgaard betoner i artiklen hvordan hun ser at bibliotekerne og deres musikformidling er vigtige i en digital tidsalder.

Brugerinvolvering og lytteklubber af Ulla Hoberg Lyhne, musikformidler ved Roskilde Bibliotekerne. Ulla Hoberg Lyhne orienterer i artiklen om en række erfaringer med lytteklubber og hvordan lyttekoncepter har stor værdi for borgerne og bibliotekerne.

Don't show it: PLAY IT! af Thomas Vigil, Game Academy, Vallekilde Højskole. Thomas Vigil argumenterer i denne artikel for hvordan spil kan være en vej til oplysning og nye målgrupper på fremtidens bibliotek.

Træd ind i musikken, ligeledes af Thomas Vigild. Her præsenterer Thomas Vigild en række muligheder for hvordan spil og virtual reality kan indgå i bibliotekernes musikformidling på interessante brugerinddragende måder, ligesom spillets kvaliteter på en levende måde kan smitte af på måden man formidler på og indretter rum.

Samarbejder på tværs, der skaber mere musik af Anne-Marie Mohr Nielsen, konsulent i Slots- og Kulturstyrelsen. I artiklen præsenteres forskellige eksempler på værdifulde samarbejder mellem folkebiblioteker og lokale aktører på musikområdet.

MUSIKKENS AKTØRER BYDER OP TIL DANS

Spil Dansk – et nationalt projekt med lokal forankring af Ricco Victor, direktør for Spil Dansk. Ricco Victor peger i artiklen på perspektivrige muligheder for samarbejder mellem Spil Dansk og bibliotekerne.

Musikskolen og biblioteket – sammen kan vi mere ser Anja Reiff, leder af Gladsaxe Musik- og Billedskole. I artiklen peger Anja Reiff på nye udviklingsretninger på samarbejdsfeltet mellem musikskole og bibliotek med visionen om udgangspunktet i det fælles formål med musikken, fremfor vante strukturer.

Den åbne skole, hvor lyset kommer ind af Ulla Voss Gjesing, Centerchef, Kulturprinsen i Viborg. Ulla Voss Gjesing peger på at biblioteket, er en særlig oplagt samarbejdspartner for folkeskolerne, i forhold til aspekter som musikformidling og oplevelses- og informationsøgning og den folkeoplysende tradition og høj faglig integritet i lokal-samfundet.

Levende musik i skolen – oplevelse og viden af Ebbe Høyrup, koncertdirektør i LMS Levende Musik i Skolen. Ebbe Høyrup peger på perspektiver ved at LMS og skolerne samarbejder med bibliotekerne, hvor biblioteker bl.a. kan byde på ekstra viden og lægge rum til koncerter.

Sangens hus og sangkraftcentre af Mads Bille, der er kunstnerisk leder af Sangens Hus i Herning. Mads Bille peger på potentialerne ved samarbejder mellem folkebiblioteker og sangkraftcentre, ud fra perspektiver om sangens betydning for fællesskab og identitetsdannelse.

På vej til inspirationssamfundet af Lars Juhl, leder af Strøm School. I artiklen argumenterer Lars Juhl for hvordan bibliotekerne via musik kan være med til at understøtte borgeres skaberkraft, hvilket er centralt i det inspirationssamfund som forfatteren peger på, at vi er på vej henimod.

BIBLIOTEKET OG DEN DIGITALE UDVIKLING

Den digitale musikbranche – streaming og lyttemønstre af ph.d. Rasmus Rex Pedersen, der forsker i den digitale musikbranches udvikling. I artiklen belyser Rasmus Rex Pedersen de store forandringer den digitale udvikling har betydet for måden musik bliver produceret, distribueret og brugt.

Et tilbageblik i historien om den digitale musik på bibliotekerne af Niels Mark, Hovedredaktør for BibZoom. Artiklen giver et overblik over bibliotekernes digitale musikhistorie og afsluttes med perspektiver for bibliotekernes fremtidige musikformidling.

Musikken og biblioteket midt i en streamingtid af musiker og journalist Martin Blom Hansen. I artiklen giver en række centrale aktører fra bibliotekerne deres bud på hvilken rolle musikken skal spille på folkebibliotekerne nu og fremover.

DE NATIONALE MUSIKSAMLINGER

Det kongelige bibliotek – ikke bare bøger af Anne Ørbæk Jensen, forskningsbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek (Nationalbiblioteket). I artiklen orienteres der om Det Kongelige Biblioteks omfattende musiksamling, der bl.a. rummer en stor del af den danske musikalske kulturarv, samt om forskning, formidling og arrangementer på musikområdet.

Appelsiner i turbanen – historiske musiksamlinger på Statsbiblioteket af Karen Williams og René Torning Andersen, Statens Mediesamling, Statsbiblioteket (Nationalbiblioteket). I artiklen beskrives Statsbibliotekets enorme musiksamlinger, herunder Nationaldiskoteket, der rummer mere end en hyldekilometer musik. Statsbibliotekets opgave på musikområdet er løbende at indsamle, bevare og tilgængeliggøre de mange musiksamlinger.

Netarkivet – nu up to date med Wurst og de Forest af Henrik Smith-Sivertsen, Seniorforsker ved Det Kongelige Bibliotek (Nationalbiblioteket). I artiklen fortæller Henrik Smith-Sivertsen om det omfattende arbejde, der kan ligge i at bevare en mediebegivenhed som European Song Contest 2014 for eftertiden, med den af begivenheden af fødte og omfattende online-aktivitet.

BIBLIOTEKER OG MUSIK – LØV, STATISTIK OG UDVIKLINGSTENDENSER

Det sidste kapitel af Jøppe Bjerregaard Jessen, konsulent i Slots og Kulturstyrelsen og projektleder for Den nationale indsats på musikområdet, består af tre dele.

Folkebibliotekernes lovmæssige rammer belyser folkebibliotekernes juridiske rammer på musikområdet.

Bibliotekernes brugere, udlån, aktiviteter og services på musikområdet viser udvikling og status på musikområdet i bibliotekerne, i relation til danskernes generelle musikvaner og musikbranchens tal på anvendelse af musik.

Den nationale indsats på musikområdet samler op på perspektiver i bidragene fra nærværende publikation, som peger fremad mod bibliotekernes nye muligheder som musikformidlere.

KAPITEL 1

MUSIK – BETYDNING, DANNELSE OG EFFEKT

Hvilken værdi har musikken, som vi møder på biblioteket og andre steder? Hvad er det for en effekt musik og kultur kan have for borgere og kommuner? De spørgsmål forsøger seniorrådgiver og musiker Michael Radmer Johannisson og andre af publikationens forfattere at svare på. Er det fx muligt, at dokumentere effekter af konkrete indsatser på musikområdet? Og kan det være en opgave for biblioteket?

MUSIKKENS EFFEKT OG VÆRDI HOS BORGERE OG KOMMUNER

AF MICHAEL RADMER JOHANNISSON,
SENIORKONSULENT I RÅDGIVNINGSVIRKSOMHEDEN SEISMONAUT

Bibliotekerne står midt i en brydningstid. Gamle strukturer er i opløsning, og der skal findes nye veje til at opfylde bibliotekets formål om at fremme viden og være rammen for oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet.

Dette gælder særligt for musikområdet, hvor digitaliseringen grundlæggende har ændret måden vi forbruger musik i vores hverdag. Musik er blevet alment tilgængeligt på en helt ny måde gennem streamingtjenester som sidste år udgjorde 71,3 % af musikforbruget herhjemme. Bibliotekets rolle på musikområdet er derfor også i opbrud og under hastig forandring. En gang handlede det om tilgængelighed. Biblioteket var borgernes mulighed for frit at få kendskab til og finde både ny og tidligere tiders musik. Alle kunne låne musikken med hjem på CD eller LP. Brugerne var fysisk til stede på biblioteket for at låne materialet, og dialog og formidling mellem bibliotekar og bruger havde derfor en naturlig ramme i lånesituationen på biblioteket.

Man kan for så vidt stadig låne musikken fysisk på de fleste biblioteker, men udlånet falder drastisk i takt med at digitalisering og streamingtjenester overtager markedet. Musikforbruget er rykket over i det digitale, og det er et spørgsmål om tid, før det ikke længere er meningsfyldt at opretholde det fysiske musikkatalog på bibliotekerne. Men bibliotekerne har stadig en rolle at spille. Her ligger en formidlingsopgave, der ikke er blevet mindre aktuell. Formidlingen af musik er i mange medier og fora centreret om den nyeste musik, og det overvældende udbud af musik er uoverskueligt for de fleste af os almindelige musikforbrugere. Der er behov for steder vi kan orienteres os imod, som kan hjælpe og guide os til nye musikoplevelser og knytte de historiske bånd mellem ny og gammel musik. Musikformidlingen skal tænkes på nye måder, så den møder brugerne, hvor de er – både fysisk og på nettet.

Men hvad er det egentlig musikken betyder for det enkelte menneske og for samfundet? Og hvorfor er det vigtigt at bibliotekerne engagerer sig i formidlingen af musik?

Musik er en kunstform med sit helt eget sprog, udtryk og værdi. Der er noget alment menneskeligt i musikken. Vi reagerer intuitivt på den, og den har været med i hele menneskets udvikling. I dag er musik også en stor global industri med årlig omsætning på over 100 mia. kr.

Musik indgår i mange sammenhænge og kunstformer. Tænk bare på de visuelle digitale industrier som animation, film, TV, video og reklamer. Her spiller musik med som underlægning, skaber sammenhæng, stemning og mening. Musik spiller i radioen, når vi er hjemme, på arbejde, hos frisøren og i supermarkedet. Musik er allestedsnærværende. Den gennemsyrrer vores hverdag, og vi møder den alle vegne og i forskellige former og udtryk.

Vi oplever den live på kæmpe arenaer sammen med 40.000 andre publikummer, og på små intime spillesteder og venues. Vi skaber musik, vi snakker om musik. Musik er en følgesvend, der er med til at definere os som mennesker. Nogle musikere, komponister og værker følger os gennem livet. Musikken begynder ofte der, hvor ordene slipper op. I ritualer og traditioner, hvor musikken er uløseligt forbundet med vores forestilling og forventninger. Tænk på en jul uden musik. Et bryllup. En begravelse. Uden musik, ingen dans, ingen fest. Fra orgelboksere til den elektroniske DJ.

Behovet for et fælles sprog om kunsten og kulturens værdi

Når noget bliver en så integreret del af vores liv og hverdag, er det svært at gøre op, hvad det egentlig betyder. For forestillingen om, at musikken ikke er der, er så fuldstændig gennemgribende og umulig fuldt ud at begribe, at vi tager den for givet. Dermed bliver dens værdi udtalt. Vi har ikke et veludviklet sprog omkring, hvad musik egentlig betyder. Et sprog som går på tværs af kunstnere, kulturaktører og institutioner, interesseorganisationer, embedsværket og politikere. Hvilket gør det svært både at vurdere og prioritere forskellige indsatser inden for det kulturelle område, og på kulturområdet som helhed i forhold til andre områder.

Rapporten *Understanding the value of arts & culture*, som bygger på et tre-årigt forskningsprojekt på Arts & Humanities Research Council, har igennem et stort meta-studie i eksisterende viden og forskning, suppleret med casestudier, undersøgt værdien af kunst og kultur. Den peger på seks områder, hvor kunsten skaber værdi:

1. Reflekterende individer
2. Medborgerskab og socialt engagement
3. Byfornyelse og byliv
4. Læring og uddannelse
5. Økonomisk vækst og innovation
6. Sundhed og velfærd

Det er således ikke, fordi der ikke eksisterer viden og forskning om værdien af kunst og kultur og herunder musik. Men en vigtig pointe i rapporten er, at der generelt er behov for nye metoder og større stringens i, hvordan vi dokumenterer værdien og effekterne af kunst og kultur. Dette er en pointe, som går igen også på det kommunale område, hvor der er en stigende efterspørgsel på dokumentation af effekter også på det kulturelle område, herunder bibliotekerne.

Potentielle effekter af musik for borgere og kommuner

Når vi snakker potentielle effekter af musik i regi af bibliotekerne, kommer vi uundgåeligt også til at tale om værdi og formål. Hvad er det vi gerne vil opnå med det, vi gør? Når vi sætter gang i konkrete tiltag og projekter, så er det grundlæggende fordi, vi gerne vil skabe en forandring for nogen. I bibliotekernes tilfælde er det kommunens borgere, måske endda en bestemt gruppe borgere. Det kan være børn, unge, familier, ældre eller borgere med særlige interesser eller særlige udfordringer. Der kan være mange indgange til at skabe forandringer, og særligt for bibliotekerne, der i deres udgangspunkt netop er til for os alle og skal kunne rumme os alle.

Hvad er det så musikken kan, og hvad gør musik ved os mennesker – som individ og som fællesskab? Hvis vi griber fat i de områder, som den tidligere omtalte rapport peger på, så skaber kunsten og kulturen værdi på tre niveauer; det personlige, relationelle og det samfundsmæssige niveau (både lokalt, regionalt og nationalt). På det personlige plan kan vi være både forbrugere og skabere af musik. Musik er en identitetsmarkør, som vi bruger livet igennem i forhold til at definere os selv i forhold til andre. Musikken er ligeledes kilde til inspiration, kreativitet og til at skabe nyt. Vi bruger den på det relationelle plan til at danne fællesskaber både gennem venskaber, men også arbejds- og interessefællesskaber. På lokalt og samfundsmæssigt niveau kan musikken være en dynamo for udvikling. I Horsens er musikken fx blevet brugt som løftestang i transformation fra fængselsby til oplevelsesby. Roskilde har brugt festivalen som afsæt for en koordineret strategi som musikby, der blandt andet har resulteret i åbningen af Ragnarock - museet for pop, rock og ungdomskultur – og planerne om Roskilde Festival Højskole.

Musikkens værdi

Musikken kan således være en driver i lokalsamfundet, når den bliver rammesat på den rigtige måde. I Jelling med 6.000 indbyggere er den lokale festival gennem de seneste 20 år blevet et samlingspunkt og en dynamo for et stærkt lokalsamfund. Det handler ikke kun om musik, det handler i høj grad også om fællesskab. Det handler om frivillighed og om at tage et ansvar, både som individ og som gruppe. Der ligger et stort potentiale i musikken set i en kommunal ramme og bibliotekerne som samlingspunkt og videnscenter er en del af denne ramme.

Der hvor udfordringen kan opstå, er når vi skal til at dokumentere effekterne af diverse indsatser og projekter, som bliver igangsat på området. For når snakken falder på musikkens værdi, og kunsten og kulturens værdi mere generelt, havner man i en allestedsnærværende diskussion om kunst og kultur som *mål* eller *middel*. Det er en diskussion som får næring af en helt legitim opmærksomhed på, hvordan vi bruger midlerne i vores store fælles pengekasse bedst muligt. En diskussion som lever i bedste velgående og bølger frem og tilbage mellem kunstnere, institutioner, politikere, embedsfolk, interesseorganisationer og borgere, men som ofte havner i en skyttegravskrig mellem to yderpositioner. Den ene position sætter kunsten i centrum og værner om kunstens egen værdi – *kunstens for kunsten skyld*, og argumenter imod at spænde kunsten for samfundets vogn. Den anden position har derimod en mere instrumentel tilgang. Kunsten er et middel til at opnå noget, der ligger uden for kunstens egen sfære, og man vil derfor have en mere strategisk tilgang til arbejdet med kunsten og kulturen.

I realiteten vil mange nok placere sig et sted imellem de to positioner, men med en præference for enten den ene eller den anden. Disse positioner er så indgroet i vores forståelse af kunsten og kulturen, at vi ofte handler pr. automatik på argumenterne fra enten den ene eller den anden side. Konsekvensen heraf er, at de to positioner bliver styrende for debatten. Der tales forskellige sprog i de to positioner, og dialogen på tværs kan derfor have ringe kår.

Et opgør med positionerne

Når man, som det er tilfældet i denne artikel, giver sig i kast med at italesætte hvilken værdi og hvilke potentielle effekter, der opstår i samspillet mellem musik, bibliotek, borger og samfund, positionerer man sig på den instrumentelle banehalvdel, hvor det handler om at se kunsten og kulturen som et middel, der kan (og i nogle tilfælde skal) dokumenteres og måles for at påvise, hvilken effekt den har i en given kontekst.

Jeg vil i stedet prøve at løfte mig op over modsætningerne og argumentere for, at kunsten og kulturen kan og skal rumme begge positioner. Kunsten og kulturens kraft og dynamiske udvikling ligger netop i vekselvirkningen mellem en stræben efter kunstens egen værdi og samfundets brug og forbrug af kunsten. Udfordringen er at skabe et fælles sprog som både anerkender kunstens egen værdi, og samtidig tydeliggør de mange sammenhænge, hvori kunsten også skaber værdi.

Hvordan måler vi det så?

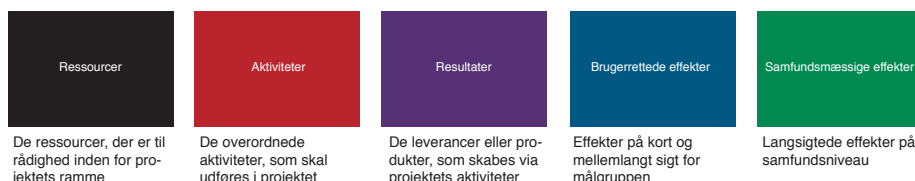
Bibliotekerne har allerede taget det første skridt i retning af at se på effekterne af konkrete projekter og indsatser. Med udarbejdelsen af BibDok introduceres et procesbaseret redskab til evaluering og effektvurderingen af konkrete indsatser. Tilgangen tager afsæt i en logisk model, der viser årsags-virkningsforholdet mellem den valgte indsats, de aktiviteter, der gennemføres og de forventede resultater og effekter. Denne måde at dokumentere og vurdere effekter på tager udgangspunkt i monitorering og kortlægning af, hvad der bliver gjort, og hvilken virkning det har. I evalueringsterminologien bliver denne fremgangsmåde kaldt for virkningsevaluering.

Virkningsevalueringen er en måde at vurdere, om en given indsats har haft en virkning (effekt) ud fra en afdækning af, hvordan indsatsen har virket (processen), for hvem og under hvilke omstændigheder. Spørgsmålet er om der kan påvises en kausalitet i mellem aktiviteter, resultater og effekter. Virkningsevaluering har således fokus på sammenhængene i indsatsen, samt hvilke betingelser, der skal være til stede for, at den fører til de forventede effekter. Dette er også kendt som effektkæder.

Udfordringen er, når det handler om at påvise effekter, at effekten er forskudt i tid og rum fra selve indsatsen. Effekten sker typisk først, når indsatsen eller projektet er afsluttet. Derfor kan det være fordelagtigt at se på to niveauer af effekter. De brugerrettede effekter, som knytter sig til de aktører og personer, som har deltaget i projektet, og på længere sigt de samfundsmæssige effekter. Dette er også en gennemgående pointe i rapporten *Understanding the value of arts & culture*. Her er budskabet, at det er i den individuelle oplevelse af kunsten og kulturen, at værdien i første omgang bliver skabt og derfra spreder sig videre ud i samfundet.

Udfordringen i at afdække effekter er, at kausaliteten mellem den konkrete handling og den potentielle effekt bliver svagere, jo længere ud i kæden man kommer. Allerede på brugereffektniveau vil der være mange andre forhold, som spiller ind, og det er svært at isolere og adskille betydningen af en given aktivitet fra øvrige påvirkninger. Det er derfor vigtigt undervejs at forholde indsatsen til den sammenhæng, den en del af. Det afgørende er, om indsatsen har skabt en ændring eller forandring, som ellers ikke ville være sket eller som først ville være indtruffet senere eller evt. i mindre omfang.

Fig. 1: Eksempel på en logisk model

Virkningsevalueringens styrke er, at den går ind og undersøger de konkrete handlinger, der er gennemført og hvilken forandring, de har skabt. Virkningsevalueringen rummer dermed både et lærings- og et effektperspektiv, der også fungerer som beslutningsgrundlag for fremtidige handlinger: Skal en indsats videreføres og forankres i projektorganisationen, er der behov for justeringer i indsatsen eller skal indsatsen lukkes ned.

Brug for indsamling af viden

Når det er sagt, så er det også vigtigt at pointere, at modellen også har sine begrænsninger. Den opererer på et indsats- og projektniveau. Det kræver både en klar afgrænsning i forhold til start og sluttidspunkt samt af hvilke konkrete aktiviteter, der bliver behandlet. Modellen er heller ikke et redskab til at vurdere kvaliteten af kunsten i et givet projekt. Her må andre metodikker bringes i spil.

Det handler derfor om at være meget bevidst om, hvornår og i hvilken sammenhæng det skaber værdi at igangsætte en evaluering eller effektvurdering. Men en bedre praksis på området vil samtidig bidrage til at vise den værdi, musikken og kunsten og kulturen skaber. Både for det enkelte menneske og for samfundet. Og der ligger et potentiale i, at man som bibliotek, institution eller kommune tager et sådant initiativ og aktivt engagerer sig i indsamling og dokumentation af viden på området.

Spil Dansk Ugen 2015
Fællessang på Rådhuspladsen
Foto: Sara Galbiati

Hvad kan man med belæg i forskningen sige om børns musikalske dannelse og identitetsdannelse, og om hvilken rolle bibliotekerne i samarbejde med andre aktører kan spille i den forbindelse? Det orienterer lektor i musikpædagogik Sven-Erik Holgersen om her. Og han betoner, hvorfor det er afgørende, at der er voksne, der kan skabe pædagogiske rammer for musikoplevelser for de mindste og professionelle musiklærere og bibliotekarer, der kan guide børn og unge til de bedste af de mangfoldige musiktilbud på nettet.

MUSIKALSK DANNELSE I BØRNEHØJDE

AF SVEN-ERIK HOLGERSEN, LEKTOR I MUSIKPÆDAGOGIK VED DPU

Børn og musik - som udtryksfænomen og fundamental erkendelsesform

Mange studier af spædbørn har vist, at de opfatter musik som meningsfuld lige fra fødslen. Det kan tydeligt iagttages fx, når børn lytter til musik og responderer med stemme og bevægelser, når deres pludren udvikler sig til sang, og når de indgår i musikalske dialoger. Begrebet "kommunikativ musikalitet" betegner spædbørns evne til at kommunikere med andre spædbørn og voksne ved hjælp af deres stemme og bevægelser (Malloch & Trevarthen, *Communicative Musicality. Exploring the Basis of Human Musicality*. Oxford University Press. Red., 2009). Den tidlige musikalske kommunikation mellem spædbørn og nære omsorgspersoner viser, at spædbørn kan indgå i rytmiske, melodiske og kropslige dialoger, og at de i den forbindelse kan indlede og afslutte sociale samspil (D. Stern, *Barnets interpersonelle verden*, 2000). Spædbørn kan lukke øjnene eller vende hovedet bort, hvis de har behov for tid og rum til at arbejde indtryk fra verden omkring dem, mens det er betydelig vanskeligere at lukke ørerne og dermed at udelukke musik. Musik er så grundlæggende en erkendelsesform, at også døve børn gennem andre sansninger kan opleve og i nogle tilfælde endda udøve musik. Undersøgelser viser, hvordan tidlige positive oplevelser med musik er afgørende for udvikling af interesse for musik og for en eventuel identitet som musiker. Man må derfor antage, at spædbørns musikalske leg og kommunikation kan lægge grunden til musikalske væremåder, som kan præge deres forhold til musik resten af livet.

Børn møder tidligt musik gennem vuggesange, fagtesange, sanglege etc., som Danmark har en rig tradition for i lighed med børnelitteratur, og begge er repræsenteret på bibliotekerne. Mange forældre og pædagoger har brug for at kombinere tekst og billeder med indspillet musik, enten fordi de ikke tidligere har lært sangene, eller fordi de ikke kan læse noder. Såvel traditionelle som nyskrevne børnesange udgives og genudgives derfor ofte med indspillede versioner af sangene. Når børnesange bliver et

dagligt lydspor i vuggestuer og børnehaver, medvirker de til at skabe musikalsk sammenhæng og genkendelighed i hverdagen. Det bidrager således både til musikalsk dannelse, til det sociale fællesskab og til stemningen i rummet.

Vuggesange og andre tidlige musikalske oplevelser sammen med andre kan være meget livsbekræftende og være forbundet med en særlig intens fordybelse, der udvikler børnenes åbenhed over for musikens nuancer og meningsindhold. Selv om musik ikke kan udtrykke semantiske betydninger på samme måde som talesprog, rummer musik som æstetisk erkendelsesform betydningslag, der kan være forbundet med dybt personlige oplevelser og samtidig med noget almenmenneskeligt.

Denne særlige fordybelse og åbenhed er et centralt aspekt af børns musikalske og almenne dannelse.

Børnesange kan have mange formål, som biblioteker kan medvirke til at understøtte dels ved at stille materialer til rådighed og dels gennem arrangementer.

En norsk undersøgelse (Bonnar, L., *Life and Lullabies. Exploring the basis of meaningfulness in parents' lullaby singing*. Norges musikhøgskole, 2014) har for nyligt belyst en række positive ledsagefænomener af vuggesange for bl.a.:

- Forældres evne til at yde omsorg
- Børns oplevelse af sikkerhed
- Udvikling af interpersonelle relationer
- Udvikling af god kommunikation
- Opbyggelse af genkendelige ritualer
- Udvikling af identitet
- Emotionel vækst
- Udvikling af evnen til at håndtere hverdagens udfordringer
- At indgå i meditativt fællesskab
- Udvikling af musikalsk forståelse
- Evne til at improvisere

Musik har således fundamental betydning for børns udvikling, og det hænger på den ene side sammen med, at mennesker fødes med kapacitet til at indgå i musikalsk kommunikation og samhandling og på den anden side, at musik er allestedsnærværende. Børn møder musik i radio og tv, på iPads og smartphones, i offentlige rum, i hverdagens sociale omgangsformer herunder i skolen, musikskolen og andre pædagogiske kontekster. Netop fordi musik synes at være alle vegne og nærmest er et uomgængeligt vilkår ved tilværelsen, er det vigtigt, at børns og unges omgang med musik er alsidig og reflekteret. Med hensyn til alsidighed og refleksion er det nærliggende at pege på musikfagets tre kompetenceområder i folkeskolen, der drejer sig om at *forstå, udøve* og *skabe* musik. Børn kan som nævnt forholde sig meningsfuldt til musik helt fra fødslen, og det er derfor vigtigt, at børn gennem deres opvækst får mulighed for at udvikle sig på alle tre områder.

På tværs af så forskellige forskningstilgange som hjerneforskning, udviklingspsykologi og pædagogisk filosofi er der enighed om, at musikalsk erkendelse er lige så fundamental som fx sproglig, kropslig og matematisk erkendelse, og dermed er det antydnet, at børns musikalske opdragelse og udvikling er en almen dannelsesopgave (Oettingen, *Almen Dannelse. Dannelsesstandarder og fag*. Red, 2016).

Musikalsk dannelse og identitetsdannelse

Det gælder for mange musikalske aktiviteter som for børnesange, at de skaber (rum for) nærvær og fordybelse samtidig med, at de bidrager til kulturel overlevering og udvikling. Musik er et af de stærkeste identitets- og fællesskabende medier i alle kulturer. Børn vokser op med oplevelsen af, at deres hverdagsliv akkompagneres af vekslende lydspor af musik – i hjemmet, i daginstitutionen, i skolen, i klubben, etc. – som er med til at definere ikke bare deres forhold til og præferencer for musik, men også deres identitet i bredere forstand (Ruud, *Musikk og identitet*. 2013). Lydsporet er overvejende tidstypisk og derfor formende for oplevelsen af at høre til i en tid, men samtidig bidrager musikalske erfaringer til bevidstheden om, hvem man er. Man lærer sig selv at kende gennem den musik, man får et forhold til.

Kulturel dannelse i mere almen forstand afhænger bl.a. af, hvordan et samfund skaber rum for mødet mellem børn og unge med forskellig kulturel baggrund. Det er et problem, ikke mindst for integrationen af familier med forskellige etniciteter, at kulturel udveksling gennem musik og musikalsk samvær i praksis spiller en meget lille rolle i Danmark. I en undersøgelse (lavet af Eva Fock i 2000) af unge med tyrkisk, pakistansk og marokkansk indvandrerbaggrund viste det sig, at deres musikmiljø i høj grad var isoleret fra etnisk danske musikmiljøer, og at de forskellige musikkulturer heller ikke blev udvekslet blandt kammerater. De unge indvandrere lyttede til mainstream (amerikansk) populærmusik, når de var sammen med danske venner, mens musikken fra deres kulturelle bagland stort set kun blev dyrket sammen med familie og etniske venner. Lyttetilfaciliteter og arrangementer på biblioteker særligt rettet mod børn kan stimulere sådanne kulturelle udvekslinger.

Nogle biblioteker har de senere år tilbudt workshops om litteratur og forfatterskoler for børn. Der findes også en del litteratur om sangskrivning for børn, og i samarbejde med musiklærere og musikere ville bibliotekerne kunne danne ramme om workshops i sangskrivning, hvilket allerede sker nogle steder.

En generel tendens i undervisning og uddannelse og ikke mindst i dagtilbuds- og skolepædagogik er, at institutioner og omverden i stadig højere grad forventes at samarbejde. På musikområdet kommer dette til udtryk ved, at den institutionaliserede musikundervisning skaber tættere relationer til det omfattende felt, der betegnes "community music" eller "samfundsmusik". Det kan dreje sig om musikprojekter inden for rammerne af åben skole, hvor skolen indgår alliancer med musikskoler, museer, biblioteker, foreninger, m.v., men samfundsmusik omfatter også børns og unges egne initiativer i fritiden (fx garagebands, sangskrivning og musiklytning).

Samfundsmusik kan betegne såvel konkrete musikalske aktiviteter som et perspektiv på musikalsk dannelse og musikundervisning, der inddrager børns og unges erfaringer uden for skolen og andre pædagogiske institutioner. Et af de mest åbenlyse eksempler på "samfundsmusik" er flashmobs, hvor musikere spiller i det offentlige rum fx i banegårdshaller eller i offentlige transportmidler. Idéen er ikke til at tage fejl af: Folk skal inddrages mere i musik, dér hvor de er.

Børn som musikalske brugere og forbrugere

Musik har forskellige funktioner på sociale platforme, hvor børn og unge har adgang 24/7. Børn bliver tidligt både brugere og forbrugere af musik og musikrelaterede tje-

nester som Youtube (fx musikvideoter i forskellige genrer) og musical.ly, hvor de kan uploade optagelser af sig selv og se optagelser af andres selviscenesatte kropslige og gestiske udtryk til musik. Musical.ly har som andre lignende apps både en underholdende og en kommerciel funktion, idet brugerne kan tjene (mange) penge på at få følgere og dermed blive sponsoreret af firmaer, der vil i kontakt med en voksende skare af følgere. Børns brug af elektroniske platforme og medier er steget eksplosivt de seneste 10 år, og det har ført til modsatrettede opfattelser af elektroniske mediers rolle i børns hverdagsliv. En bekymring ikke mindst blandt forældre og pædagoger drejer sig om, at børns optagethed af elektroniske medier tager tid og opmærksomhed fra deres fysiske udfoldelser og sociale nærvær. Forskere har manet til besindighed, fordi elektroniske medier også giver anledning til at udvikle kognitive såvel som sociale kompetencer.

En afvejet vurdering kunne være, at der ikke er behov for en generel begrænsning i børns adgang til elektroniske medier, men for en mere reflekteret omgang med dem. Daginstitutioner, skoler, musikskoler og biblioteker kan alle bidrage til, at børn og unge kan mødes med hinanden i et fysisk rum for at undersøge og forholde sig til det virtuelle rum.

Det er en udbredt opfattelse, at børn og unge vokser op som digitalt indfødte, at de nærmest bliver født med digitale kompetencer til at udforske digitale platforme. Foruden at være musiklyttere, er børn og unge ofte flittige brugere af programmer til at lære om musik samt skabe og redigere musik. Sådanne programmer kunne i højere grad stilles til rådighed og dermed skabe rum for fællesskaber i et samfundsmusikperspektiv, altså hvor børn og unge kan gøre erfaringer individuelt eller i selvstyrende grupper.

Den tilgængelige software er efterhånden så uoverskuelig, at et det kunne være en stor hjælp for børn at få kendskab til gode afprøvede programmer (anbefalet af musiklærere eller bibliotekarer), før de investerer i egne programmer til hjemmebrug. Det drejer sig om en bred vifte af programmer til fx:

- musiklytning, herunder forskellige musikalske opgaver og lyttemetoder
- nodelæsning, høre-lære og teori, som kan supplere anden musikundervisning
- instrumentalundervisning for alle instrumenttyper, der anvendes som supplement til musikskolens tilbud om professionel undervisning og sammenspil
- musikproduktion, fx Ableton, som giver flere muligheder end det meget udbredte Garageband. Hertil kommer mere avancerede programmer som Cubase og Logic, som ganske vist kan downloades gratis i demo-versioner, men de rummer ikke tilstrækkelige muligheder for at afprøve de basale funktioner (fx i forbindelse med sangskrivning som omtalt oven for)
- dialogisk og kollaborativ komposition, som kan foregå over nettet
- musiknotation, herunder undervisningsprogrammer i avancerede funktioner

Aktørerne

Musikformidling er mange ting og foregår mange steder, og en aktuel udfordring er, hvordan forskellige aktører kan koordinere deres indsatser. En række almene aktører tilbyder undervisning og formidling bl.a. musikskoler, daginstitutioner, skoler, kirker (babysalmesang), musikkonservatorier, landsdelsorkestrene, Danmark Radio (Musi-

kariat), Slots- og Kulturstyrelsen (fx Huskunstnerordningen), Levende Musik i Skolen, samt bibliotekerne. Desuden er der en række vidensaktører, som aktuelt spiller en rolle, bl.a.

- Musikpædagogisk forskningsenhed ved Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet: forsker i musikundervisning og -uddannelse i hele det musikpædagogiske felt og aktuelt i projekter vedrørende musik for småbørn, projekter om musik i åben skole samt begrundelser for musikundervisning.
- Praktisk-musisk kompetencecenter (B&U forvaltningen, Københavns Kommune) er et videnscenter for undervisning med særlig ekspertise i musikundervisning for grundskole og gymnasium.
- Sangens Hus, omfatter foruden praktiske projekter et videnscenter, der formidler viden om forskellige temaer vedr. sang.
- Inspirationsnetværk om musikalske læringsmiljøer for børn og unge. Et netværk for musikskolelærere, folkeskolelærere, pædagoger, ledere og andre aktører i åben-skole-samarbejde på musikområdet. Netværket har til huse på Professionshøjskolen, Metropol.

Børns og unges musikalske dannelse er underlagt divergerende vilkår, der kan gøre dannelsesopgaven tvetydig. Reformen i musikundervisning og -uddannelse giver det indtryk, at vi står i en brydningstid, hvor hele vores musikkultur er i spil (Nielsen, F.V. *Musikfaget i undervisning og uddannelse. Status og perspektiv*, red. DPU, 2010). Medierne spiller en stor rolle for, hvordan børn og unge bruger musik og dermed for musikalske dannelsesmønstre. Børn og unge orienterer sig ofte efter, hvordan musik fremstilles i medier og på sociale platforme, hvor musikalske udtryksformer iscenesættes og designes. Dette fænomen (æstetisering) får en særlig betydning, når børn og unge overfører mediernes æstetiske idealer til sig selv. Når musik ikke alene er et æstetisk objekt, men bliver en måde at æstetisere hverdagen på, er der tale om en radikaliseret af det æstetiske møde (Thomas Ziehe, *Æstetisering og selvorientering. Om to moderne mønstre i selvorientering*. I: Brodersen, red., 2016).

Der er en omfattende dannelsesopgave forbundet med at formidle og reflektere over, hvad disse omstændigheder betyder for musikundervisning og musikformidling.

Alle borgere har et forhold til musik og er under indflydelse af musik hver eneste dag, om det så er fællessangen på skolen, balladen i rockbandet, pop-musikken under indkøbene, hip-hop på løbeturen, stjerne-optræden ved stadion-koncerterne eller bevidst lytning på hightech lydanlæg. Flere og flere synger sammen og mange er begyndt at skabe og udgive deres egen musik takket være den lette adgang til redigeringsprogrammer på nettet. Mennesker har sunget, spillet og skabt musik til alle tider, men det nye er, at neurovidenskaben nu kan fortælle os, hvad der sker, mens vi gør det og hvilken varig påvirkning det har. Erik Christensen, som er musikforsker, indkredser på kort form her, hvad neurovidenskaben foreløbigt kan sige om effekten af at musicere og lytte til musik. Det er endnu for tidligt at sige, om vi i en nær fremtid vil være i stand til at forebygge demens, genoptræne hjernen efter hjerneskade og erstatte narkotika og lykkepiller gennem bevidst omgang med musik, men noget kunne tyde på det.

MUSIK GÅR DIREKTE I KROPPEN

AF ERIK CHRISTENSEN, PHD I MUSIKTERAPI OG NEUROVIDENSKAB,
AALBORG UNIVERSITET

Tænk på et stykke musik, du godt kan lide. Kan musikken fylde din krop med glæde? Giver den dig lyst til at bevæge dig og danse? Kan den fremkalde oplivende rislen ned ad ryggen? Tænk på en slags musik, som du ikke kan lide. Kan den gøre dig irriteret og anspændt? Kan den gøre dig vred og aggressiv? Vil du gerne stoppe musikken eller flygte fra den?

Vi oplever musik med hele kroppen, ikke med hjernen alene. Musikken påvirker din krop, allerede mens du hører eller spiller den første tone. Musikken vækker følelser, den giver impulser til bevægelse, den fanger og fastholder din opmærksomhed, og du kan ikke lukke ørerne. Musikken lader dig ikke i fred. Hvis du sidder hjemme og bliver forstyrret og irriteret af at høre musik gennem væggen, må du overdøve den med noget andet musik, banke vildt på væggen eller gå ud af huset.

Musikken trænger sig på, fordi lyd og musik påvirker kroppen allerede på vejen fra øret til hjernen. Det sker i hjernestammen, som sidder i nakken i forlængelse af rygmærven. Når du hører musik, løber lydimpulserne først fra ørerne ind i hjernestammen, som er et center for sansning og opmærksomhed. Den modtager og bearbejder alle impulser fra syn, hørelse og følesans, og den styrer kroppens livsprocesser. Hjernestammen regulerer dit åndedræt og dit hjerteslag, og den sender elektriske og kemiske signaler ind i hjernen og ud i kroppen. Her begynder musikkens virkning på kroppens fornemmelser, bevægelser og emotionelle reaktioner.

Fra hjernestammen løber lydimpulserne videre til hjernens hørebarke, den auditive cortex. Der er auditive cortexområder både i højre og venstre tinding nogle centimeter over øret. Her begynder den bevidste oplevelse af lydets klang, resonans, forandring, bevægelse og tonehøjde. På mindre end et sekund aktiverer musikoplevelsen store netværk, der engagerer næsten alle områder i hjernen.

De auditive cortexområder er ikke alene om at bearbejde lydimpulser og lydoplevelser. De er forbundet med hurtige nervefibre til andre dele af hjernen, som har stor indvirkning på musikoplevelsen. Det er tovejs forbindelser, som hele tiden kommunikerer frem og tilbage. Vi skal se nærmere på nogle hjernefunktioner, som bearbejder opmærksomhed, følelser, bevægelse og hukommelse.

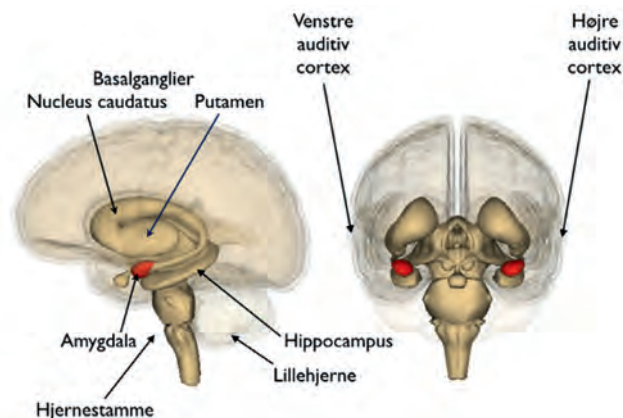
Opmærksomhed og årvågenhed

Hørelsen er utrolig følsom, øret kan skelne bittesmå nuancer og forandringer af lyd. Hørelsen er vigtig for kroppens overlevelse, den fokuserer på begivenheder og faretruende lyde i omverdenen og på aktiviteter og bevægelser, som vi ikke ser med øjet. Før du træder ud på en gade, gør hørelsen dig opmærksom på biler og motorcykler, der nærmer sig.

Det er især hjernestammen, der styrer opmærksomheden. Specialiserede nervekerner i hjernestammen producerer kemiske stoffer, der sprinkles ud i hjernen og påvirker nervecellernes følsomhed. De kaldes signalstoffer eller neurotransmittere, to velkendte stoffer er serotonin og dopamin. Tilsammen regulerer produktionen af neurotransmittere nervesystemets opmærksomhed, årvågenhed og aktive parathed, det der på engelsk sammenfattes til "arousal". Musik påvirker øjeblikkelig kroppens og sindets arousal. Hurtig, kraftig og spændingsfyldt musik fremkalder høj arousal og animerer kroppen til aktivitet. Langsom, stille og blid musik dæmper arousal og fremmer hvile og afslapning. Nogle forskere mener, at oplevelse af musik og følelser i høj grad styres af en fintmærkende og lynhurtigt skiftende balance mellem forskellige neurotransmittere.

Lystfølelse og belønning

Musik kan fremkalde behagelige og lystfyldte følelser i kroppen. Det hænger sammen med, at musik påvirker belønningssystemer i hjernen. Det er netværk, som kan udløse tilfredsstillelse og lystfølelse ved mad, slik, sex, narkotika og musik. I belønningssystemerne indgår flere forskellige hjerneområder, blandt andet nerveceller i hjernestammen og venstre og højre amygdala, se figur 1.

Figur 1. Nogle hjerneområder som aktivt bearbejder musik.

Både i venstre og højre side af hjernen findes amygdala, basalganglier og hippocampus. Ligeledes er storhjernen og lillehjernen delt i venstre og højre hemisfære. Illustration med tilladelse fra Creative Commons license.

Amygdala er en samling af små nervekerner, som registrerer og regulerer både positive og negative følelser, herunder de følelser som musik kan kalde frem. Til belønningssystemerne hører også de to nervekerner, der kaldes nucleus accumbens. De ligger midt i hjernen i nærheden af hjernestammen (ikke vist på figur 1). Neuroforskere er meget opmærksomme på disse nervekerner, fordi de udløser oplevelser af lystfølelse, når de påvirkes af dopamin og andre neurokemiske stoffer, som udsendes fra hjernestammen.

Den stærke kropslige oplevelse af gåsehud eller rislen ned ad ryggen som musik kan fremkalde hos nogle mennesker, sættes igang af processer i nucleus accumbens. Det sker ofte, når man hører bestemte steder i velkendt musik. Til oplevelsen hører både forventningen, hvor man glæder sig til det velkendte sted i musikken, og lystfølelsen ved selve højdepunktet nogle sekunder senere. Det kan også ske, at man bliver så følelsesmæssigt berørt eller bevæget af musikken, at der pibler tårer frem i øjnene. Her er det nervekerner i hjernestammen, der udløser glædestårer.

Oplevelser af musikfremkaldte følelser er individuelle og personlige, og følelserne kan beskrives på vidt forskellige måder, se nedenstående afsnit. Forventninger om den lystfyldte oplevelse i belønningssystemerne kan skabe afhængighed af narkotika, slik og sex – måske også af musik.

Musik og bevægelse

Hvem kan sidde stille til en tosset melodi? – sådan lød en invitation til dans i en popsang fra 1950'erne. Når vi hører musik med en tydelig regelmæssig puls, kan vi få lyst til danse, slå takt eller nikke med hovedet. Det føles som om puls og takt og rytme griber fat i kroppen, når musik aktiverer netværk i hjernen, der får kroppen til at bevæge sig.

Der er to netværk. Det ene har basis i basalganglierne, som omfatter flere strukturer af nervekerner. De sidder over hjernestammen, nogle er vist på figur 1. Det er basalganglierne der kan opfange musikkens takt og tempo. De arbejder hele tiden på at tilpasse sig taktslagene, og derved kan de igangsætte kropsbevægelser og synkronisere dem med musikken. Musik med et groove af flere samtidige rytmemønstre aktiverer i høj grad basalganglierne. Det er også basalganglierne, der styrer vores regelmæssige bevægelser, når vi går og løber, når vi slår søm i med en hammer eller rører rundt i en gryde.

Det andet netværk har basis i lillehjernen, som er tæt forbundet med hjernestammen. Lillehjernen er med til at kontrollere og justere alle kroppens bevægelser, den er med til at styre dine kropsbevægelser, når du spiller og synger, og den reagerer på lydend forandringer, når du lytter. Lillehjernen kan følge de frit flydende forløb, som vi kan opleve i musik uden fast puls, for eksempel gregoriansk kirkesang og nogle slags ny musik. Kroppen kan følge de musikformer med glidende eller pludselige bevægelser. Basalganglier og lillehjerne arbejder sammen med de motoriske områder i storhjernen, som planlægger og igangsætter bevægelser. Scanninger af hjernen viser, at musik aktiverer motoriske områder, også når vi sidder stille og lytter til musikken.

Hukommelse og genkendelse

Hvis en popsanger vil have succes med en ny sang, kan han eller hun satse på at synge et refræn, som alle kan huske første gang de hører det. Refrænet sælger sangen. En melodi som vi kan huske, vil vi gerne høre igen – men det kan også ske, at melodien

bliver til en ørehænger, som spiller sig selv inde i hovedet, så vi ikke kan blive fri for den. Så kan vi forsøge at jage ørehængereren væk med en anden sang. Musik kan liste sig ind i vores hukommelse og sætte sig fast. Vi kan synge med på danske og udenlandske sange, og vi kan genkende vores yndlingsmusik lige fra den første tone. Gamle mennesker, der er blevet demente og ikke kan huske, liver op og bliver glade, når de hører musik fra deres ungdom. De har glemt næsten alting, men ikke musikken.

Hukommelse er spredt over hele hjernen, men et bestemt område er særlig vigtigt for hukommelsen. Det er hippocampus, den aflange struktur i tindingen, som ses på figur 1. Nogle af de første hjerneforskere syntes, den lignede en søhest deraf navnet. Hver gang vi husker noget, er hippocampus aktiv med at forstærke nogle nerveforbindelser i hjernen. Hippocampus er også aktiv, når musik vækker følelser. Måske er det derfor, vi er så gode til at huske og genkende den musik, vi godt kan lide.

Når vi spiller, synger og lytter til musik, har vi en fornemmelse af, hvor musikken er på vej hen, og måske kan vi allerede forestille os de næste toner. Hippocampus, lillehjerne, basalganglier og områder i cortex arbejder sammen om at forudsige de næste sekunders musik. Hukommelsen skaber forventning om, at musikken fortsætter på bestemte måder, og vi kan opleve glæde både ved opfyldt forventning og ved stimulerende overraskelser.

Følelsernes mangfoldighed

Mange faktorer har indflydelse på musikfremkaldte følelser. Lytteren reagerer umiddelbart på kendt og ukendt musik. Musikken kan vække personlige erindringer og associationer, og lytterens aktuelle sindstilstand påvirker oplevelsen. Lyttesituationen og andre menneskers tilstedeværelse har også indflydelse på følelserne.

Musiks emotionelle virkninger er et aktuelt forskningsområde med store forskelle i synspunkter og undersøgelsesmetoder. Musiklyttere kan beskrive relationen mellem musik og følelser på to måder. På den ene side følelser som lytteren hører repræsenteret og udtrykt 'derude' i musikken. På den anden side følelser fremkaldt af musikken, som lytteren oplever inde i sin egen krop. De to beskrivelser er forskellige, men kan til en vis grad overlappe hinanden.

Forskere har undersøgt tre områder: 1) de basale følelser, 2) en todimensional model af "arousal" og "vurdering", og 3) nogle særligt musikrelevante æstetiske følelser.

Ad 1) Musik kan høres som udtryk for de basale følelser *glæde, tristhed, vrede, frygt og blidhed*.

Ad 2) Den todimensionale model beskriver følelser som gradforskelle på to skalaer. "Arousal" måles på en skala fra lav til høj kropslig og mental aktivering. "Vurdering" måles på en skala fra negativ til positiv vurdering. For eksempel har *begejstring* høj arousal og positiv vurdering. *Vrede* har høj arousal og negativ vurdering. *Fredfyldthed* har lav arousal og positiv vurdering. *Tristhed* har lav arousal og negativ vurdering. På internettet bruges mange udgaver af den todimensionale model til karakterisering af musik.

Ad 3) På grundlag af spørgeskemaer og lyttetests har nogle forskere foreslået ni følelsesområder, der er særligt relevante for beskrivelse af musikfremkaldte følelser: *blidhed, nostalgi, styrke, glædesfyldt aktivitet, spænding, tristhed, betagelse og opløftelse.*

Undersøgelserne af musik og følelser er indtil videre baseret på klassisk musik og filmmusik. Forskning baseret på andre musikgenrer mangler stadig.

Dagligdags oplevelser af musik

Vi kan høre musik overalt. Vi kan gå til koncert, lukke op for radioen, spille musik fra internet og CD'er, og vi kan stimulere eller berolige kroppen med musik gennem hovedtelefoner og ørepropper.

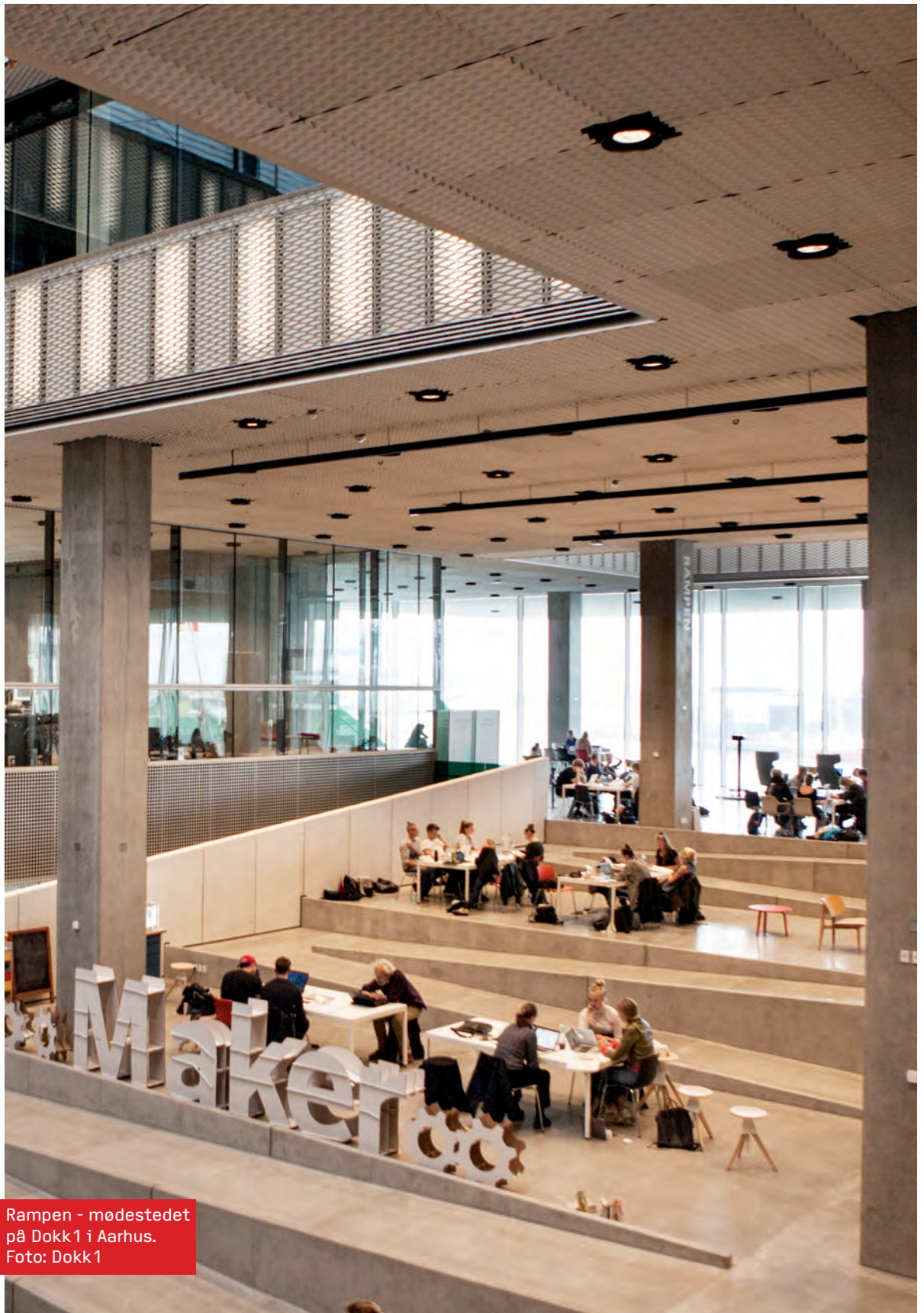
Musik kan regulere vores sindsstemninger. Nogle undersøgelser peger på, at vi bruger musik til at give os underholdning, afslapning, fornyet energi, stærk følelsesoplevelse, adspredelse, afløb for følelser, meditation, fordybelse og trøst. Det er ikke så lidt. Og når vi bærer musikken med os på smartphone ud i byen eller ud i naturen, påvirker musikken vores bevidsthed og iscenesætter omgivelserne med stemninger og følelser.

Musiklytning aktiverer mange områder af hjernen, derfor kan musiklytning medvirke til rehabilitering af patienter med hjerneskader. At lytte til rolige vuggesange kan regulere og stabilisere den skrøbelige kropstilstand hos børn, der er født for tidligt og ligger i kuvøse. Aerobics og lignende former for træning bruger musik som en bevidst planlagt "krops-teknologi", der styrker koordination, motivation, energi og udholdenhed.

At spille og synge sammen er sociale interaktioner, der kan skabe oplevelser af samhørighed, rytmisk synkronisering og fælles følelsesoplevelse. Det neurokemiske stof oxytocin har betydning for empati, velbefindende og sociale relationer, og nogle undersøgelser tyder på at sangundervisning og velforberedt korsang kan fremme deltagerens produktion af oxytocin.

En beskrivelse af "delt affektiv bevægelsesoplevelse", på engelsk "Shared Affective Motion Experience" præciserer, hvordan mennesker kan have glæde og udbytte af at dele musik. Beskrivelsen foreslår, at når vi hører eller deltager i musik, oplever vi en anden persons nærvær og aktivitet og kan fortolke, efterligne og forudsige personens handlinger. I musikken kan vi lytte efter en anden persons følelsesstilstand, energi, dygtighed og initiativ, og vi kan deltage i en musikalsk fortælling med spørgsmål og svar, synkronisering, forudsigelse, afbrydelse og efterligning.

Sammenfattende kan man pege på, at musikudøvelse kan fremme kontakt, koordination og kommunikation, engagement og empati, samarbejde og socialt fællesskab.

Rampen - mødestedet
på Dokk1 i Aarhus.
Foto: Dokk1

Det offentlige rum er i de senere år udvidet til også at omfatte det virtuelle rum. Den offentlige mening udsiges ikke længere kun, når vi mødes fysisk. Men at vi stadig har rum, hvor vi kan registrere - og interagere med - hinanden i al vores mangfoldighed og med alle vores forskelligheder gør, at vi får en bevidsthed om hinanden og at vi forstår og anerkender hinanden, siger filosof Vincent Hendricks. Hvis vi mister bevidstheden om at 'de andre' findes, også dem, der er forskellige fra os selv, ja så mister vi selve forudsætningen for den demokratiske debat. Derfor, argumenterer han, er biblioteket så centralt for vores samfund.

BIBLIOTEKER OG FÆLLESVIDEN

AF VINCENT F. HENDRICKS, PROFESSOR I FORMEL FILOSOFI
VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

Bibliotek

“biblo” = bog.

“tek” = forrådsammer.

Biblioteket er et forrådsammer, et forrådsammer i mere end én forstand for de forstandige, de intellektuelle, de kulturelle, de politiske, dem med interesse for fluefiskeri og flitsbuer, dem, der har en forkærlighed for pop-kultur, dem der elsker Grauballemanden, dem, der vil mødes for at drikke kakao med flødeskum, dem med smalle bukser og dem, der bærer islandske sweatre. På biblioteket findes de alle – det er et offentligt rum, faktisk et af de konkrete stolte fysiske af slagsen i en tid, hvor sammensmeltningen mellem det offentlige og private rum, bl.a. i den det virtuelle rum, er mere prægnant end nogen sinde før.

Et offentlig rum er ikke givet ved at være en fysisk størrelse – det offentlige rum er nærmere en informationsstruktur, hvor alle har adgang, og hvor alle ved, at alle har adgang, og hvor alle ved, at alle ved, at alle har adgang og så fremdeles ad infinitum – det kan være et fysisk rum, men det kan ligeledes være digitalt. Offentlige rum er væsentlige, dersom de bruges til at dele det gode, som er meget centralt for menneskers gøren og laden, nemlig *fællesviden*. Biblioteket er et sådan fællesrum. Fællesviden er vigtig for koordinering mellem mennesker, mellem borgere, mellem stat og borgere og sådan fremdeles. Det forekommer os som den største selvfølgelighed i hele verden, at man ser på hinanden, når man taler sammen. Men grunden til, at dette opleves som det eneste naturlige er netop, at ved at se hinanden i øjnene etableres umiddelbart det sagte som fællesviden. Fokus er åbenlyst helliget samtalen, og hver eneste lille muskeltrækning i ansigtet signalerer opmærksomhed og understreger forståelse. Blot et øjeblik (i bogstavelig forstand) uopmærksomhed sår tvivl om, hvorvidt der er etableret fællesviden om det sagte, og dermed om hvad, der kan forudsættes som fælles

baggrundsviden sidenhen. Fælles opmærksomhed etablerer fællesviden som igen etablerer en fælles baggrundsviden og erfaring, der udgør den grundlæggende ressource for fremtidig tanke og handling.

I det moderne demokrati spiller de offentlige rum en konstant og fundamental demokratisk rolle i tilvejebringelsen af gensidig anerkendelse borgerne imellem alene ved deres fysiske *tilstedeværelse* i disse rum. Den simple fysiske repræsentation i de offentlige rum af alle samfundets borgere i alle deres former og fremtoninger etablerer i sig selv et offentligt signal, der indskrives i vores fælles bevidsthed. De hjemløse på papkasserne, pakistannerne med slør, hattedamerne med stive håndtasker, gamle med gangstativer, svedende skolelærere, børn, der buldrer og jagter duer, slipsedrenge med fadøl, studerende med bøger, der måske aldrig bliver læst og håndværkere med ru næver. Alle har de ret til en plads i denne bevidsthed. For er vi ikke alle repræsenteret i vores fælles bevidsthed og fælles baggrundsviden, har vi fjernet de basale forudsætninger for den demokratiske debat, hvis rammer er lighed, frihed og gensidig respekt. Den almene værdi af de offentlige rum er således en fundamental værdi for vores demokrati, om vi så taler om Den Himmelske Freds Plads, Rådhuspladsen i København eller trappetrinene ved Lincoln Memorial, der lagde plads til ordene "I have a dream".

Men blot fordi fællesviden nærmere er en informationsstruktur end et fysisk adgangskriterium, betyder det ikke nødvendigvis, at den er blevet lettere at etablere i informationstidsalderen med overflod af adgang til information. Hvis information ikke kurateres på en sådan måde, at den giver anledning til kvalificeret overvejelse, beslutning og handling, så kan information faktisk blive en byrde, der forvirrer fremfor at afklare.

At man ikke kan se hinanden i øjnene – og det er unægtelig svært på en blog, en væg eller i et online-diskussionsforum – kan have en ganske afsporende effekt på meningsudvekslingen, hvor tonen hurtigt bliver hård og uforsonlig, præcis fordi man ikke er i stand til at justere og se, hvordan samtalepartnere, kendte, ukendte og anonyme reagerer på det, der bliver sagt eller ment. En sproglig udveksling i det fysiske rum skabes ikke blot af det, som bliver sagt, men lige så meget af det, der ikke bliver sagt. Det at kunne se hinanden i øjnene er en vigtig gestus, når man skal etablere, hvad der er fællesviden mellem samtalepartnere. At læse ansigtsudtryk bruges til at bestemme, hvorvidt dem man taler med, forstår pointen, er enige. Det samme gælder kropssprog, som konstant aflæses og afkodes, når der diskuteres, eller man skændes. Fysisk tilstedeværelse er en forudsætning for aflæsningen af, hvad der ikke eksplicit siges.

Formålet med den (ikke-)/sproglige adfærd er at bære samtalen til et fælles mål eller erkendelse. Det kræver fokus, forpligtelse, samarbejde og virkelyst af alle deltagere, uafhængigt af om meningsudvekslingen drejer sig om videnskab, kærlighed eller politik. Når vi er fysisk til stede og udveksler meninger, så indgår vi konstant i samtalsstimulus-respons-spil. Jeg stiller et spørgsmål, du svarer, jeg forstår ikke, hvad du mener, så jeg spørger igen fra en anden vinkel, du forstår og svarer på en måde, så jeg forstår, jeg bliver klogere, og sådan går det frem og tilbage.

Dette spil er svært at fastholde online – kommentarsporet kører ofte netop af sporet – og det er svært at fokusere, forpligte og koordinere alle dem, der er virtuelt til stede, for de er der jo reelt ikke. Og selv hvis det lykkes, kan der meget vel være en trolld, hvis eneste formål netop er at afspore debatten. Nu hvor alle har en megafon til verden, så koster det at smide sin mening på markedet ikke noget, specielt ikke hvis det blot er støj.

Og netop her har vi bibliotekets ypperligste funktion og berettigelse i denne tid. Med bibliotekarer som kuratorer for den information, der giver anledning til borgernes mulighed for at træffe kvalificerede valg og oplyste beslutninger. Biblioteket har i den moderne informationstidsalder en vigtig civilsamfundsaktørrolle at spille som et offentligt rum, der stimulerer fællesviden. I en åben informationsstruktur er biblioteket demokratistimulerende og favner alle samfundets borgere med lige adgang – fysisk som informationsmæssigt. Et demokrati er ikke givet derved, at enhver har en stemme – så ville man jo kunne bombe sig til demokrati – men ved at enhver har en oplyst stemme. En oplyst stemme kræver information, og gerne den sande, formaterede, kuraterede, og organiserede af slagsen. Tag ned på biblioteket og spørg din bibliotekar, mens du møder alle de andre i raritetskabinettet som dette samfund udgøres af, og som vi alle skal dele og have fællesviden i, om og igennem.

I det gamle Grækenland mødtes mændene på agoraen, torvet, for at samtale, lytte, tænke og tilegne sig viden og dannelse. (Ordet agorá er græsk for torv, samlingssted). Man kan sige, at folkebiblioteket er vor tids agora, hvor mænd, kvinder og børn kan læse, mødes og lytte til fortidens og nutidens stemmer – herunder musik. En stemme, en bog eller et stykke musik kan tage os på en rejse ind i andre epoker og kulturer og derved udfordre og hjælpe os til at danne vores egne holdninger og værdier. Folkebiblioteket løfter således den demokratiske opgave at fortælle om både vindernes og tabernes historie, om kongens og folkets historie, vores universelle følelser og fælles kulturbaggrund. Demokratiets dynamiske tandhjul er talehandlingen, siger filosof Ole Fogh Kirkeby, og han beskriver, hvordan bevidst lytning til tale eller musik er discipliner, der forædler udtryksevnen og træner os i skelneevne – selve dannelsens væsen.

FOLKEBIBLIOTEKET – VOR TIDS VIGTIGSTE DANNELSES-AGORA

AF OLE FOGH KIRKEBY, FILOSOF OG PROFESSOR I LEDELSESFILOSOFI
VED COPENHAGEN BUSINESS SCHOOL

Ordet “dannelse” er et lån fra tysk “Bildung”, et begreb fra den tyske oplysningstid, der selv har taget lån i middelaldermystikken, nemlig i Meister Eckeharts oversættelse af Paulus’ sentens i den latinske version af bibelen “In eandem imaginem transformamur”, som betyder “vi forvandles efter dette billede”. Den dannede bærer et billede ved sit hjerte, og han må være dette billede så tro, at det former hans smag.

Dannelse betegner kapaciteten til individuel autonomi, der altid er baseret på selvindsigt, og dermed indsigt i egne motiver og deres værdimæssige og ideologiske ballast - og hvad angår politisk myndighed, så er adgangen til fortiden altafgørende, både til den personlige og den fælles. Og her er biblioteket centralt.

Der er to primære argumenter for bibliotekets relevans. Det første gælder, at den viden biblioteket indeholder, skal holdes ude af markedets interesser og individernes forskellige økonomiske vilkår. Det andet argument er *forædlingen af udtryksevnen*, som er emnet her. Den er svær at opnå i medierne, fordi de i stigende grad underkaster sig populistiske behov for at fange oplevelses- og underholdningssultne individers interesse. Hvis man skal lære at udtrykke sig optimalt, skal man have rum til og mulighed for at lytte til det lødige gennem tale og musik. Det kan ikke ske uafhængigt af viden og historie.

Grundene til at folkebibliotekerne er blevet en institution i samfund som de skandinaviske er, at man har været bevidst om, hvad det er for nogle betingelser, der gør et optimalt demokrati muligt. Og her er lige adgang til viden og lige adgang til tilegnelsen

af udtryksfærdigheder centrale. Ytringsfriheden forudsætter ytringsmuligheden, der igen forudsætter adgang til de centrale kilder til viden, da viden både er kernen i det, man ytrer og i måden, man gør det på.

Viden vil i den demokratiske sammenhæng primært dække de historiske, statsretslige og politiske fagfelter, fordi det er igennem disse, at friheden kan forholde sig til sig selv. Demokratisk kapacitet drejer sig ikke mindst om opstillinger af forklaringer på historiske begivenheder og fænomener, om opbygningen af billeder af epoker og mindsets, og om befordringen af en historiske sans, en epokal og kausal fingerspitzgefühl. Et afgørende aspekt er her fremdragelsen af data, der var utilgængelige på det tidspunkt, de begivenheder udspillede sig, som de henviser til

Lytningens kunst gennem tale

Talen er et medium, levende eller elektronisk medieret, der sætter rammerne for lytningens kunst. At lytte virtuost til talen kræver, at man hører hvad, der faktisk bliver sagt, dvs. at man forstår den talendes intentioner; at man hører, hvad der bliver sagt mellem linerne; at man hører det, der ikke bliver sagt; at man hører det, der endnu ikke er blevet sagt; og at man hører det, der burde være blevet sagt – dvs. at man forstår sine egne forventninger til det, der siges. Således kan man på bedste vis forberede et velovervejet svar. Dette samspil mellem forståelse, fortolkning og erkendelse kaldes også "hermeneutik," evnen til at gøre den andens tale eller tekst til en del af sin egen virkelighed uden at forvanske den unødigt. Den hermeneutiske kapacitet er grundlaget for dannelse.

Fra antikken er der overleveret en disciplin, der på systematisk vis udfolder de optimale måder at lytte og tale på, især i de mange kontekster som argumentation kan optræde i, nemlig retorikken. Hovedværket blev skrevet af Aristoteles, men der var mange om projektet, hvis grundlag var dialektikken, der udspringer af det faktum, at tanken er "sjælens samtale med sig selv" – som Platon skrev – og at samtale og tanke således er underkastet samme love for sandhed og tydelighed. De græske tænkere udarbejder derfor "logikker", og her henter argumentationen sin ideale form.

Ordet "argumentation" betyder at begrunde et udsagn yderligere og helst under overholdelse af logikkens regler. Ordet kommer via latin "arguere", at gøre noget klart, at erklære og demonstrere fra den proto-indoeuropæiske rod "*arg-", at skinne, være klar, lys, en rod, der også giver "árguros" på græsk og "argentum" på latin, sølv. I et kendt gammelt ordsprog hedder det: "Tale er sølv, men tavshed er guld".

Retorikken omfatter talens former og er politikens stærkeste redskab. Politik er virtuel krig, men retorikkens redskabsarsenal kan også benyttes i mindre krigeriske sammenhænge, fx som grundlag for kommunikativ afklaring parterne imellem mod velbegrundet enighed eller uenighed. Talen konstituerer i praksis et fællesskab, der efter oplysningstiden begribes som "nation" og hænger nøje sammen med nationalsprog. I bibliotekerne opbevares ikke kun talens bogstav, men dens ånd.

Det konfronterende og kampbetonede ved argumentation bliver tydeligt i ordets betydning i den sene middelalder, men findes allerede på græsk i det vigtige ord "agorá", der på græsk betyder både møde, forsamling, rådsforsamling, tale, veltalenhed, markedsplads og handel. Ideelt kan biblioteket udgøre sådan et "agorá", eller på latin "forum."

“Agorá” kommer af ordet “agoreuó” og betyder også at tale offentligt i forsamlingen. Ordet “agorá” betyder jo som lige nævnt netop folkeforsamling, offentlig tale eller åben plads og markedsplads, af “ageírein”, at forsamle (jævnfør engelsk “gregarious”). Den græske agora havde således den funktion at være det sted, hvor ledelse af talen blev udfoldet i et direkte demokrati på grundlag af argumentation.

Vi kan nu tilføje, at det græske ord “agonía”, der betyder en (mental) kamp for sejr, er beslægtet med “agoreuin”, der oprindeligt betyder en kamp for sejr i de olympiske lege, der jo foregår i åbne forsamlinger. Dette er igen afledt af det græske ord “ágein”, som betyder at lede, at føre. ‘Agein” kommer af agere, at gøre, at få til at bevæge sig, af PIE-rodene *ag- at bevæge, drive fremad, der på græsk hedder “ago”; heraf betydningen “agein” på græsk, at lede og “agón”, forsamling eller kamp under legene. “Agonía” betyder i øvrigt også “voldsom smerte.”

Når samtalen opfattes som en kamp, så manifesteres det, at den aldrig er omkostningsfri. Vi må sætte os selv, dvs. vores forhold til værdier, på spil, hvis vi vil have ret. Mening gør ondt, og den former os langt mere end vi skaber den. “Agón” er også betegnelsen for den verbale kappestrid mellem filosoffer på Athens torve.

Da betydningen af ordet “agogós” er leder, bliver det tydeligt, at den største kamp er den, som vi udkæmper med os selv. Om evnen til at tro på det, vi selv siger, fordi vi forstår dets basis og konsekvenser. Selvom det i offentligheden i dag kan synes som om, man kan sige hvad som helst, så er det heldigvis muligt at faktatjekke.

Men hertil kræves evnen og viljen til at lede samtaler om samtalers forudsætninger, såkaldte “meta-dialoger”. De gør de værdier tydelige, som vi ikke altid ved er på spil. Agora er frihedens torv, og den ledelse, der foregår her, må underkaste sig frihedens vilkår: At ethvert argument frit kan modsiges. Retorikken bliver rammen på denne plads, og spændingen mellem at overtale og at overbevise træder frem i form af diskussionsdeltagernes moralske krav til sig selv om oprigtighed i talen.

Dette kræver en ubetinget ret til kritik “isegoría”, ytringsret, og “parrhesía”, der både viser hen til den enkeltes mod og vilje/evne og pligt til at sige sin uforbeholdne mening (ordet betyder også “mod”, “glæde” og “tillid”), på basis af visheden om at have en retfærdig sag. Den retfærdige sag kan som regel altid begrundes gennem henvisning til historien.

I agoraen spadserer man sammen. Det latinske ord “spatium”, nemlig afstand, der ligger heri, opfordrer til at overskride et indre rums afstande, afstanden til sig selv, gennem afstanden til den anden. Herigennem kan der opstå sampassion og dermed ægte fællesskab.

Agora som rum for samtale og som frirum til at udtale sig beror på den rolle værdier har i menneskers liv. De giver den enkelte legitimering for at tale en sag, der ikke kun er hans eller hendes, men enhver borgers, og mulighed for et fællesskab, for at dele en værdi, en tanke eller en idé.

Man lærer at tænke og at tale ved at forstå, efterligne og undertiden skabe en velbegrundet distance til dem, der har været særlig gode til at tale en sag – det gælder trods alt om at finde sit eget udtryk, sin egen stil, og sin egen intensitet. Derfor skal man have ubegrænset adgang til det, de har sagt. Det er bibliotekets opgave.

Lytningens kunst gennem musik

Det andet medium, der kan forædle lytningens og talens kunst, er musikken.

Når vi lytter mellem linjerne og til alt det under linjerne – det usagte og ubevidst intenderede – så afkoder vi per instinkt intensiteten i det sagte, dets grad af lidenskab, og vi fornemmer den atmosfære, hvor ud af det siges. I barokken udviklede man med omhu musikkens teori og praksis af retorikken, nemlig som såkaldt “affektlære.” Den handler om de teknikker, hvorigennem man udtrykker følelser, intentioner og holdninger på mest effektiv vis, og herigennem påvirker et publikum. Derfor handler den også om, hvordan man kan lære at lytte til det skjulte budskab i tonerne.

I dag, hvor vi har adgang til flere genrer og mange flere udtryksmuligheder foruden nye forhold til talens virkemidler såsom rytmen og pausen, gives langt større mulighed end tidligere for at artikulere intentioner og forestillinger og signalere den forvirring omkring de ruiner af mening, som det arkæologiske arbejde med vort eget erfarings-, erkendelses- og værdigrundlag afslører. Følelser som usikkerhed, tvetydighed, mangetydighed, splittelse såvel som overdreven harmoni kan finde differentierede udtryksformer i den musikalske dimension i dag. Udtrykkets indre kampe med sig selv stilles åbenlyst til skue, og dermed udfordres den fortolkendes fantasi. Spændingen mellem projektion og indlevelse, som kendetegner dialektiske bevægelser i en dialog har sin parallel i fortolkerens og den lyttendes kamp i det musikalske værk. At vi er medskabere af det, den anden gør sig til medium for at sige, er sandt i talen og kommer endnu mere tydeligt frem i musikken.

Da der dagligt lanceres indspilninger af alle genrer gennem diverse medier, og ikke mindst i den – ofte uberettiget – elitært opfattede, klassiske musik, er det muligt at følge den enkeltes kamp med at beherske det musikalske udtryks uendelige muligheder. Og man kan i dagbladene følge anmeldernes kamp for at finde en diskurs, der kan yde det musikalske mediums mangefold æstetisk retfærdighed. Det berømte udsagn, der tilskrives Mendelsohn, at musikken er for præcist et sprog til at kunne oversættes til ord, det bør ikke gøre os ordflove, men tilskynde os til at skabe en ny præcision i talen.

Bag det musikalske udtryk gemmer der sig ofte intentioner, ideer, tanker, forestillinger, billeder og værdier. Jo bedre man kan forstå at skelne det ægte udtryk fra det fingerede, det dybtfølt genuine fra det tilstræbte og teknikfikserede, desto bedre er man rustet til at forstå de finere forskelle, som talen selv er dømt til at artikulere, forskelle der handler om magt, lidenskab, håb, utopi og dystopi, om alvor versus ren performance. Ved at lære at lytte, kan man ikke blot lære at høre rigtigt, men at tænke og at se. Med andre ord er musikkens komplekse sammenhæng mellem mentale motiver og tematiske og formmæssige manifestationer et lærestykke i at forstå det sagte, en indgang til at kunne håndtere både talens tomhed, dens overfladiske glans samt dens fylde og dybde.

Derfor bør der også være et meget bredt udvalg af musik på bibliotekerne. Vi må have mulighed for og tilskyndes til at udvikle vores tæft for det ægte, for det vedkommende, alvorlige, rigtige og vægtige. Vi må blive rustet til at annamme erfaringens over- og undertoner. Netop at kunne mande sig op til at kunne skelne – selve dannelsens væsen – er afgørende for evnen til at blive herre over sit eget liv. Det er også grundlaget for demokratiets dynamiske tandhjul, talehandlingen.

Spil Dansk Ugen 2015
Carsten Dahl på Metronomen
Foto: Sara Galbiati

Historisk indlevelse, kritisk sans og fornyelse

Udover at vi gennem lytning til musik kan forælde vores udtryksevne, er der en anden væsentlig grund til at gøre musikalske oplevelser tilgængelige på bibliotekerne, nemlig at musikken kan gøre de historiske epoker levende og udvikle vores evne til at skelne mellem dem. Her bør de musikalske optagelser ikke isoleres på musikmuseer, men præsenteres sammen med andre tekstuelle medier, som de kan supplere og skabe lokale horisonter for tilegnelsen af.

Om man nu som musiker forskriver sig til idealet om autentiske opførelser på originalinstrumenter, eller forpligter sig til at gøre de overleverede, musikalske nodebilleder levende på nutidserfaringernes vilkår, så udgør det musikalske udtryk en privilegeret indgang til fortidens virkelighed som stemningsreservoir eller atmosfære. Pointen er, at kroppene næppe har nået at ændre sig biologisk på 3000 år, selvom den sociale virkelighed og kulturen har det. Vi kan hermed rejse med os selv og hinanden ved hånden ind i en anden tid, når vi hører et musikalsk værk. Når vi lytter til et af violinrepertoirets hovedværker, Bachs *Sonatas og partitas* for soloviolin, der blev skrevet efter at han vendte hjem fra en lang dannelsesrejse til fods og fandt sin elskede kone for længst begravet, får vi mulighed for at fatte, hvorledes Bach – og sandsynligvis andre i den sene barok – oplevede og udtrykte sorgen. I Mozarts værker kan vi føle et symbolsk oprør mod stændersamfundet spire, og i Beethovens værker udfoldes den politiske frihedsvilje som ukuelig, selvbevidst vilje til myndighed. En endnu ikke realiseret solidaritet foregribes med dens iboende energi – en ligheds- og friheds- og broderskabssøgende voldsomhed – der udfoldedes for at kamme over i terror i den franske revolution, og som Mao formodentligt frygtede, når han forbød disse værkers opførelse. Strygekvartetten kunne man se som en foregribelse af vore dages innovative samarbejdsideal; i de store symfonier træder massen frem med sine voldsomme magtdemonstrationer, ligesom man kan hævde at den kooperative Juggernaut-krafts destruktive inertie i de gigantiske, nationale armeer bliver forvarslet.

Musik er meditation ved hjælp af mantraer, som allerede er skabt af mennesker, med hvem vi deler skæbne, og hvis gener og forestillinger vi er vokset ud af. I det musikalske udtryk er vi iagttagere af vores egen historie. Vi er til stede i vores – på samme tid velkendte og fremmede – fortid, som vidner til det, vi selv er blevet. Vores projektioner fra det, vi er nu, kan ikke overskygge autenticiteten i vores krops bekræftelse af en virkelighed, som den øjeblikkeligt forstår på følelsens og viljens plan hinsides alle reflektive kategorier. Stemningen bedrager ikke. Vi er underkastet en *claireaudience* – projiceret bagud som kollektiv erindring.

Denne musikkens “atmosfæriske erfaring” kan opbygge vores forpligtelse til at se og forholde os kritisk til de forskelle, der skæmmer vores nuværende samfundsvirkelighed. Den er under vores hud, og vi bliver del af det gyldne bånd, der kaldes “tradition”, men som kun udfolder hele sit potentiale, når vi på en gang bliver ét med det, og formår at distancere os til dens mørkere sider gennem en dybere forståelse af det, som vi kan vide, bør gøre, og har mod til at håbe.

KAPITEL 2

HVOR ER MUSIKBIBLIOTEKET PÅ VEJ HEN?

Hvordan kan man finde nyt ståsted og skabe nye meningsfulde opgaver for musikbiblioteket efter musikhistoriens måske største revolution; overgangen til en net-båren musikkultur? Det giver to af de ansatte på Musikbiblioteket i Odense et bud på. Deres erfaringer med at indgå aktive partnerskaber og åbne for borgernes medskabelse har båret frugt og givet troen på at musikbibliotekerne stadig har en væsentlig rolle at spille, selvom den fysiske samling ikke længere er hovedattraktionen.

NØGLEN TIL FREMTIDEN ER PARTNERSKABSALLIANCER

AF MADS LED BEHREND OG NIELS MARK, ODENSE MUSIKBIBLIOTEK

Det var kolossale jordrustelser, der blev vakt med et af musikhistoriens måske allerstørste revolutioner – overgangen til den netbårne musikkultur.

Fildelingstjenesterne voksede og pladebranchen var lamslået – ligesom bibliotekerne. Hvordan skulle man kunne vende udviklingen væk fra dommedag? Første skridt for pladebranchen var etableringen af historiens største musik tjeneste Spotify. Fra at havde befundet sig i et nærmest apokalyptisk stormvejr, var det lykkedes pladebranchen at vende skuden og stille og roligt genfinde troen på fremtiden.

For bibliotekerne har det også været turbulente år med erkendelsen af, at den fysiske musiksamling er blevet mindre attraktiv for brugerne, som i høj grad har taget den net-bårne musik til sig. Hvordan skal biblioteket ride stormen af og genfinde troen på, at musikbibliotekerne stadig har en vigtig rolle, selvom den fysiske samling ikke længere er et trumfkort?

Musikbiblioteket i Odense har gennem en længere periode sat fokus på processen fra transaktion til relation. En proces, der har givet fornemmelsen af, at stormen er ved at lægge sig, og at vi atter kan begynde at se lysere på fremtiden. Sammen har vi udviklet en række tiltag, holdninger og visioner, der har ændret vindretningen fra stiv modvind til en medvind, og det fører os stille og roligt i den rigtige retning og har givet os troen på, at Musikbiblioteket går en lys fremtid i møde. Nogle af de faktorer, der har hjulpet på optimismen er et øget fokus på samarbejde, partnerskaber, brugerinddragelse og nytænkning.

Odense Musikbibliotek som musikalsk væksthuse for børn og unge

Den globale udvikling imod den netbårne musikteknologi skaber nye muligheder for, at alle kan lege og eksperimentere med musikken som kunstnerisk form – uden nød-

vendigvis, at kunne spille et traditionelt instrument. En anden positiv udvikling er, at det er blevet enklere og billigere at producere elektronisk baseret musik med de mange gratis musikprogrammer på internet. Dette skaber muligheder for, at flere børn og unge kan prøve kræfter med musikalsk produktion.

Selvom den elektroniske musik vinder større og større indpas på den internationale musikscene, er det kun et fåtal af skoleelever, som får lejlighed til at stifte bekendtskab med denne del af musikverdenen i skolen. Med ønske om at være med til at vende denne udvikling, har Musikbiblioteket i Odense indgået et samarbejde med en lokal folkeskole med det formål at introducere børnene til at eksperimentere med elektronisk lyd.

I samarbejde med skolens musiklærere har Musikbiblioteket sammensat en række undervisningsdage for skolens 6. klasser. Eleverne i de tre 6. klasser får mulighed for at kickstarte deres kreative musiktalenter gennem brugen af digitale lydoptagere og open-source musikredigeringsprogrammet Audacity.

I Tusindårsskoven skal eleverne indfange lyde fra skoven på deres lydoptagere. Feltoptagelserne tages med tilbage til Musikbiblioteket, hvor eleverne manipulerer med lydene i Musikbibliotekets lydstudie. I selskab med en musikbibliotekar kan eleverne lege med mere avancerede lydeffekter, bruge professionelle samplere og prøve et mere avanceret musikprogram, således at de slutter af med færdige lydværker. Kulminationen på undervisningsdagene er en ferniseringsfest, hvor elevernes lydværker præsenteres med åbningstaler og festlige indslag.

Målet med sådanne former for partnerskaber med folkeskolerne er, at skabe glæden for musikken for børn og dermed være med til at stimulere nye lokale musikvækstlag.

Unge bands og musikere udvikler og performer på musikbiblioteket

I hjertet af Musikbibliotekets smukke rum ligger vores lydstudie, og foran lydstudiet er Musikbibliotekets musikscene. Kombinationen af musikscenen og lydstudiet er en af de væsentligste årsager til, at det er den unge generation, der er Musikbibliotekets primære besøgende. Ikke mindst trækker lydstudiet en større gruppe unge fra Odenses musikmiljø ind på Musikbiblioteket. Efterspørgslen er høj og ventetiden for en plads i studiet er ofte flere uger.

Musikbiblioteket samarbejder med en række lokale musikinstitutioner. En af dem er Det Syddanske Musikkonservatorium. Hensigten er at give de studerende adgang til at prøve kræfter med koncerter på en musikscene. Samarbejdet har resulteret i de eftertragtede 17:17 koncerter, hvor det er studerende fra konservatoriet, der indtager scenen på Musikbiblioteket onsdage fra kl. 17.17. Konceptet er populært, både som scene for de studerende, men også blandt publikum, da den musikalske spændvidde er bred og den musiske kvalitet høj.

Live Recordings From The Library

Et nyere indsatsområde er konceptet *Live Recordings From The Library*, hvor lokale bands inviteres til at give koncert, som optages live via lydstudiet. I samarbejde med

Musikbibliotekets lydtekniker redigeres og færdigproduceres musikoptagelserne, således at bandet kan gå hjem med en optagelse på cd eller onlineformat, der efterfølgende kan bruges i den videre promoveringsproces.

Lokale institutioner anvender Musikbiblioteket til lydproduktion og koncerter

Musikbiblioteket har partnerskaber med en række af byens gymnasier, som anvender lydstudiet i forbindelse med musikundervisning. Derudover får vi besøg af alt fra spejderforeninger til musikskoler, der får teknisk assistance omkring lydproduktion og musikværker.

Endelig er der planer om en indsats med en institution for handicappede. Institutionens beboere skulle have mulighed for at spille musik i lydstudiet og projektet kunne munde ud i en koncert på scenen.

Lokal forankring gennem eksperimenter og nytænkning af arrangementer

Musikbiblioteket har i 2016 arbejdet med konceptet *Musikbiblioteket Takeovers*. Et ambitiøst projekt, der fokuserer på øget borgerinddragelse, som middel til at styrke borgernes oplevelse af medejerskab af musikbiblioteket og udvikling af en ny profil for musikarrangementer.

Musikere, kunstnere, festivaler, kunstnerkollektiver, pladeselskaber, spillesteder, foreninger og uddannelsesinstitutioner fra Odense og Fyn har på skift eksperimenteret med nye arrangementer og kurateret indholdet af Musikbiblioteket. Formålet med projektet har været både at styrke Musikbibliotekets samarbejde med lokale kulturelle aktører og integrere Musikbiblioteket som en vigtig aktør i det kulturelle økosystem, og på denne måde gøre musikbiblioteket synlig og relevant for kulturelt interesserede og kulturelt aktive borgere.

Takeover: Den udvidede koncertoplevelse

Vejen til større synlighed og stærkere forankring mener vi, skal ske ved at tilbyde publikum i Odense en anden scene for musikken, end byens spillesteder tilbyder. Derfor fokuserer takeover-arrangementerne på, at tilbyde udvidede koncertoplevelser, med fokus på det smalle og oversete.

Med udvidede koncertoplevelser forstår vi:

- Arrangementer, der inddrager og medtænker bibliotekets egne rum – f.eks. sovekoncerter, kunst- og lydinstallationer samt performances i bibliotekets rum.
- Arrangementer, der tilbyder publikum noget 'rundt om' koncerten – f.eks. artist talks, publikumsinteraktion og udstilling af biblioteksmaterialer
- Forlængelse af koncertoplevelsen – eksempelvis optagelse af koncerter og senere udgivelse på kassettebånd

Eksempler på afholdte takeover-arrangementer:

- TINNITUS - en lyd kunstudstilling og mini-festival for lyd kunsten og performance art – live-indspillet i musikbibliotekets lydstudie og snart udgivet på kassettebånd i samarbejde med Det Fynske Kunstakademi
- Sovekoncert med meditation og lysinstallation fra en lokal lyskunstner i samarbejde med Phono festival og en lokal mindfulness-virksomhed

- The Lake x PHONO - live festivalradio og DJ session med The Lake Radio på Musikbiblioteket med kuriøs musik fra magasinsamlingen kurateret af en musikbibliotekar, livestreamede rundbordekskussioner og en artist talk med en legendarisk amerikansk Detroit Techno-kunstner fra festivalen, der nu kan downloades som podcast
- KRYSTALPALADSET – en to-dages festival med kunstudstilling, performancekunst, koncerter og foredrag udviklet i samarbejde med musikerkollektiver og unge entreprenante koncertforeninger

“Det genfødte Musikbibliotek”

På meget kort tid, har ideen om takeover-arrangementerne udviklet sig til et stærkt koncept, der skaber sammenhæng i musikbibliotekets generelt meget alsidige arrangementsudbud, og som allerede nu mærkbart har øget publikumsantallet til vores arrangementer.

Ved at fokusere målrettet på nye typer af arrangementer, der fremelsker gensidigt forpligtende samarbejder med borgeren og lokale kulturaktører, har vi opbygget et stærkt image og en kernefortælling om musikbiblioteket, som et sted for unikke og eksperimenterende kulturoplevelser - en fortælling som pressen også har taget til sig.

Med adskillige artikler i lokale aviser, flere tv-reportager og interviews hos TV2 Fyn, radiointerviews på DR P4 Fyn, omtale i *kunsten.nu*, samt det toneangivende kulturtidsskrift, *This Is Odense* er opmærksomheden på musikbibliotekets arrangementsprofil større end nogensinde.

“... arrangementet her har potentiale til at blive et af årets mest interessante oplevelser i Odense.” (Fra *This is Odense*)

“Performancen ser jeg også som en fejring af en ambitiøs nyalliance i det odenseanske kulturliv: Samarbejdet mellem det genfødte musikbibliotek og Kunstkademiet”. (Fra *This is Odense*)

Endnu mere vigtigt er, at de første arrangementer har aktiveret det lokale kulturmiljø. Vi modtager flere forespørgsler fra nye mulige partnere, der ønsker at afvikle arrangementer hos os. Musikbiblioteket skal snarligt være vært for et kulturelt netværksarrangement med repræsentanter for kulturorganisationer i hele Odense, hvor vores arrangementsprofil og vores strategi for sociale medier skal fungere som inspiration til resten af kulturmiljøet.

Der er derfor ingen tvivl om, at ønsket om at forankre Musikbiblioteket i den lokale musikkultur, ved hjælp af nytænkning af arrangementer og øget borgerinddragelse allerede viser sig at bære frugt. Det har givet en klar og lys retning for Musikbibliotekets fremtidige rolle i musikmiljøet i Odense og på Fyn.

Musikbiblioteket som borgernes indgang til musikkens verden

Selvom udviklingen må afstedkomme nye strategier og visioner for musikbiblioteket, der rækker udover den fysiske samling, tænkes den fysiske samling hele tiden som anker i de nye strategiske indsatser. Samlingen sættes i spil og indgår som en del af

de sociale relationer, der skabes mellem brugerne og de specialuddannede og fagligt professionelle musikbibliotekarer og musikformidlere, eksempelvis gennem foredrag på musikbiblioteket, men også gennem eksterne koncertintroduktioner og programnoter bl.a. i forbindelse med Odense Symfoniorkesters koncertrækker.

Musikbiblioteket er indgangen til musikkens verden for mange af borgerne i Odense. Med Nordens største samling af musik og musiklitteratur til udlån, specialuddannede og fagligt professionelle musikbibliotekarer og musikformidlere, samt et højt aktivitetsniveau med en bred vifte af arrangementer, fra større koncerter til intime lytteklubber, opretholder Musikbiblioteket musikkens status som en relevant kulturel og kunstnerisk aktivitet og mangfoldig kunstform.

I samspil og i helt konkrete samarbejder med andre musikkulturelle aktører i Odense og på Fyn udfylder Musikbiblioteket en specifik rolle og funktion i det musikalske økosystem. Her formidles og gives plads til nicher og små specialiserede musikaktører, som ikke har rum på spillestederne og de øvrige musikscener. Her henter spirende musikere ny inspiration i den store musiksamling, øver sig med deres nystartede bands og prøver kræfter med studieindspilninger for første gang. Og ikke mindst, her har borgerne selv mulighed for at udvikle og afholde de arrangementer, som de efterspørger.

Musikbiblioteket kan ikke eksistere i sit eget selvstændige univers. Det skal blomstre og spire i tætte alliancer med byens private såvel som offentlige aktører. Musikbiblioteket skal understøtte de lokale ildsjæle, være skabende og levende med vækstlaget og lade musikken udfolde sig i nye ukendte dimensioner.

Sammen med den lokale kulturscene skaber vi fremtiden for musikken – og for musikbiblioteket!

Adskillige biblioteker har udarbejdet handlingsplaner eller en strategi for musikområdet med henblik på at udvikle musikformidlingen i nye retninger, som tilgodeser publikums ændrede ønsker og behov. Det gælder bl.a. Hillerød Bibliotek, Hovedbiblioteket Roskilde, Horsens Bibliotek samt Västerås Stadsbibliotek, som er et af de førende musikbiblioteker i Sverige. Konsulent ved Slots- og Kulturstyrelsen Anne-Marie Mohr fremhæver her, hvad disse fire biblioteker har lagt vægt på i deres strategiske omstillingsproces.

BIBLIOTEKERNES STRATEGISKE OMSTILLINGSPROCES

AF ANNE-MARIE MOHR NIELSEN,
KONSULENT, SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

Hillerød Bibliotek:

Her-og-nu-oplevelser med musikken

På Hillerød Bibliotek har man udarbejdet en række indsatsområder, som tager højde for, at man ikke længere udelukkende kan basere formidlingen af musik på udstillinger af fysiske materialer og musikanbefalinger i udlånet. Biblioteket lægger i stedet vægt på, at formidlingen finder sted som her-og-nu-oplevelser, hvor publikum får en oplevelse med musikken live. Når biblioteket forbereder et arrangement står formidlingen og videns-aspektet desuden centralt. Konkret betyder det, at det for eksempel ikke blot handler om at afvikle en koncert – der er altid et større formål bag, som handler om at udvide publikums horisont og gøre dem klogere på et musikalsk emne eller en genre.

Ét af bibliotekets indsatsområder er at tilbyde litteraturformidling som en tværmedial oplevelse – dvs. at skabe arrangementer, som åbner for møder mellem musik og litteratur. Et eksempel er litteraturfestivalen *Ordet er Løs*, hvor biblioteket samarbejdede med forskellige musikalske aktører fra Hillerød for at vise publikum, hvordan litteratur og musik har ord, sprog, lyrikken og poesien til fælles. *Ordet er Løs* har siden den første litteraturfestival i 2014 udviklet sig til at være løbende arrangementer på Hillerød Bibliotek, som giver nye og overraskende vinkler på litteraturens væsen og berøringsflader med blandt andet musik.

Hillerød bibliotek anser *Ordet er Løs* for en vigtig platform i bestræbelserne på at gå nye veje, fordi biblioteket kan hente musikalske samarbejdspartnere med ind i arbejdet, der hjælper biblioteket med at nå ud til nye publikums- og målgrupper.

Ud over *Ordet er Løs* har biblioteket en række andre musikalske arrangementer på programmet, hvor formidlingen af en musikalsk genre, en kunstner eller en historisk periode i musikken står centralt. I de senere år har biblioteket blandt andet arbejdet med at nytænke formidlingen af jazzmusik. Biblioteket afholder løbende jazzkoncerter, men som noget nyt bestræber biblioteket sig på at udvikle de oplevelser brugeren kan

få med jazzmusikken og dens genrer ved at tilbyde oplevelser, man ikke kan få på andre af byens musik- og spillesteder. Biblioteket har eksempelvis afholdt musikalske foredrag om Dan Turèll og foredrag om jazzmusikkens indflydelse på beatlitteraturen. Andre indsatsområder er Hillerød Biblioteks arbejde med at gøre musikformidling til en integreret del af sine børnearrangementer og læringsforløb via et formaliseret samarbejde med Hillerød Musikskole. Og talentudvikling i form af et samarbejde med Hillerød Musikskole og byens lokale sangskriverklub om at få engagerede unge til at mødes og få erfaring med redskaberne bag den kreative musikalsk-poetiske skriveproces.

Hovedbiblioteket Roskilde:

Musikken på biblioteket skal igen appellere til borgeren

På baggrund af det overordnede spørgsmål, "hvordan kan Musikbiblioteket blive relevant for borgerne igen" nedsatte Hovedbiblioteket Roskilde i 2015 en projektgruppe, som skulle opnå ny viden og indsigt i borgernes forhold til musik generelt og musikbibliotekets funktion specifikt. Projektgruppens opdrag var at undersøge, hvordan musikbiblioteket fortsat kan tilføre borgerne værdi og oplevelser med udgangspunkt i musik i takt med, at der sker en udfasning af det fysiske produkt.

Initiativet blev kaldt for 'Musikproces 2015' og projektgruppen var bredt sammensat af medarbejdere, der ikke nødvendigvis havde en musikfaglig baggrund. Forud for procesforløbet havde projektgruppen fået en introduktion til musikbibliotekets udfordringer og udvikling gennem tiderne. I løbet af efteråret 2015 blev der afholdt fire workshops. Tilgangen til Musikproces 2015 var antropologisk i den forstand, at projektgruppen har undersøgt kulturbrugere og -fortolkeres brug af musik. I den forbindelse blev projektgruppen sendt på feltarbejde mellem de enkelte workshops.

Musikproces 2015 har resulteret i en række overordnede betragtninger om, hvordan musikbiblioteket skal være. Det skal blandt andet give mulighed for at mødes i samvær om musik, tale til sanserne, tilbyde fordybelse og dannelse, give mulighed for samskabelse, være overraskende og dynamisk og arbejde med zoner og musikhuler.

Som afslutning på processen definerede projektgruppen fem strategiske spørgsmål, der skal danne pejlemærker for musikafdelingens fremtidige funktion på Roskilde Bibliotek. De handler om, hvordan Roskilde Bibliotek kan nå længst muligt ud til brugeren ved 1) at tilbyde samskabende kreativitet 2) optimere værtskabet i rummet 3) formidle og bruge de mange forskellige dimensioner i musik 4) gøre musikrummet mere dynamisk 5) inddrage vigtigheden af dannelse og viden, gerne på nye måder.

På den baggrund har biblioteket arbejdet med at definere en række konkrete indsatsområder og aktiviteter. Blandt andet om at Musikbiblioteket bør gennemgå en omfattende re-indretning, der skal gøre rummet mere dynamisk så det bliver muligt at ændre dets udtryk alt efter formidlingsfokus. Og om at der i højere grad skal foretages en klar prioritering af materialeindkøb- og formidling set i lyset af, at musikbibliotekaren indtager en rolle som aktiv formidlende vært og samarbejdspartner, såvel internt som eksternt. Man arbejder i den sammenhæng med at etablere en individuel digital profil for musikken. Der lægges også vægt på, at musikbiblioteket qua sin specialistviden har noget helt unikt i forhold til de kommercielle musiktilbud. I 2016 lever projektet videre under titlen "Musik X", hvor tanker og idéer fra Musikprocessen bliver afprøvet.

Horsens bibliotek:

Bedre formidling af musik og musikoplevelser

I Horsens har man udarbejdet en strategi for musikområdet, som tager afsæt i bibliotekets vision og mission om, at Horsens kommunes biblioteker skal medvirke aktivt til at gøre musiklivet i Horsens kommune større. Strategien har fire fokusområder, henholdsvis "Rummet og samlingen", "Lokale samarbejdspartnere", "Arrangementer" samt "Inspiration og netværk".

Rummet og samlingen handler om, hvordan biblioteksrummet kan indrettes indbydende og med plads til mindre musikarrangementer. Bibliotekerne vil blandt andet give adgang til afprøvning af musikinstrumenter i bibliotekets musikafdeling. Biblioteket vil også lave workshops såsom "Byg et instrument" og "reparer din guitar". Biblioteket vil løbende tilpasse rummet og samlingerne til borgernes ændrede adfærd med faldende brug af de fysiske musikmaterialer, og der skal købes relevante adgange til digitale materialer for borgerne. Biblioteket vil også guide borgerne til de digitale musikmaterialer. Det skal både ske i bibliotekernes fysiske rum, på hjemmesiden og på øvrige digitale platforme. I indeværende år vil biblioteket lave et forsøg med udgivelse af nyhedsbreve med musik som hovedindhold på hjemmesiden.

Med hensyn til *lokale samarbejdspartnere* vil biblioteket gøre en aktiv indsats for at dyrke et gensidigt frugtbart samarbejde med lokale aktører på musikområdet herunder musikskoler, kor, orkestre, bands, spillesteder, kulturafdelingens kulturkonsulent med videre.

For så vidt angår *arrangementer* vil Horsens Bibliotek formidle musik ved at tilbyde en bred vifte af arrangementer med musikindhold. Der lægges vægt på, at arrangementerne er en blanding af kendte og mere eksperimenterende former. Det prioriteres desuden, at også lokale (amatør)musikere tilbydes en scene på bibliotekerne.

Når det handler om *inspiration og netværk* skal musikbibliotekarerne foretage et årligt studiebesøg på en relevant institution og deltage i relevante uddannelsesaktiviteter og netværk.

Biblioteket vil evaluere og holde statusopfølgning på strategien hvert halve år med udgangspunkt i spørgsmålene: "Hvor er vi i forhold til de beskrevne indsatser" og "Hvad har ellers vist sig af interessante muligheder".

Västerås Stadsbibliotek:

Fremtidsscenerier for et mere levende musikbibliotek

På Västerås Stadsbibliotek tæt på Stockholm, som er et af Sveriges musikbiblioteker, udarbejdede man i 2013 en femårig strategi for musikbiblioteket. Biblioteket ønsker blandt andet at få flere besøgende – ikke kun brugere, der benytter dets tjenester fra computeren derhjemme. Man har i den forbindelse særligt fokuseret på unge.

I 2013 blev musikbiblioteket primært brugt på traditionel vis. Man udlånte bøger, noder, plader, CD'er og tidsskrifter. Biblioteket havde en samling bestående af cirka 1900 bøger om musik, 5000 forskellige slags noder, en samling bestående af 9000 CD'er

samt 20 musiktidsskrifter. Men biblioteket oplevede, at udlån af plader og CD'er faldt år for år, ligesom færre lyttede til musik på biblioteket. Det samarbejdede sporadisk med forskellige lokale kultur- og musikaktører uden dog at have en særlig aktiv rolle, og biblioteket havde generelt svært ved at finde det rette fokus.

Med udgangspunktet "noget må ske" udarbejdede biblioteket den femårige musik-handlingsplan, som beskriver forskellige fremtidsscenarier og strategier. Vigtigste fokus er inspiration. Västerås' musikafdeling vil give brugerne det, som de endnu ikke ved, at de efterspørger, og inspirationsarbejdet skal gennemsyre al dets virksomhed indenfor de fire hovedområder "Eksposering", "Musiklytning", "Kompetence" og "Sam-arbejde".

Eksposering handler om at eksponere materialet i biblioteksrummet, på internettet og i andre fora. Det skal foregå struktureret, mangfoldigt og gennemtænkt. Noder og biografier skal være lettere tilgængelige, og man vil arbejde mere tematisk både hvad angår permanente og midlertidige udstillinger. Man vil eksempelvis eksponere noder på samme måde, som man tidligere gjorde med LP'er.

Biblioteket har desuden arbejdet med en musikbiblioteksblog samt med digitale foto-rammer og spotifylister, der viser det indkøbte materiale. Andre tiltag der er eller har været i støbeskeen er opsætning af QR-koder rundt omkring i byen med musiklinks, et nørddjørne med gamle LP'er og "100 plader du skal lytte til, inden du dør".

Når det handler om *musiklytning*, har biblioteket tænkt i løsninger, som får musikken til at virke mere levende og inspirerende. Strategisk opsatte højtalere, såkaldt "lyd-brusere", hvor brugerne bliver udsat for forskellig musik afhængigt af, hvor de er i rummet, er et eksempel herpå. Biblioteket drømmer også om at lave en musikklub for unge under 18. I 2017 vil biblioteket afholde et arrangement om folkemusik og et dan-seprojekt, der er stilet mod ungdommen.

Biblioteket i Västerås lægger stor vægt på at styrke personalets kompetencer med henblik på, at de bliver aktive og opsøgende og bedre i stand til at agere i "samklang" med byens musikliv. Derfor er videreuddannelse et centralt element i bibliotekets strategi. Et besøg på biblioteket skal være personligt. Musikafdelingen skal være beman-det af velkvalificerede medarbejdere i hele bibliotekets åbningstid, og personalet skal være i stand til at facilitere forskellige arrangementer.

Endelig har biblioteket ønsket at intensivere samarbejdet med en række kulturinsti-tutioner og musik-aktører. Et samarbejde kan også handle om at involvere de unge aktivt i musikbiblioteket, når det drejer sig om indkøb, planlægning af koncerter mv. Som et led i strategien drøfter biblioteket løbende aktuelle prioriteringer inden for de fire indsatsområder. I øjeblikket har man som prioritet, at biografier og bibliotekets musiktjeneste Naxos Music Library skal mere i fokus.

Man vil desuden øge budgettet for noder, mens man omvendt vil skære ned på LP'er og CD'er.

I denne publikations eksempelkatalog *Biblioteker og musik – inspirationer* kan man læse om andre gode ideer og koncepter fra bibliotekernes musikformidling.

Fra musikafdelingen på
Västerås Stadsbibliotek.
Foto: Pia Norlander

Hvad kan og skal bibliotekerne gøre for at kunne tilbyde et relevant og dannende musiktilbud til de 15-30 årige? Det har Aalborg Bibliotekerne og Randers Biblioteker undersøgt i projektet *Fremtidens musikbibliotek*, støttet af Slots- og Kulturstyrelsens Udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre, og Roskilde Bibliotekerne og Billund Bibliotek har deltaget på sidelinjen som følgebiblioteker. Der skal gøres noget ekstraordinært, for at få fat i den unge målgruppe, hedder det i undersøgelsen, for det er nedslående, hvor lidt de adspurgte unge kender til eller benytter bibliotekets nuværende musiktilbud. Projektet anbefaler at nedsætte et nationalt tværgående samarbejde på musikområdet, som indgår partnerskaber med det omkringliggende musikliv. Projektleder ved Aalborg Bibliotekerne, Line Hoffgaard, der har fulgt projektet, peger på, at omdrejningspunktet for musikformidlingen på bibliotekerne i fremtiden bør være 'forsamling' omkring musikoplevelsen mere end 'samling'. Målgruppen vil mødes fysisk og opleve den levende musik helt tæt på og have fingrene helt nede i musikkens maskinrum.

FREMTIDENS MUSIKTILBUD TIL DEN UNGE MUSIKFORBRUGER

AF LINE HOFFGAARD, PROJEKTLEDER OG FORMIDLER
VED AALBORG BIBLIOTEKERNE

Projektet *Fremtidens musikbibliotek* drejer sig på det strategiske plan om at undersøge potentialet for partnerskaber med eksterne musikinteressenter, og om der er sammenfaldende interesser mellem musikbranchen og bibliotekerne. Konsulentfirmaet Volume har gennemført en landsdækkende kvalitativ spørgeskemaundersøgelse blandt musikbranchens interessenter for at afdække deres udfordringer og interesse for at samarbejde med bibliotekerne, mens projektgruppen har gennemført en kvalitativ brugerundersøgelse blandt de 15-30-årige om musikvaner og deres ønsker til et fremtidigt musiktilbud.

På det praktiske plan afprøver projektet fem konkrete formidlingskoncepter for den unge målgruppe og udvikler en case til et modelprogram for folkebiblioteker. Desuden kommer projektet med en vision for musikområdet og forslag til, hvilke partnerskaber, der kan indgås.

Den unge målgruppe

Kulturvaner 2012 udarbejdet af Epinion og Pluss Leadership for Kulturministeriet viser, at andelen af voksne, der lytter til musik dagligt er 79 % og heraf er de 15-39-årige langt den største brugergruppe. Der er en statistisk sammenhæng mellem alder og musikforbrug. Jo yngre man er, jo mere lytter man til musik.

70% af de 15-19-årige lytter til musik mere end én time dagligt, og det samme gør 68% af de 20-29-årige. 89% af de 15-19-årige og 80% af de 20-29-årige benytter sig af streaming. Projektet har valgt at fokusere på de 15-30-årige, da vi mener, at det er en vigtig målgruppe at tage fat i, både fordi de potentielt er fremtidens biblioteksbrugere og samtidig, fordi de unge stadig er i gang med at danne deres musiksmag. De er nysgerige og bruger bl.a. musikken til udvikle deres identitet, individualitet og intellektualitet for herigennem at finde frem til, hvem de er.

“Hvis fremtiden kommer til at være mere på frivillighedsbasis så er det netop en god ting hvis I som biblioteker giver mulighed og rammer for at folk kan komme ind og finde deres egen musikalske identitet og dyrke noget nyt, for når man er kommet ind i det, når man først er kommet ind ad døren, så kan man netop begynde at forstå referencerne og udvikle sin forståelse på et højere niveau.” Martin, 27 år, Sociologi på AAU

Musik og musikudøvelse hører til det grundlæggende forhold at være et menneske og at udvikle sig fuldgældigt og helt. Musikken beriger mennesker med kulturel og social kapital og giver en mulighed for at udtrykke og erkende sider af deres indre og ydre virkelighed, som ikke kan udtrykkes og erkendes ad anden vej. Med andre ord bruger de unge musikken i deres dannelsesproces frem mod at blive hele mennesker.

Projektet har gennemført en række fokusgruppeinterviews blandt 15-30-årige for at undersøge målgruppens holdninger og brug af musik uden i første omgang at skele til biblioteksbenyttelse. Målet var at indhente konkrete ideer til fremtidige formidlingskoncepter. Projektets erfaringer bygger på 22 tilfældigt udvalgte respondenters deltagelse. Undersøgelsen viste hurtigt, at målgruppen langt fra er homogen. Der var alt lige fra light-forbrugeren, hvor musikken er til stede, men på en sekundær og mere tilfældig måde i dagligdagen, til de bevidste forbrugere, hvor musikken dyrkes aktivt, og man er selektiv i sit musikvalg. Desuden var der de udøvende, hvor musikken var en stor del af hverdagen enten på hobbyplan eller professionelt.

Mange af respondenterne oplever musik som en mood changer, og valget af musiker ofte kontekstafhængig. Musikken er en stor del af hverdagen, men ofte bruges musikken til at understøtte andre formål såsom afslapning, koncentration, træning, sociale events m.v. Det er en mere praktisk orienteret tilgang til lytning og kun få nævner, at de aktivt lytter til musik og hengiver sig til lytteoplevelsen.

I forhold til biblioteksbenyttelse kender de fleste af de adspurgte ikke til bibliotekets eksisterende musiktilbud og få har benyttet sig af det. Når de hører, hvad biblioteket allerede tilbyder, udtrykker flere ærgrelse over ikke at vide dette. Alle streamer, stort set ingen ejer en cd-afspiller og et fåtal har for nylig anskaffet sig en pladespiller. Nem adgang til musikken er et langt vigtigere parameter end kvalitet, og man låner kun musik på biblioteket, hvis ikke man kan finde musikken digitalt.

“For mig er det også bare fordi det er nemt [streaming], altså at skulle til at tage stilling til at sætte en CD på, det gider jeg ikke at bruge min tid på...”

Louise, 26 år, Historie på AAU

Det er ret forskelligt, hvordan respondenterne holder sig orienteret og henter inspiration til ny musik; playlister på streamingstjenester, Facebook, Youtube, gennem ens netværk, i musiktidsskrifter, i radioen m.v. Stort set ingen i undersøgelsen kender til bibliotekernes sociale medier eller benytter hjemmesiden.

Respondenternes ønsker til et fremtidigt musiktilbud handler blandt andet om, at biblioteket giver mulighed for at lytte til musik, at øve sig, at prøve eller låne instrumenter, at producere og lege med musik. De ser også biblioteket som et sted, hvor man kan komme for at opleve musikken gennem arrangementer såsom koncerter, artist talks, optakt til koncerter, workshops og at koble musik og litteratur sammen i nye konstellationer m.v.

“Jeg ville gerne have et sted hvor jeg kunne øve, for det er ikke altid jeg kan det herhjemme”. Anonym pige, 16 år, Talentlinjen på musikskolen

Hvis bibliotekerne vil have fat i den unge målgruppe i fremtiden, vurderer vi, at bibliotekerne er nødt til at tilbyde de unge noget ekstraordinært, noget de ikke kan få andre steder. Vi er i konkurrence med det øvrige samfund om at fange deres opmærksomhed og stjæle deres dyrebare tid i en travl hverdag. Det er ikke mere den store musiksamling, der trækker dem ind på biblioteket, og undersøgelsen tyder på, at det i stedet bør være et miljø, hvor man kommer helt tæt på musikken, hvor man lærer nyt og bliver beriget med ekstra viden, når behovet og interessen er der.

“Det jeg sådan godt kunne tænke mig at blive bedre til, eller hvad kan man sige, det er det der med at opdage nyt og så bruge tid på at fordybe mig. Altså jeg synes tit, så kommer man op og så står der bare fem hylder fyldt med CD'er – det kan godt være uoverskueligt hvis man ikke lige ved hvad det er man går efter... Det der med at opbygge et univers, som kan vise 'her er noget spændende indenfor klassisk musik, her er noget spændende indenfor popmusik eller har du hørt det her, det er helt nyt ...". Sofie, 24 år, Dansk på AAU

Det er nedslående, hvor lidt respondenterne kender til bibliotekets nuværende musiktilbud, hvorfor det fortæller os, at der også ligger en stor opgave i at finde nye måder at lave PR til målgruppen.

Partnerskaber

Konsulentfirmaet Volume, som er stærke inden for partnerskaber og markedsføring i musikbranchen, har på vegne af projektet gennemført en national spørgeskemaundersøgelse. Undersøgelsen omfattede blandt andet nationale interesseorganisationer, festivaler, booking agenturer, spillesteder, musikskoler m.v. Undersøgelsen var inddelt i to dele; en del handlede om interessenterne selv og deres udfordringer, og i anden del blev aktørerne bedt om at tage stilling til bibliotekernes rolle som potentiel samarbejdspartner for det danske musikliv. 47 ud af 82 adspurgte deltog i undersøgelsen.

Partnerskabsundersøgelsen viste tydeligt, at der er sammenfald mellem værdier og målsætninger blandt en del af musiklivets aktører, og at de er klar til at samarbejde. Aktørerne ser bibliotekerne som en partner, der vil kunne bidrage med 1) faglig for-

midling 2) eksponering af mangfoldigheden i musikken og 3) kuratering af musikken. Undersøgelsen synliggjorde også et behov blandt lokale aktører for mere samarbejde og netværksdannelse på tværs af byens musikliv, og at bibliotekernes rolle i fremtiden kunne være at understøtte dette.

På baggrund af partnerskabsstrategien og brugerundersøgelsen konkluderer Volume, at parterne opfatter musikbiblioteket som en vidensbank inden for musik og en formidler af denne viden, herunder at bibliotekets rolle kan være at påvirke og åbne for ny viden omkring musik inden for alle genrer.

Når man ser på de mere konkrete forslag til tiltag, som både brugerne og musikbranchen kommer med, er der sammenfald omkring at arbejde temabaseret og “at opbygge universer”, at tilbyde arrangementer såsom lyttesessions og artist talks og at stille øvelokaler, musikinstrumenter og studie til rådighed.

Projektets anbefalinger

Projektets brugerundersøgelse peger i retning af, at de unge i fremtiden vil komme på biblioteket for at opleve musikken mere end for at tage den med hjem. Målgruppen vil opleve den levende musik helt tæt på og have fingrene ned i musikkens maskinrum. Derfor virker det naturligt, at omdrejningspunktet for vores fremtidige musikformidling har sit afsæt i *forsamlingen* omkring musikoplevelsen mere end selve samlingen.

Der eksisterer en række initiativer og samarbejder omkring musikformidling på bibliotekerne, men ikke på et niveau, der samler bibliotekerne i Danmark og gør os til en attraktiv samarbejdspartner, der kan flytte noget ved grundtanken om et bredt dan-nelsesperspektiv på musikområdet. Projektet anbefaler at nedsætte et nationalt tværgående samarbejde på musikområdet, som indgår partnerskaber med udvalgte aktører i musikbranchen for at skabe og formidle et relevant og dannende musiktilbud kontinuerligt. Vi betragter samarbejdet som et økosystem, hvor alle parter lever sammen i bevidstheden om, at vi ikke kan undvære hinanden. Et formaliseret samarbejde vil sikre fælles retning og løfte budskabet i fællesskab, så vi opnår større gennemslagskraft.

Musikbranchen har et bredt netværk, spidskompetencer inden for forskellige dele af musikområdet og fat i musikforbrugerne i andre miljøer. Bibliotekerne arbejder med formidling på flere platforme og har direkte kontakt med en stor brugerskare i det daglige. Lad os bruge hinandens kompetencer til at kvalificere og modernisere musikformidlingen for fremtiden. Flere aktører i musikbranchen – med samme værdier og målsætninger som bibliotekerne – er klar til samarbejde. Er vi?

Den teknologiske udvikling har givet os adgang til uendelige mængder musik i baglommen, men er vi så blevet rigere og klogere, spørger Susi Hyldgaard, som er komponist og formand for DJBFA. Hendes bud er at satse stærkt på god, levende formidling. Bibliotekerne må, som public-serviceinstitutioner, på lige fod med fx DR, satse på at præsentere musikken i hele dens fantastiske bredde og gå i dybden med formidlingen og række en hjælpende hånd til borgerne. Ellers drukner vi let i teknologiens kaskader af ukurateret og ofte forudsigeligt indhold, mener hun.

VI HAR BRUG FOR EN LEVENDE GUIDE, DER TAGER OS I HÅNDEN

AF SUSI HYLDGAARD, KOMPONIST OG FORMAND FOR DJBFA / KOMPONISTER OG SANGSKRIVERE

Er kunst magisk? Ja, for vi oplever det da næsten magisk og som den største oplevelse, når vi for eksempel begiver os ind i musikkens og i litteraturens verden. Der åbnes for fantasien. Nye verdener åbner sig.

Bibliotekerne har derfor også været en vigtig grundsten i vores demokrati. Biblioteket har været vores fælles vej til de magiske øjeblikke. Alle danskere har fået adgang til en fantastisk verden af oplevelser og viden.

Men er der fortsat brug for lige præcis denne vej til oplevelserne? Selv det mindste barn kan trykke på og tøjle en skærm. Adgangen til både viden, bøger og musik er helt anderledes i dag sammenlignet med for bare ti år siden. Alle har faktisk adgang til det meste via internettet. Det siger sig selv, at bibliotekers rolle sættes til debat, når vores samfund pludselig bliver digitalt. Det rejser helt naturligt spørgsmålet om, hvilken rolle bibliotekerne egentlig skal spille i fremtiden. Også når det handler om musik. Mange biblioteker har sat en ære i også at kunne præsentere musikken. Er det blevet en overflødig service?

Svaret bør være et højt og tydeligt nej! Man skal nemlig ikke at lade sig narre af den teknologiske udvikling. Det er ganske vist, som masser af folkekære eventyrbøger indledes, at den teknologiske udvikling har åbnet en ny verden. Vi har fået adgang til alverdens bøger og musik og kan medbringe stabler og atter stabler i en baglomme. Men det ændrer ikke ved, at biblioteket stadig bør have en nøglerolle i vores samfund.

Vi har aldrig haft så let adgang til musikken som nu, hvor vi streamer. Men sandheden er samtidig, at vores udsyn og musiklytning stadig er smal. Vi nøjes med at streame ganske få procent af det samlede musikudbud. Hvordan kan det ske, når vi lige har fået adgang til alverdens indhold med bare et enkelt klik? Jo, alverdens tilbud kan ende med at overrumple. Adgangen til de uendelige mængder af uformidlet viden, som

streaming tjenesterne indeholder, ender med at virke som en uoverskuelig jungle. I stedet for at glædes over alle de mange tilbud og kaste os rundt i mulighedernes land, bliver vi snarere nærmest kvalt i mængderne. Præcis som hvis supermarkedet tilbyder tyve forskellige slags cornflakes, så mister vi overblikket. Og lysten til at prøve det nye forsvinder lige så hurtigt.

I stedet klamrer vi os til det sikre. Vi lytter til den musik, vi kender i forvejen. Vi nøjes med at søge efter dét, vi kender. Eller som vores nærmeste venner anbefaler. Og så deler vi den oplevelse med hinanden.

Nå, sku' det så pludselig være et problem? Det er vel et frit land, vi lever i? Og er det ikke også præcis dét, den digitale verden handler om. Lige adgang for alle, og vi bestemmer selv?

Måske. Men hvis vi kun taler med mennesker, som mener det samme som os selv, hvis vi kun læser artikler i aviser, som vi på forhånd ved, at vi vil være helt på bølgelinje med, hvis vi udelukkende læser bøger af forfattere, vi allerede har det godt med og altid nøjes med at lytte til musik, som minder os om vores ungdom, så ender vi med at nøjes med den fattige version af livet. Vi ender med at acceptere, at der simpelthen er grænser for hvor meget højde, der bliver på livskurven.

Hov, stop! Det er den forkerte tryghed

Jeg anerkender til fulde, at der eksisterer en komfortzone. Og at vi alle har et eget valg, som man skal respektere. Men jeg har også oplevet – fra min erfaring som udøvende kunstner og skaber af mildt udfordrende musik – hvordan det kan gøre mennesker og publikum rigtig glade, når de får en oplevelse, de ikke sådan lige har haft før. Når de har turde lade sig overraske! Der rykkes som regel en lille smule ved den personlig grænse og det opleves pludselig som en sejr. Præcis som at betræde nyt land og opdage, at verden jo er lige lidt større, end man har regnet med. Det giver simpelthen nyt liv og gejst til at fortsætte på livets og musikkens vej. For gad vide, hvad der venter bag det næste hjørne? Og ofte fortsætter de så ...

Sådan virker kunsten på mennesket. Den ændrer perspektivet, hvorfra vi ser og oplever verden. Kunsten er som en usynlig hånd, hvori selve livet hviler. Og som langsomt drejer sig, så du får mulighed for at anskue livet fra nye og anderledes vinkler.

Indrømmet. Det er ikke altid en tryk bevægelse at betræde nyt land. Hverken i det små eller store. Og jo længere tid vi vedbliver med at gemme os væk i dét, vi kender og blandt dem vi kender, desto sværere bliver det at vove sig ud i det ukendte.

Se bare, hvad public service medierne har udviklet sig til. Radio- og tv-kanaler som hver især føles som ens egen lille behagelige varmetue. Velkendt musik. Velkendte stemmer, der siger rare ting og småsludrer om almindeligheder. Velkendte programmer om de samme emner. Langsomt får vi bildt os selv og verden ind, at sådan her skal det være for at være rigtigt. Ikke for mange overraskelser. Tryghed er godt.

Det er dansk. Det er hygge. Imens vi langsomt bliver mere og mere bange for alt dét, der er anderledes. Og mens vi langsomt men sikkert fjerner os fra virkeligheden.

Giv i stedet en hjælpende hånd, så det bliver trygt at betræde de nye stier. Her er der behov for et vaskeægte levende menneske med viden og erfaring som kan skubbe kærligt. Sørge for at vores viden bliver udfordret. I et tempo så vi kan være med, nysger rigt.

Inspiration og rådgivning på Odense Musikbibliotek.
Foto: Odense Bibliotekerne

Biblioteket vigtigere end nogensinde

Jeg taler selvfølgelig om bibliotekaren. En guide til viden placeret lige dér, hvor vi nysgerrigt kan starte turen ud i verden. På vores bibliotek. Det vil være endnu én af de sørgelige misforståelser, hvis vi forkaster ideen om det folkelige bibliotek med lige adgang til viden for alle. Bare fordi udvalget nu er blevet så tydeligt meget større på grund af den teknologiske udvikling.

Bibliotekerne har tværtimod mulighed for at få en ny og vigtig public service rolle netop på grund af den teknologiske udvikling. Er det så en vigtig opgave? Ja, hvis vi vil bevare et sprudlende dansk samfund.

Og vil vi bevare et sprudlende musikliv med kunstnere i verdensklasse, så er det ganske enkelt nødvendigt, at folk opdager musikken. Det er selvfølgelig en opgave for public service medier som DR og TV2. Det bør også være en opgave for alle de øvrige medier, som får offentlig mediestøtte. Og ikke mindst er det en selvskreven og helt naturlig rolle for vores biblioteker. Også i fremtiden.

Bibliotekerne skal insistere på at holde fast i magien. Biblioteket er rigdom. Bøger i lange rækker – men også en magisk verden ind i musikken både for børn og voksne. Vi har allerede biblioteker, der ligger inde med viden som de rene skattekister. Musik, du aldrig ville finde på en streaming tjeneste. Og også musik, hvor man skal guides for at finde nøglen til magien. Det er ærgerligt, hvis det går tabt.

Vi har sådan brug for at kunne fordybe os. Og uanset hvordan vi vender det, så virker det fysiske udtryk fortsat dragende på mange, også unge mennesker. Samlinger af alt muligt. Fantastiske forfattere. Afghansk folkemusik, de underligste og mest fascinerende toner. Gør det unikt for hvert bibliotek at have en samling og lad os inspireres af personale, der kan guide og gøre os nysgerrige. Lad samlingerne vandre og på den måde vise os alle den verden, som vi ikke lige selv har opdaget ved de første streams. Del ud af musikbibliotekarernes viden. Insister på, at der skal være adgang til magi for alle! Ellers risikerer vi paradoksalt nok, at vi ender fattigere i hjernerne og i livets oplevelser.

Foredraget lever og har det godt. Det er et velkendt format, som de fleste føler sig trygge ved. Man kan liste ind på en stol på rækken og nøjes med at lytte. Måske kan man stille et spørgsmål til sidst. I disse år har det offentlige foredrag fået nogle yngre søskende, nemlig samtalesalonerne og klubberne. Samtalesaloner er en måde, hvorpå man som vært kan bringe alle deltagere i samtale på én gang. For Roskilde Bibliotekerne var det et meget bevidst valg at tage afsæt i samtalsalonen for at skabe et nyt tilbud til borgerne baseret på dialog og afslappet stemning. Hen ad vejen har medarbejderne tilpasset formen og udviklet de såkaldte lytteklubber, hvor brugerne er medskabere og i nogle tilfælde også medværter.

BRUGERINVOLVERING OG LYTTEKLUBBER

AF ULLA HOBERG LYHNE, MUSIKFORMIDLER OG PROJEKTLEDER,
ROSKILDE BIBLIOTEKERNE

Bibliotekerne har rigtig mange tilbud, men mange af de publikumsarrangementer, der bliver afholdt, læner sig op ad den klassiske foredragsform. Lytteklubber henvender sig til brugerne på en anden måde. De giver mulighed for, at bibliotekerne og brugerne begge kan blande sig i samtalen og være værter for mødet. Hvis det er biblioteket, der er vært, er det frugtbart at udforme indholdet sammen med deltagerne. Vi leverer rammerne, og sammen fylder vi dem ud. Ved at indtage en aktiv rolle som både værter og eksperter, giver vi både borgerne en ny viden og en oplevelse, som de selv er medskabere af. Afsættet er begrebet publikumsudvikling, som bl.a. handler om at skabe langsigtede relationer til brugerne via fælles oplevelser.

I Roskilde har vi afholdt lytteklubber siden 2011. Vores mål for klubberne er altid samtalen og det fælles møde mellem borgerne. Vi stræber efter at skabe en uformel og intim stemning og holder os til et deltagerantal på max. 25 personer. Vi indleder lytteklubberne med et åbent spørgsmål, og afvikler selv klubberne frem for at hyre en ekstern. For en lytteklub er netop en klub og ikke et foredrag. Vi har arbejdet intensivt med at udvikle lytteklubsformatet og med at fastholde deltagerne i samtalen.

Det er vigtigt at sætte scenen

Vi har ved at prøve os frem fundet en række faciliterende værts-greb, der fungerer for os. Vi gør meget ud af de fysiske rammer og afholder klubberne i vores musikområde. Deltagerne sidder i sofaer og på stole og værterne sidder i lave stole for at være i øjenhøjde med deltagerne. En typisk lytteklub varer i to timer og foregår efter lukketid. Vi sætter altid scenen med en 'tematisk forfriskning', der på en eller anden måde matcher aftenens tema – og her får fantasien frit spil, der er bl.a. blevet serveret *soul-food* og *bloody Harveys*.

Som værter har vi selv ansvaret for at facilitere samtalen mellem de mange forskellige borgere, der deltager i klubberne. Deltagerne er den faste kreds af meget dedikerede musikinteresserede, som ved meget om bestemte genrer og kunstnere, og de lidt tøvende og nysgerrige foruden dem, der møder op, fordi de ikke kan li' aftenens emne, men gerne vil høre mere alligevel!

Som værter sørger vi altid for at forventningsafstemme med deltagerne inden lytteklubben sætter i gang, vi fortæller om aftenens forløb, at vi ikke er eksperter udi alle afkroge af aftenens emne og forventer at deltagerne supplerer, afbryder, stiller spørgsmål og hjælper med at svare på de spørgsmål, der måtte dukke op.

Vi har altid forberedt et formidrende indhold og en ramme for snakken, men det betyder ikke nødvendigvis, at vi selv kommer meget til orde. Faktisk hylder vi mottoet: Jo mindre vi selv snakker, desto større er succesen!

I foråret var Miles Davis emnet på programmet. Deltagerne var en god blanding af meget vidende jazzfolk og novicer. Her kom en deltagers ekspertviden virkelig alle til gode, da han forklarede et kompliceret begreb i jazzen (modaljazz), så alle forstod det. Og til lytteklubben om Prince, som vi afholdt kort tid efter stjernens død, handlede samtalen især om folks personlige forhold til hans musik.

Inspireret af samtalesaloner

Da lytteklubberne begyndte i 2011, lagde vi os formmæssigt op ad samtalesaloner (for mere info se samtalesaloner.dk). Samtalsaloner er en måde, hvorpå man som vært kan bringe alle deltagere i samtale på én gang ved at stille spørgsmål og afmåle den tid, som deltagerne – som regel to og to – har sammen til at udforske de enkelte spørgsmål. Det var et meget bevidst valg for os, at tage udgangspunkt i denne form for netop at skabe et nyt tilbud til borgerne baseret på dialog. Hen ad vejen har vi udviklet og tilpasset formen, så samtalerne i dag ikke er helt så stramt styret, hvilket sker helt automatisk, når man som vært bliver fortrolig med den involverende form og dialog-situationen.

Vigtig kim lagt på Roskilde Festival

I 2014 blev konceptet udviklet yderligere. Roskilde Bibliotekerne havde i samarbejde med Bibzoom og Danmarks Rockmuseum (nu Ragnarock) en stand på Roskilde Festival. Her blev der afholdt lytteklubber tre gange dagligt med introduktion til et af de optrædende bands eller en af de artister, der skulle spille samme dag. Lytteklubberne varede ca. 20 minutter, og de deltagende fik udleveret trådløse headsets, så de kunne sidde på græsset uden for standen og lytte med. På standen var også opstillet en stor touch skærm med 1-2 minutters podcast-introduktioner til alle optrædende på festivalen. De var desuden tilgængelige i app'en Bibzoom Radio. Da festivalen var slut viste statistikken ca. 10.000 afspilninger.

Arbejdet på festivalen lagde kimen til Roskilde Bibliotekernes udviklingsprojekt *Udvidet musikformidling via lytteklubstanken*, som løber af stablen i 2016 og er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen. I projektet bliver de tidligere erfaringer fra lytteklubberne indsamlet og struktureret, og der udarbejdes metoder til indholdsproduktion (det formidrende indhold) og brugerinvolvering. I projektet bliver der arbejdet med flere spor, som kort bliver ridset op her.

Veje til involvering og tryghed

Vi har afdækket forskellige metoder til publikumsinvolvering, herunder hvordan man udviser det gode værtskab, som handler om at skabe en tryk stemning, være tydelig og udvise det engagement, som motiverer folk til at deltage i klubben igen og igen og ligefrem begynder at tage ejerskab. Det handler desuden om, at det formidlende indhold og de fysiske rammer for klubben giver mening for deltagerne – mens fokus i mindre grad handler om deltagerantal og billetsalg. Det gode værtskab er bevidst om sine greb og muligheder og har forberedt sig grundigt på det, som man ikke aner skal ske.

Som nævnt, er forventningsafstemningen med deltagerne en væsentlig pointe. Det handler om tryghed og om at nedbryde eventuelle barrierer for deltagelse, som kan være at deltageren intet forhåndskendskab har til emnet eller ikke bryder sig om at tale offentligt. En præcis invitation vil forberede deltagerne på, hvad der skal ske. Allerede i invitationen til arrangementet skal det fx. stå ganske tydeligt, at en klub inviterer til, at alle er med i dialogen, og at en klub således er noget andet end et foredrag. Det vil forhindre at nogen føler, at de er 'gået forkert' eller har fået en anden oplevelse end den, de forventede.

I skal give det tid – men det lønner sig

Det har vist sig at tage tid at opbygge deltagerens engagement. Til gengæld lønner det sig at give de nye koncepter tid til at vokse, give mulighed for at deltagerne fortæller den gode historie om lytteklubberne videre og gøre det muligt at opbygge en genkendelig form. Deri ligger en værdi i sig selv. Når engagementet med en fast skare af interesserede er opbygget, bliver stemningen blandt og relationen til deltagerne yderligere uformel. Det skaber medejerskab og kan på sigt åbne for at deltagerne selv faciliterer lytteklubberne på skift og bliver medværter.

Podcasts til at nå alle de andre

Som en anden del af projektet har vi udvidet lytteklubberne en smule. Hvor ovenstående i høj grad er baseret på det fysiske møde, handler det andet spor om det faglige indhold i lytteklubberne. Her er der draget direkte nytte af erfaringerne fra Roskilde Festival i 2014. Det ultrakorte format på 1-2 minutter giver nemlig en stramt styret formidling, som er videreudviklet til et fast format for musikpodcasts.

Der findes mange borgere, som aldrig kommer til lytteklubberne, selvom de har en interesse for et eller flere af klubbens temaer. Dem vil vi gerne nå på anden vis. Derfor producerer vi podcasts, som er baseret på lytteklubbens temaer og formidler det indhold, der kom frem på den pågældende klubaften. Podcastene er henholdsvis à 2- og 15-20 minutters varighed, og vi kalder dem 'kompakt og komplet'. Ved at producere podcasts kommer vores egen og klub-deltagerens viden andre til gode, når de enten falder over dem eller opsøger viden om emnet eller kunstneren på nettet. Det kan således komme borgere til gode, selvom de måske aldrig selv aktivt opsøger bibliotekerne.

Lytteklubber efter omstændighederne

Erfaringerne fra festivalen har også vist, at det sagtens kan lade sig gøre at skalere lytteklubberne op og ned og tilpasse dem til begivenheder i byrummet og andre begi-

venheder i lokalsamfundet. I den forbindelse er det oplagt at indgå partnerskaber med lokale aktører, det kan fx være spillesteder, musikskoler eller gymnasieklasser med musik som studieretning.

Hold det langsigtede perspektiv

Vores arbejde med moderne musikformidling bygger på at skabe langsigtede relationer til borgerne via fælles oplevelser. Netop fordi arbejdet er langsigtet, kræver det både tålmodighed og opbakning fra ledelsen. Til gengæld kan den viden, som personalet oparbejder i arbejdet med at skabe relationerne, bruges på mange måder på tværs af fagligheder. Det stopper således ikke med musikken.

Nyere medievaner som on-demand og den vedvarende brug af sociale medier, giver alle mulighed for at skabe deres egne oplevelser, når det passer dem. Borgerne er blevet vant til en høj grad af medbestemmelse. Koncepter som klubber af forskellig art, både i fysisk forstand og som podcasts, er derfor kommet for at blive - også på bibliotekerne. De kan sagtens leve side om side med andre typer tiltag, og det er vigtigt at udvikle koncepterne kontinuerligt – ikke mindst med hjælp fra brugerne selv.

Min opfordring skal derfor lyde: Kast jer ud i arbejdet med afsæt i al den specialviden og de fagligheder, der findes rundt omkring i landet. Skalér koncepterne op og ned alt efter tid og lyst og spørg borgerne, om de vil være med til at udvikle. Giv dem muligheden for at byde ind med temaer og måder at afvikle på. På sigt kan facilitatorrollen måske endda gå på skift og klubberne blive selvdrevne.

Vi er under arbejdet med projektet blevet bekræftet i, at der er stor værdi for både borgere og biblioteker i klubkonceptet. Vi håber inderligt, at andre biblioteker vil tage udfordringen op, og vi stiller os til rådighed for sparring og medudvikling af koncepter. Vores resultater og anbefalinger fra projektet ligger klar i slutningen af 2016.

De fleste kender oplevelsen af, at blive hooked af et spil. Og vi kan i stigende grad se, hvordan spilpsykologien har godt tag i en hel generation af unge, der kan være opslugt af computerspil i timevis i både dag- og nattetimer.

Thomas Vigild, som er underviser og leder af spillinjen Game Academy på Vallekilde Højskole giver her sit bud på, hvordan spil – herunder spil, der handler om musik – i al sin mangfoldighed er en vej til oplysning og nye målgrupper på fremtidens bibliotek.

DON'T SHOW IT: PLAY IT!

AF THOMAS VIGILD, LEDER AF SPILLINJEN GAME ACADEMY,
VALLEKILDE HØJSKOLE

Boglager eller eksperimentarium? Litteratur-scene eller brætspils-café? Koncertsted, museum, netcafé eller legeplads? Et biblioteks rolle, status og betydning er under konstant forandring, hvis det skal afspejle nutidens kultur, brug af litteratur og informationsformidling. Forandrings-bølgen rammer biblioteker over hele verden. Kravene synes at vokse, oplevelserne skal være bedre, større og bredere i takt med digitaliseringen, og så kan fokus blive flyttet væk fra de fysiske rammer og alle de bøger, ting, genstande og konkrete rum, som bibliotekerne råder over. Samtidig øges kravet til brugerinvolvering, fordi alle biblioteker konstant tænker over, hvordan de bedst åbner dørene, hvordan de bedst inspirerer brugerne, og hvordan de fastholder deres fortsatte interesse, loyalitet og nysgerrighed for bibliotekets tilbud.

Vejene til fornyelse er flersporede, men en mulig retning af mange er brolagt med spil og spilpsykologi. Indbygget i spillet set som medieform er nemlig nøglen til det, som kan være del af løsningen: aktivering, motivation, klare mål, engagerende proces og sidst men ikke mindst nydelse; underholdningsværdien er som regel høj i spil. Samtidig ligger der implicit i brugen af spil et fælles grundlag for, hvordan man agerer i "rollen" som en spiller. Ved at sætte sig sammen omkring en spiloplevelse indgår alle spillere en oftest ganske usagt alliance, der bevirker, at alle latent anerkender reglerne, lover at følge dem og respekterer hinandens ret til at være i rampelyset og "tage sin tur" på skift. Og i disse implicitte regler ligger mange uudnyttede muligheder for biblioteket som det tredje sted mellem hjem og arbejde.

Den aktive spillende bruger

Denne indbyggede adfærdspsykologi, som spil skaber, kan biblioteket anvende til langt mere end blot formidling af litteratur, oplevelser, spil og musik. I mødet med spillet kan opstå netop den inspiration, læring, undring og nysgerrighed omkring nye emner, som er drømmen for både biblioteker og læringsinstitutioner. Fordi, hvordan får vi brugerne, eleverne eller de studerende til selv at opsøge viden og til selv at blive aktivt

lærende væsner, og faktisk i sidste ende under de helt rette omstændigheder måske helt overflødigøre bibliotekarens eller underviserens indblanding? Jo vel – institutionens voksne skal stadigvæk være klar på sidelinjen som mentorer og pege i de rigtige retninger og skabe de trygge rammer, men de skal være varsomme med at udpensle præcis, hvad der skal kigges på og jagtes efter. Særligt når det drejer sig om spil. Det handler med andre ord om at skabe et rum for brugeren – både fysisk og psykologisk – der indbyder til lyst, opdagelse, nysgerrighed og ikke mindst tillid og tryghed.

Spil dækker alle genrer og udtryksformer – fra digitale spil på skærmen eller smartphonen til brætspil på bordet til større gåderum, hvor spillet ER rummet, og spillerne på tid skal forsøge at knække gåderne og løse “rummets gåde”, før de kan erklære sig som vindere.

Inden for spilteori taler den hollandske lege-teoretiker Johan Huizinga om “den magiske cirkel” (in *Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture*), der betegner grænsen mellem spillet og virkeligheden, f.eks. legepladsen i byen og parkeringspladsen udenfor. Den magiske cirkel angiver forskellen mellem at være i eller uden for spillet. Inden for denne magiske cirkel starter spillet, og her er det tilladt at opføre sig anderledes, dumme sig, vinde, tabe, agere og reagere, fordi det netop er et rum, der er fysisk og psykisk adskilt fra virkeligheden. Samtidig er denne spilverden af princip og per definition altid midlertidig, fordi den ellers ville miste sin magi, relevans og underholdningsværdi.

Knæk koden

Hvordan kan et bibliotek indlemme sine brugere i disse midlertidige magiske cirkler? Flere danske biblioteker har allerede eksperimenteret med det – som eksempelvis Kolding Bibliotekerne i deres projekt *Knæk Koden*.

At “knække koden” skal i dette koncept tages helt bogstavelig, da brugerne her skal knække talkombinationer til en række fysiske bankboks, som Kolding Bibliotekerne og projektleder Morten R. Nielsen satte op rundt om på tre biblioteker i Kolding-området. Projektet tager udgangspunkt i biblioteksorientering for skoler, og selve boksene åbnes ved at løse klassiske søgeopgaver og svare på spørgsmål, hvor alle svarene kan findes på biblioteket. En boks har f.eks. spørgsmålet: “Hvem har udsmykket søjlerne ved Den spanske Trappe i Kolding?” Mener holdet, at det er Stig Rossen, skal de notere tallet 3, men mener de i stedet, at det er Lin Utzon, så skal tallet 2 noteres. På den vis arbejder spillerne sammen om at knække spørgsmålene og finde talkombinationen, der samlet set til sidst giver løsningen på bankboksens digitale kode, så den kan åbnes, og spillet vindes.

Mens *Knæk Koden* tager elementer fra en klassisk skattejagt, så gik den amerikanske spildesigner Jane McGonigal skridtet videre med sit spil *Find the Future*, der blev afviklet på New York Public Library. Målet med spillet var at omforme biblioteket til skueplads for en litterær skattejagt: Find 100 kulturbærende genstande i bibliotekets arkiver, skriv et kapitel om hver af dem i relation til fremtidens samfund, og saml til slut alle kapitlerne i en bog, der bliver trykt på stedet og derefter indgår som en del af bibliotekets permanente samling. Deadline var solopgang.

Spillet og derved bogprojektet lykkedes. Ved morgengry havde spillets 500 legende kreative spillere skrevet en hel bog sammen, der nu står på biblioteket. Men dette er ikke en enlig spilsvale. Den type spil kan genskabes og spilles til hver en tid i Danmark. I mine øjne er lektionerne fra *Find the Future*, at spildesign indlejret i selve bibliotekets rum, formgivning og mediekatalogisering radikalt ændrer både brugeroplevelsen, image og fremtiden for multimedial formidling. *Find the Future* viser ikke alene én vej til, hvordan bibliotekerne kan eksperimentere med formidling via spildynamik og spilpsykologi, men i endnu højere grad, hvordan brugerne selv brænder for at forme biblioteket, hvis invitationen er rigtig.

Gåderum som læringsrum

Endelig er tendensen med gåderum også kaldet “escape rooms” og “mystery rooms” et spilfænomen, der er som skabt til at skabe nybrud i bibliotekets rum. Grundlæggende er konceptet, at et hold spillere på 4-8 personer betaler for at blive låst inde i et tematiseret spilrum. Holdet har så samlet set en time til at arbejde sammen om at løse gåderne i rummet inden tiden er gået. Antallet af gåderum er inden for de sidste tre år eksploderet på verdensplan, og alle større byer har i dag disse rum med alskens fantasifulde temaer lige fra at undslippe fra et fængsel eller afmontere en bombe til skumle alkymist-laboratorier, blodige massemorder kældre eller antikke Sherlock Holmes-rum.

Netop i denne slags spilrum bliver faktorer som brugerinddragelse, nysgerrighed, oplysning, oplivning og meningsfuld underholdning bragt til live. Og set i relation til biblioteks-formidling, hvorfor så ikke have et science-fiction rum, hvor brugerne kan blive bekendt med de litterære klassikere, temaer og problematikker inden for genren gennem at løse gåder, finde spor og knytte handlinger sammen? Man kunne også forestille sig et levende eventyr-rum, der ‘spilmatiserer’ temaer fra en række klassiske eventyr eller dykker ned i konkrete titler som *Alice i Eventyrland*? Eller bygge “Nordic Noir”-krimi-rummet, der levendegør en forsmag på gåder, udfordringer og logiske udredninger plukket fra nogle af de bedste nye danske eller nordiske krimier?

Her kunne samtidig benyttes andre af bibliotekets udlånsmedier såsom film og musik i spil-designet, så ved at spille dele af historierne selv kan disse gåderum inspirere til nye læseoplevelser, ny musik eller nye samværsformer.

Gåderum kan potentielt set skabe et mere legende frirum til fordybelse, et åndehul for refleksion og et spark af inspirerende interaktive oplevelser – alle leveret med nye perspektiver på vores verden. Særligt fordi biblioteket som kulturinstitution ganske unikt samler så vidt forskellige medieformer under samme tag, kunne et gåderum binde dem sammen via spil, der kræver samarbejde og målrettet motiverende informationssøgning for at løse gåderne i rummet.

Breakout EDU

Flere amerikanske biblioteker har allerede eksperimenteret med gåderum, og erfaringerne er positive – særligt over for målgrupper som familier, teenagere og yngre generationer, der er vokset op med spil i deres barndom. F.eks. byggede Fairfield Public Library i Connecticut i februar 2016 et gåderum omkring en gemt skat på loftet af biblioteket, og gåderne krævede, at spillerne fandt spor i både musik, noder, bøger, lokalhistorie og genstande på biblioteket. Fort Erie Public Library i staten Ontario

ombyggede dele af biblioteket i november 2015 for at lave et stort gåderum, og planlagde det endda i tre forskellige sværhedsgrader, så selv mindre børn kunne deltage med familien.

Har man ikke tid eller mandskab til at bygge gåderum selv, så er projektet *Breakout EDU* en mulig vej. Dette er færdige kasser til omkring 100 dollar med hængelåse, særlige UV-penne og låsbare æsker, som alle kan bruges til at lave et gåderum. Via hjemmesiden kan man efterfølgende downloade og selv printe gåder, historie og tips, og dermed hurtigt opbygge et gåderum. Breakout EDU er primært målrettet mod at skabe nye pædagogiske veje til læring i skoler, men vil også kunne tilpasses biblioteker.

Links:

Find the Future på New York Public Library
http://exhibitions.nypl.org/100/digital_fun/play_the_game

Knæk Koden på Kolding Bibliotek
<https://koldingbib.dk/knaek-koden>

Erfaringer om opbygning af gåderum på Fairfield Public Library i USA:
<http://www.teenservicesunderground.com/escape-rooms-escape-the-ordinary>

<https://drive.google.com/file/d/0B-6oDZkF1iQRRUJ1VzhtYkV1MzQ/view?pref=2&pli=1>

Gode råd til biblioteker, der vil bygge gåderum - fra *American Libraries Magazine*:
<https://americanlibrariesmagazine.org/2016/09/01/escape-rooms-libraries-on-lockdown/>

Breakout EDU
<http://www.breakoutedu.com>

Musik i digitale spil er vokset op. Hvor den tidligere havde funktion af dramatisk baggrund er den i de nyeste spil langt fra kun stemningsskabende, men i lige så høj grad en integreret del af spillet og spilmekanikkerne. Og med de seneste teknologiske nybrud, heriblandt virtual reality, kan bibliotekerne udforme musikformidlingen langt mere interaktivt, fortæller Thomas Vigild, som er underviser og leder af spillinjen Game Academy på Vallekilde Højskole.

TRÆD IND I MUSIKKEN

AF THOMAS VIGILD, LEDER AF SPILLINJEN GAME ACADEMY,
VALLEKILDE HØJSKOLE

Forsangeren skuler surt til mig. Trommeslageren skriger af mig, og publikum er på nippet til at udvandre i protest. Jeg tager mig sammen, så jeg strammer guitarremmen, holder fokus og får klimpret flere sekvenser helt fejlfrit. Musikken flyder pludselig mere harmonisk og uden mislyde, og langsomt vender stemningen på stadion-scenen. Der bliver jublet, og jeg står midt i det hele og nyder rampelyset. Igen.

Sådan var en af mine første spiloplevelser med musik-spillet *Guitar Hero: Live*, der sætter spilleren ind på rockstjerne-scenen som guitarist – i helt bogstavelig forstand – fordi spillet ses i førstepersons-perspektiv. I den virkelige verden står jeg bare med en plastik-guitar foran fladskærmen, men på skærmen ser jeg mit bands reaktioner og hører koncerten, som stod jeg selv på scenen. Det virker.

Guitar Hero: Live gør det, som spil gør bedst: rollesætter dig i rockstjerne-støvlerne for en stund og giver dig en aktiv rolle midt i musikken. Både musik og spil er intet uden dig og dine musikalske handlinger – her udtrykt i knaptryk – og den indlevelse kan anspore til nye måder at formidle musik på. Den passive lytter bliver en aktiv medskaber, og den aktive medskaber genfortolker musikken.

I *Guitar Hero* står du, som nævnt, med en plastik-kopi af en guitar, som reelt set blot er et avanceret joystick. Mere interessant er et musikspil som *Rocksmith*, hvor spillerne kan bruge ægte guitar eller bas og lære at spille på dem i takt med spillets udfordringer. Flere biblioteker har allerede begge spil til udlån, og ved aktivt at fremvise dem åbner man dørene for nye klange og nye målgrupper til biblioteket.

Også lanceringen af Sonys PlayStation VR i oktober kan være boblende inspiration, fordi her dikterer musikspil som *Rez Infinite* og *Thumper* dagsordenen, da spilleren eller spillerne her virtuelt flyver rundt inde i musikkens univers. Du er nødt til at mærke musikken, flyve ind i musikken og være til stede i musikken for at overvinde spillenes udfordringer. Det er intenst, når VR-brillerne tages på, det levendegør musikkens universer og musikken forplanter sig til kroppen i hidtil usete dimensioner.

Udover de musikspil, der kræver instrumenter og virtual reality, så er der på det seneste dukket en række spil op for computer og konsol, hvor rytme, musikalitet og tonernes verden betyder alt. Spil som *Klang*, *Audiosurf 2* og *Crypt of the Necrodancer* tager spillerne med på rytme-udfordrende missioner, der kræver, at musikken ikke bare høres, men også føles. Et af de bedste eksempler er det prisvindende danske musikspil '140'.

I sin grundkerne er '140' et abstrakt rytme-baseret old school platformsspil, der føles som at være fanget i en psykedelisk equalizer. Hovedpersonen er en lille geometrisk figur, der altid er placeret i midten af skærmen, men vigtigst er dog hele spillets minimalistiske og kantede univers, der blinker, ryster og hopper konstant i takt med det electronica-inspirerede soundtrack. Her dikterer musikken en stribe gåder, og i takt til groovy basrytmer, dundrende stortrommer og synkoperede hi-hat-slag ændrer bærerne sig. Den effekt suger spilleren ind i musikkens forskellige lag og subtile detaljer. Med sin stringende pixel-stil er '140' et mesterligt minimalistisk møde mellem musik og spil.

Disse spil er en unik form for musikformidling, som mestrer den inddragende rolle, vi som undervisere og bibliotekarer kun kan iagttage og drømme om. Men måske også lære en hel del af.

Kvaliteterne i disse spil er, at der altid er plads til den aktive lytter såvel som til den aktive deltager og udøver af musikken, og så bygger selve idéen på indlevelse, inddragelse, inspiration og oplevelse.

Således kan spil inspirere den musikformidling, der foregår udenfor det virtuelle spilrum, så også den altid er motiverende og opfordrende til interaktion med samme elegante inviterende 'kom og leg', som musikspillene mester.

Links:

140 - Dansk prisvindende musikbaseret rytme-platformsspil

<http://game140.com/>

Rytmespil på Steam

<http://store.steampowered.com/tag/en/Rhythm/#p=0&tab=NewReleases>

Et stigende antal biblioteker gør en aktiv indsats for at opdyrke eller intensivere samarbejder med lokale aktører om musikformidling. Det kan være med skoler, musikskoler, kor, folkekirker, orkestre, bands, spillesteder osv. Der kan både være tale om events inden- og udenfor huset. Meget samarbejde foregår ad hoc, når den rette anledning opstår. Men det kan også være længerevarende og af mere forpligtende karakter. Anne-Marie Mohr Nielsen, konsulent i Slots- og Kulturstyrelsen, har i denne publikations tillæg *Biblioteker og musik – inspirationer* samlet alle de gode idéer og koncepter fra flere af landets folkebiblioteker til netop inspiration og præsenterer her et lille udvalg af dem.

SAMARBEJDER PÅ TVÆRS DER SKABER MERE MUSIK

ANNE-MARIE MOHR NIELSEN,
KONSULENT, SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

Det er meget almindeligt, at bibliotekerne orienterer sig mod musikskolerne, når de laver arrangementer med musik indhold. Det gjorde Greve Bibliotek bl.a., da biblioteket i forbindelse med en læsekampagne i kommunen fik skolebørn til at læse digitale bøger med ny ildhu. Børnene fik nemlig frie hænder til at omsætte en bog til et musikstykke. Det skete under devisen: "ikke alle børn elsker at læse". Nogen fanges af samværet, andre af stemninger. Under læsekampagnen blev der skrevet en fortælling: *Gys i kasematten*, som handler om Greve under 1. Verdenskrig. Bibliotekets mål var at få denne fortælling til at nå ud til så mange som muligt ved blandt andet at bruge musikken som virkemiddel. Samtidig ønskede bibliotekerne, at involvere andre oplagte lokale samarbejdspartnere.

På den baggrund tog biblioteket kontakt til den lokale musikskole, hvilket førte til et samarbejde med den klassiske trio MedVind, som satte musik til *Gys i kasematten*. Det blev til en musikalsk fortælling på 40 minutter med fagot, klarinet og tværfløjte, som inddrog både klassisk kendte musikstykker og nyskreven musik. Den blev med succes og vist til børnene i 0. til 4. klasse på Greve kommunes 12 skoler.

Som en udløber af dette projekt fik biblioteket senere et samarbejde i stand med musikeren Mark Johnsen om en musikworkshop for 4-6.-klasserne. Her fik børnene lov til at lave deres helt egen musik til en e-bog, som handler om en seriemordervampyr i Greve, der har huseret i flere 100 år. Musikworkshoppens skulle inddrage alle elever og alle skolens instrumenter, og den varede tre timer. Op imod 180 børn har spillet og sunget sig igennem det musikalske univers, som de helt selv har opfundet.

Poul Gernes og Peter Laugesen på Herlev hospital – og biblioteket ud af huset

Et andet eksempel på, at samarbejder på tværs kan skabe et bredere perspektiv, er Herlev Biblioteks arrangement om 70'erne og Poul Gernes på Herlev Hospital. Her gik musik, skønlitteratur, faglitteratur og billedkunst hånd i hånd, da digteren Peter Laugesen tog publikum med tilbage til de farverige 70'ere i hospitalets pink/orange auditorium, som Gernes har dekoreret.

I samme periode var der en Poul Gernes-udstilling på Louisiana med titlen: "Jeg kan ikke alene – vil du være med?". Det var også mantraet for Herlev Bibliotek, da det gik i gang med at forberede begivenheden. Biblioteket ville nemlig etablere et bredt samarbejde med institutioner i lokalmiljøet, og kontaktede bl.a. Herlev Gymnasium nogle måneder før, hvilket førte til et samarbejde med adskillige lærere og klasser. Nogle klasser arbejdede med Peter Laugesens digte i dansk, mens et billedkunsthold havde tema om Poul Gernes.

Biblioteket tog desuden kontakt til Herlev Billedskole, Herlevs lokale strikkeklub og Herlev Jazzklub. De var også med på ideen om at give Pouls Gernes' kunst og Peter Laugesens digte liv på hver deres måde. Strikkeklubben strikkede og hæklede et vægtæppe, der forestiller en replika af Peter Laugesens digtsamling *Barnetro*, hvis forside er illustreret af Poul Gernes. Herlev Billedskole fik et billedskolehold bestående af både børn og voksne til at male Gernes-inspireret. Alle billeder blev bagefter udstillet i den lokale biograf. Og Herlev Jazzklub sendte materiale om arrangementet ud i sit nyhedsbrev.

Peter Laugesen optrådte på Herlev Hospital i konstellationen Fire Konger, der spillede eksperimenterende, improviseret jazzmusik, mens Laugesen læste op af sine digte. Inden koncerten fortalte en kunsthistoriker om Poul Gernes' virke og udsmykninger af hospitalet, herunder det pink/orange auditorium – eller livmoderen som Gernes kaldte den.

Herlev bibliotek tilskriver de mange engagerede samarbejdspartnere, som blev inviteret til at "lege med" en stor del af æren for, at arrangementet blev en stor succes med 250 deltagere.

Folk synger mere med, når de er aktivt med

På Hovedbiblioteket i København har man i samarbejde med frivillige tovholdere afprøvet konceptet *Morgensang*. Hensigten er at give borgerne mulighed for selv at tage initiativ, åbne biblioteksrummet og skabe plads til fællesskabende aktivitet samt uformel vidensdeling i den ubemandede åbningstid.

Siden de første sangarrangementer i efteråret 2015 har mere end 4000 københavnere deltaget i morgensangen, og der er tale om mange forskellige typer borgere. Der kommer studerende, børneinstitutioner, folk, som er på vej på arbejde og andre, der bare kigger ind.

Til morgensangen synges 4-5 sange fra Højskolesangbogen motiveret af en eller flere sangværter. Konceptet kan dog også omfatte fællessange, der ikke findes i Højskolesangbogen. De tilknyttede frivillige afholder selv morgensangen, agerer eller finder sangværter, skaffer eventuelle akkompagnatører samt koordinerer i tilfælde af sygdom.

Peter Laugesen og band på Herlev Sygehus 2016.
Foto: Herlev Bibliotekerne

Københavns Kommune har med succes krydret konceptet med inddragelse af samarbejdspartnere ud fra devisen. "Udbred ejerskabet, så er der god chance for, at det kan vokse". Biblioteket har blandt andet haft det Kongelige Teater og Suhrs Højskole som sangværter. Verdensstjernen Brian Eno, som er stor tilhænger af morgensang, skal også være vært i nærmeste fremtid, ligesom skoleklasser kan tage teten og stå i spidsen for morgensangen.

Sangkraft og kirkeklokker

Som endnu et eksempel på et relevant og oplagt samarbejde mellem en lokal musikinstitution og et bibliotek kan nævnes Aarhus Hovedbiblioteks samarbejde med Sangkraft Aarhus. Sangkraftcentret er en selvejende institution, som koordinerer og udvikler sanglige aktiviteter for børn og voksne i Aarhus og omegn. Sangkraftcentret har flere gange fyldt Aarhus Hovedbibliotek med sang. Sangkraft Aarhus udvælger en sangleder, der gennemfører det enkelte fællessangsarrangement. Der er pt. 10 sangkraftcentre rundt omkring i Danmark, og derfor kan det være en oplagt samarbejds mulighed for andre at landets biblioteker. (Se artiklen om Sangkraftcentrene og Sangens Hus).

I en helt anden boldgade har man på Rødovre Bibliotek i forbindelse med den årlige Spil Dansk Dagen samarbejdet med de lokale kirker om orgelkoncerter for børnehavebørn. Hensigten var at tilbyde børnene en koncert med et for mange af dem ukendt instrument i et anderledes rum, nemlig kirkerummet. De første orgelkoncerter løb af stablen i 2011, men biblioteket har gentaget arrangementet de efterfølgende år, når det har kunnet lade sig gøre logistisk, fordi det var en succes. Der var omkring 60 børnehavebørn til hver orgelkoncert, og nogle kirker arbejdede ud fra et særligt tema såsom vuggeviser eller efterårssange.

Rødovre Bibliotek har også samarbejdet med Folkekirken om projekt *Klokken*, som var tre separate undervisningsforløb for henholdsvis indskoling, udskoling og mellemtrin. Klokkeprojektet fandt sted i et samarbejde mellem biblioteket, folkekirken og Heerup Museum.

I eksempelkataloget *Biblioteker og musik – inspirationer* er der andre eksempler på innovative samarbejder mellem folkebibliotekerne og de lokale og regionale aktører. Her kan man også læse om gode ideer og koncepter fra bibliotekernes musikformidling på en række andre områder.

I det følgende kapitel vil man finde eksempler på allerede eksisterende og ideer til evt. kommende møder og samarbejder mellem musiklivets aktører og bibliotekerne – nationalt og lokalt.

KAPITEL 3

MUSIKKENS AKTØRER BYDER OP TIL DANS

Spil Dansk har i 16 år samlet det danske musik- og kulturliv i uge 44 omkring fejringen af Spil Dansk Dagen. Fra og med 2016 er festen nu udvidet til en hel Spil Dansk Uge. Med 1.400 arrangementer – fordelt på samtlige 98 kommuner – er Spil Dansk Ugen Danmarks største musikbegivenhed. Flere biblioteker indgår som værter for musikarrangementer hvert år med mere end 100 arrangementer. Spil Dansk Ugen vil inspirere danskerne til at skabe, spille og dele musikoplevelser med hinanden hele året, siger leder af Spil Dansk Ricco Victor og peger på, at for Spil Dansk og bibliotekerne, som begge forsøger at give et kvalitetsløft til både formidling og indhold er det kun fantasien, der sætter grænser for samarbejdsmulighederne.

SPIL DANSK ET NATIONALT PROJEKT MED LOKAL FORANKRING

AF RICCO VICTOR, DIREKTØR FOR SPIL DANSK

Spil Dansk er forankret i et tæt samarbejde mellem de nationale musikbrancheorganisationer – som repræsenterer de professionelle skabende og udøvende kunstnere – og det lokale musikliv i kommunerne. I 2016 var 23 kommuner officielle Spil Dansk kommuner fra København til Kerteminde, fra Lolland til Lemvig, fra Roskilde til Ringkøbing-Skjern og fra Slagelse til det danske mindretal i Sydslesvig. Siden 2001 har DR også deltaget i Spil Dansk, ved at spille dansk produceret musik i radioen. Fra og med 2016 har DR intensiveret deres opbakning til Spil Dansk, ved at udvide sit fokus på vores hjemlige musik i hele Spil Dansk Ugen, tværmedielt såvel som gennem involvering af DRs egne ensembler, kor og Koncerthus. Spil Dansk har udviklet sig fra at være en one-shot dagsevent, til nu at være en landsdækkende begivenhed, der sætter en dagsorden og en ramme for involveringen af musiklivet og alle borgere.

Vi skylder bibliotekerne – og deres mange engagerede medarbejdere – en stor tak. Bibliotekerne har i alle år med Spil Dansk taget et stort lokalt ansvar, ved at være værter for en meget stor del af arrangementerne i Spil Dansk Ugen. Med mere end 100 arrangementer hvert eneste år i uge 44, spiller de lokale biblioteker en meget stor rolle i borgernes møde med dansk musik og formidlingen af den. Spil Dansk ugen er et vindue for både lokale og udefrakommende professionelle kunstnere. Alle gør sig umage for at give borgerne nye og anderledes oplevelser. Det er oplevelser, som også har en afsmittende effekt de andre 51 uger. Med Spil Dansk Ugen vil vi begejstre og inspirere danskerne til at skabe, spille og dele musikoplevelser med hinanden også resten af året. Denne fortælling – og fælles opgave med et give et kvalitetsløft i både formidlingen og indholdet – er også en del af bibliotekernes DNA.

Spil Dansk og 'kommunepakkerne'

I alle Spil Dansk kommunerne er der etableret en lokal Spil Dansk styregruppe, som består af ledere fra kommunernes kulturinstitutioner samt andre lokale arrangører og kulturtovholdere. Og i langt de fleste af disse kommuner sidder en repræsentant fra det lokale bibliotek i styregruppen, ofte sammen med lederne fra musikskolen, spillestedet, kulturhuset, kulturforvaltningen, kirkerne, gymnasierne, musikforeningerne og grundskolerne. På den måde er Spil Dansk en ramme, der skaber grobund for sammenhængskraft og fællesskab i lokalsamfundet, gennem dialog og inklusion med musikken i hånden. Vi samler det lokale musikliv i nye partnerskaber, som også får varigt liv i andre lokale kulturprojekter resten af året.

Spil Dansk kommunerne tilbydes særlige og eksklusive Spil Dansk kommunepakker, som indeholder en bred vifte af musikarrangementer med professionelle kunstnere. Det er meget mere end bare koncerter og fællessang. Det er også en lang række læringsprojekter, som kobler professionelle kunstnere med lokale talenter, amatører, skoler, kor, musikundervisere, og som bygger bro mellem institutionerne.

Spil Dansk Kommunepakkerne er samtidig en støtte til kommunernes musikliv, muliggjort via en massiv investering fra en lang række af de væsentligste musikbrancheorganisationer. Musikbranchen ønsker at fremme og sikre mangfoldigheden i dansk musiklivs fødekæder, fra amatørerne til de professionelle og fra børnene til seniorerne. Og vi vil styrke det danske musikliv gennem nye partnerskaber ved at involvere alle typer publikum, lyttere og arrangører.

Vi ser en stor fremtid i samarbejdet med biblioteker og kommuner over hele landet. Derfor er Spil Dansk kommunepakkerne også designet til at skabe nyt indhold til bibliotekerne gennem nye lokale partnerskaber, noget Spil Dansk har erfaring med igennem en årrække.

Hit med sangskriveren

I Spil Dansk Ugen 2016 lavede vi 30 arrangementer på biblioteker over hele landet med titlen "Hit med sangskriveren – en samtalesalon med musik". Konceptet var skræddersyet til at foregå på biblioteket, og inspirationen kom fra de arrangementer, hvor en forfatter læser op fra sin nye bog eller digtsamling.

Hit med sangskriveren var en serie af intime koncertoplevelser og dialogmøder med danske, professionelle sangskrivere. Publikum kom helt tæt på kunstnerne, der fortalte om deres virke som professionel sangskriver og musiker, og de fortalte om deres sange og processen med at komponere og skrive teksterne. Samtidig blev der givet musikalske smagsprøver, og undervejs var der rig mulighed for at stille spørgsmål til kunstnerne. Dette intime og involverende format er enkelt at kopiere lokalt. Vi forventer, at det også bliver en del af Spil Dansk kommunepakkerne i 2017.

Danmarks fællessang

Biblioteker over hele landet har i flere år deltaget i Danmarks største fællessang-initiativ: Danmarks Fællessang. Vi serverede 16 sange i 16 uger i 2016 på et digitalt sølvfad – ganske gratis på spildansk.dk - for alle, som havde lyst til at synge fællessang og til at dykke ned i sangenes indhold, tematik og tilblivelse.

Danmarks Fællessang arrangeres i samarbejde med Højskolerne, Musiklærerforenin-

Spil Dansk Ugen 2015
Isam B (2015)
Foto: Sara Galbiati

gen og Bibzoom. På spildansk.dk kan man finde nye indspilninger (akkompagnement) og sangtekster. Aldrig før har det været så let at synge fællessang på skoler, arbejdspladser, i kor, foreninger og familier, samt på bibliotekerne.

Men Danmarks Fællessang er meget mere end det. Det er også et læringsprojekt, som især via skoler og biblioteker animerer til at man går på *sangskattejagt*. Til hver af de 16 sange har vi lavet artikler om sangene, og vi har lavet 10 spørgsmål til hver sang. Det er en gedigen guldgrube af inspiration som kan bruges tværfagligt i skolerne, som vi via vores kampagner har opfordret til, at de tager ned på det lokale bibliotek for at søge viden og mere information om sangene. Og til at synge fællessang på biblioteket naturligvis også. Derfor har der på danske biblioteker i Spil Dansk Ugen 2016 været fællessang, som har samlet tusindvis af borgere i alle aldre.

Expat dinners på bibliotekerne

I Spil Dansk 2011 lavede vi et særligt projekt, som vi foldede ud på 20 biblioteker over hele landet. *Expat dinners på bibliotekerne* var netværks-middage med livemusik, som byggede bro mellem udenlandske medarbejdere, deres familier og de lokale borgere. Bibliotekerne var værter for disse middage, og Spil Dansk leverede musikken. Sød musik opstod og mennesker mødtes.

DMA-vindere på tour

Spil Dansk har i flere år sendt en række af de bedste danske jazz, folk og verdensmusik-musikere på turne i Spil Dansk Ugen som en del af projektet "Danish Music Award-vindere på tour". Mange af disse arrangementer har foregået på bibliotekerne. Arrangementerne – som er lige dele koncert og dialog med kunstnerne – er målrettet unge i gymnasiealderen. Det har typisk været en del af et fællestimerangement på gymnasiet, eller det har været flyttet til bibliotekerne. Også dette koncept er let at kopiere.

Mange af disse DMA-vindere har et internationalt niveau og en karriere. Men det er musikalske genrer, som ikke altid finder vej til mediernes omtale. Musikerne er de bedste i deres genrer, de er rollemodeller for de kommende generationer af musikere og med til at skabe et nyt publikum for også de mere smalle genrer.

Vi har gennem mange år med fejringen af Spil Dansk – udover ovenstående eksempler – set masser af spændende arrangementer få liv på bibliotekerne. Til inspiration kan nævnes:

- Udstillinger af værker (LP/CD, bøger, biografier, fotografier og musikplakater, sanghæfter) af, om og med danske komponister, musikere og sangskrivere
- Video-installationer med interviews af kendte og af lokale musikere og kulturpersonligheder og lokalpolitikere
- Foredrag om og med danske musikere og komponister
- Debatter, om hvad der er særligt dansk ved dansk musik, om hvordan man laver en samlet strategi for det lokale kulturliv, om talentgrebet og andre tematikker, hvor vi fra Spil Dansk har hjulpet med planlægningen af indholdet, temaet og helt konkret har støttet med en udefrakommende, professionel moderator.
- Lad de lokale kulturpersonligheder 'vende plader' og argumentere for deres valg af musik.

- Workshops hvor borgere kan skrive sange sammen med professionelle sangskrivere
- 24 timers challenge: To meget forskellige (lokale) sangskrivere fra hver deres genre spærres inde på biblioteket i 24 timer og får til opgave at skrive en ny sang om byen, ud fra hvad de kan researche sig til på biblioteket.

Derudover sætter kun fantasien grænser:

- Night at the library. Lav en eksklusiv musikfestival, med koncerter, artist talks, workshops og meget mere om natten fra 00-06.
- Inviter lokale – eller udefrakommende – billedkunstnere til at skabe et nyt værk (eller udsmykning), mens de hører og inspireres af et liveband, der giver koncert på biblioteket. Værket udstilles derefter.
- Spil Dansk produceret musik i højttalerne, i telefon-ventetonen, når man går ind af hoveddøren, på toilettet og i cafeen. Inviter særlige kunstnere og lokale borgere til at kuratere disse playlister i en bestemt periode.
- Inviter professionelle musikere til at være artist in residence, som musikbibliotekar og arrangementsansvarlig for en periode.
- Lav skattejagter og quizzes, hvor man – også på tværs af generationer og kulturer – går på jagt i musikken og musikhistorien på biblioteket.
- Brug biblioteket som ramme for alle typer af koncerter og musikalske læringsprojekter. Kun fantasien og de fysiske rammer sætter grænserne.
- Næste gang I bygger et bibliotek, så byg det sammen med et spillested, kulturhus, øvelokaler og kontorer for kulturelle iværksættere.
- Lav bogbusser om til kultur/musik-busser, hvor man både kan låne materialer men også kan opleve møder med professionelle musikere.

Mange biblioteker bruger den årlige Spil Dansk Uge til at gøre noget mere eller andet end normalt. Umage giver mage, som Tor Nørretranders siger i bogen *Det generøse menneske*. Hvis vi alle – bare én uge om året – gør noget særligt for at give et løft i både indholdet og formidlingen, så kan vi være med til at skabe en større nysgerrighed blandt borgerne, som forhåbentlig har en afsmittende effekt resten af året.

Midt i en accelererende kultur for kulturevents

Når vi laver kulturprojekter, så skal det have en reel værdi for alle involverede. Der skal være en målbar effekt, også efter at projektet har fundet sted. Der er desværre en tendens til, at mange kulturprojekter skabes med et udvidet fokus på, hvor meget synlighed det kan genere. Forklaringen er, at der fra politikere og bevillingsgivere stadig forventes mere aktualitet og nyhedsværdi, netop for at skabe synlighed.

Der er gået inflation i eventeri. I de sidste 5-7 år har vi oplevet, at enhver interesseorganisation, institution, region og kommune har skabt hver deres dagsevent. De vil gerne være synlige på landkortet via 'raketter', og derfor bruges der mange penge på synlighed og synlighedsskabende aktiviteter. Alle vil have denne synlighed, da det er blevet en form for kapital i sig selv, når man skal legitimere værdien af kulturprojekter.

I den accelererende event-kultur er der nu så mange raketter på himlen, at det snart ikke giver mening at fejre nytårsaften. Kulturevents skal ville og kunne mere end bare at være raketter. Der skal være et større formål, og vi skal kunne vise både kvantitative og kvalitative målbare resultater. Vi skal ansvarligt bruge de sparsomme penge, der primært kommer fra fællesskaber – også via involvering af frivillige – og vores fælles økonomi. Derfor er det oplagt, at lokale kulturaktører og bibliotekerne samarbejder tættere med organisationer om kulturprojekter, der skaber forankring og forandring. Det tager tid, men kulturel 'slow food' mætter bedre.

Opfordringen er derfor, at man i biblioteksverdenen målrettet arbejder med de langsigtede samarbejdsprojekter, og i mindre grad fokuserer på eventeri og projekter.

Borgernært

Der er spillesteder, og så er der steder at spille. Biblioteket er et meget oplagt sted at samle borgere på tværs af alle skel. Og musikken er for mange danskere den allermest borgernære og samlende kunstart.

Det danske musikliv – og den danske musik – oplever en opblomstring i disse år. Der er et revitaliseret fokus på vores hjemlige musik, og talenterne spirer frem over hele landet. Brug bibliotekerne – rammerne og de dygtige ansatte – til mere end bare formidlingen. Sæt også fokus på, at der skal skabes ny dansk musik. Det hele starter med, at nogen laver et stykke musik eller en sang. Det kan meget vel være i de rammer, og med den inspiration og viden, der findes på biblioteket.

Det er oplagt at bibliotekerne samarbejder med de professionelle skabende og udøvende kunstnere, som ikke kommer fra jeres eget nærområde. Benyt jer eksempelvis af muligheden for, at når musikere spiller koncert på et spillested, så inviter dem ned til en *meet-and-greet artist talk* på biblioteket før eller efter koncerten.

Spil Dansk kan som organisation være med til at koble det lokale kulturliv med musikbranchens organisationer og deres professionelle kunstnere. Sammen kan vi udbrede, udvikle og sætte fokus på den danske musikkultur i bredeste forstand.

Derfor er dette en invitation til, at vi indgår i tættere partnerskaber i årene der kommer, til glæde og gavn for borgerne i kommuner over hele landet.

I kommunerne er mange af de institutioner som beskæftiger sig med musik i fuld gang med at samarbejde indenfor de nuværende givne rammer. Men tænk, hvis fx de ansatte på biblioteket og musikskolen satte sig for helt fra grunden at overveje, hvad der skal til for at formidle musik på en måde, der når væsentligt bredere ud – uden at gå på kompromis med hverken kvalitet eller mulighed for fordybelse, siger Anja Reiff, som er leder på Gladsaxe Musik- og billedskole og tillader sig at stille nogle af tidens modige spørgsmål og slippe sine drømme løs: Tænk hvis man turde kigge på mulighederne uden at lade sig begrænse af vante arbejdsformer og afgrænsede budgetter og strukturer? Kan vi luge noget af rutinen i idé-udviklingen og nogle af kæphestene ud og pulje vores unikke kompetencer og specialviden? Kan vi skabe en musikformidling, der er ligeså selvfølgelig i både bredde og elite, som i idrættens verden? Er det tid til at udfordre silo-strukturerne institutionerne imellem?

MUSIKSKOLEN OG BIBLIOTEKET - SAMMEN KAN VI MERE

AF ANJA REIFF, LEDER AF GLADSAXE MUSIK- OG BILLEDSKOLE

Musikskolen er et slaraffenland af muligheder for dygtiggørelse og udøvelse indenfor de musikalske genrer. Biblioteket er en guldgrube af viden, materialer og formidling på musikområdet. Begge institutioner har højt uddannede ansatte, der sprudler af specialviden og engagement på hvert deres felt. Begge institutioner arbejder ud fra en faglighed, der har samme musiske udgangspunkt, og som samtidig har mange vidt forskellige vinkler og nuancer. Og begge institutioner har samme kommunale forankring. Med andre ord: Et nært samarbejdsforhold ligger i den grad lige for – i nogle sammenhænge som et meningsfuldt fornuftsægteskab, og i et videre perspektiv bygget på ren og skær passion for at skabe nye facetter på musikformidlingen i kommunen.

Som leder for Gladsaxe Musik- og Billedskole vil jeg med denne artikel give mit personlige bud på, hvordan drømme om fremtidens muligheder kombineret med nutidens kommunale virkelighed kunne pege i spændende udviklingsretninger på samarbejdsfeltet mellem musikskole og bibliotek. Jeg taler her hverken på vegne af landets øvrige musikskoler eller på vegne af Gladsaxe Kommune, men kun ud fra de visioner, jeg personligt ville finde det spændende at konkretisere.

De færreste har kunnet undgå at bemærke, at kommunerne gennem en længere årrække har været i rivende udvikling. Udviklingen har blandt andet betydet, at velfærdsinstitutioner som musikskolen og biblioteket over tid har fået forandret positionerne både indadtil og udadtil. I Gladsaxe blev musikskolen grundlagt i 60'erne, og i mange år derefter var musikskolens opgave fuldstændig klar: Børn og unge skulle have gode muligheder for at dyrke musikken, dygtiggøre sig og udvikle såvel musikalske som sociale færdigheder i de sammenhænge, de indgik i. De ansattes fornemste

opgave var at undervise de tilmeldte børn på en måde, så hvert barns individuelle tilgang og evner kunne udfoldes på bedste vis. Der var fuld fokus på kerneopgaven – den opgave, som medarbejderne var specialuddannede til at løse, og som kommunen forventede løst med høj kvalitet, til brugernes tilfredshed og uden røde tal på bundlinjen.

Musikskolen passede sin egen butik – og det var en fin butik, med mange gode aktiviteter indenfor egne rammer og normer. Tilsvarende er det mit indtryk, at biblioteket var sin egen butik, med en åbenlys eksistensberettigelse i forhold til serviceringen af borgernes læselyst og videbegærlighed, og med helt klare kvalitetsstandarder, formål og ydelser. Gennem de senere år er dette billede blevet væsentligt mere komplekst. Det forventes nu, at alle kommunale institutioner bidrager aktivt til at løfte kommunens overordnede strategiske opgaver, og samskabelse på tværs er blevet et selvfølgelig udgangspunkt for indfrielse af de enkelte institutioners forpligtelser. I Gladsaxe har dette betydet stærkt forøget fokus på tværgående samarbejde, og på en række områder samarbejder musikskole og bibliotek allerede på glimrende vis.

Hvis jeg alligevel skal række ud mod fremtiden og drømme om nye samarbejdsstrukturer mellem musikskole og bibliotek, tegner der sig for mit indre blik et billede af en helt anden måde at arbejde på – både når det gælder idéudvikling og udførelse i praksis. Når vi lige nu arbejder på spændende samarbejdsprojekter og -muligheder inden for Early Literacy, koncertformidling, events, Åben skole mv, sker det altid ud fra et virkelighedsnært, pragmatisk udgangspunkt: Hvad kan lade sig gøre inden for de fysiske og økonomiske rammer vi har, med de vilkår vores medarbejdere arbejder under, og med en god sammenhæng til kommunens overordnede strategier? Sådanne arbejder man selvfølgelig professionelt ansvarligt, og min påstand er bestemt ikke, at der ikke kommer særdeles fine og meningsfulde projekter ud af det. Jeg tror bare, at man kunne række længere ud og opnå mere skelsættende resultater, hvis man turde slippe den sikre grund noget mere, og starte et helt andet sted.

Hvis man forestillede sig, at bibliotekets og musikskolens ansatte fik mulighed for helt fra grunden at overveje, hvad der skal til for at formidle musik på en måde, der når væsentligt bredere ud - uden at gå på kompromis med hverken kvalitet eller mulighed for fordybelse - kunne der måske opstå nye veje ind i musikkens verden for borgere i alle aldre og fra alle hjørner af kommunen. Hvis man turde gøre dette arbejde uden frygt for, hvad der evt. ville være at miste i de hidtidige, veletablerede arbejdsformer og i de nuværende afgrænsede budgetter og strukturer, men tværtimod viskede tavlen helt ren og udelukkende havde fokus på vigtigheden af at få musikken ud til borgerne, kunne nogle af de filtre, som vi hver især er så hurtige til rutinemæssigt at lægge ind over ideudviklingen, måske luges ud.

Tænk, hvis det kunne lade sig gøre, at medarbejderne alle lagde deres faglighed, engagement, personlige kæpheste, egne opdagelser og særlige specialviden i én stor pulje. Tænk, hvis man så fra denne guldgrube af kompetencer, viden og kunstnerisk hjerteblod kunne opbygge en tværgående enhed, der havde byggeklodserne til både den mere traditionelle og den helt nytænkende formidling af musikkens verden. Tænk, hvis det betød, at musikformidlingen i kommunen blev lige så selvfølgelig i både bredden og eliten, som idrættens verden er. Eller måske endda kunne nå endnu bredere ud, på tværs af alder, kultur, sociale skel og fysisk afstand.

Jeg tror, man kunne finde spændende nye ressourcer og idéverdener ved for alvor at udfordre silo-strukturen mellem de institutioner, hvor faglighederne og erfaringerne i virkeligheden kunne supplere hinanden væsentligt bedre. Jeg tror, der kunne skabes et kreativt nyt fodfæste for både ledelse og medarbejdere, hvis udgangspunktet ikke var institutionens egen, veldefinerede selvforståelse, men i stedet havde ét eneste udgangspunkt: Musikken er i vores optik et livsnødvendigt eksistensgrundlag. Hvordan får vi musikken formidlet på en måde, så den lever blandt byens borgere fra vugge til grav, fra rig til fattig, fra lytte-oplevelser og begynderudøvelse til højeste eliteniveau, fra individuel fordybelse til fælles social musikglæde, mellem kulturer og på tværs af kommunens geografiske områder?

Ville et sådant tankeeksperiment overført til virkeligheden kræve en væsentlig udvidelse af økonomien? Måske – men ikke nødvendigvis. Ville det være overvældende og grænseoverskridende for de involverede medarbejdere? Sandsynligvis – men måske også virkelig spændende og inspirerende. Ville der straks tårne sig barrierer op i form af lovgivning, overenskomster, fysiske rammer, forskellige samarbejdsstrukturer og –kulturer, frygt for skjulte effektiviseringer osv.? Helt givet – men en kommune med en stærk vision på området og de rigtige folk til at løse opgaven ville måske kunne overvinde dem.

At bryde de eksisterende strukturer og tanksæt ned på denne måde ville kræve stort mod, gennemarbejdede visioner og givetvis også et sammenfald af heldige omstændigheder, hvor både politikere, embedsmænd, ledere og medarbejdere på samme tid kunne skabe momentum for et fælles frit fald i musikkens tjeneste.

Der er ingen tvivl om, at der også kan skabes fine samarbejdsprojekter i et mere fornuftspræget samarbejdsforhold med fokus på i fællesskab at løfte strategisk vigtige opgaver på folkeskole-, daginstitutions- og fritidsområdet – sådan som det allerede sker mange steder nu. Det ligger lige til højrebenet at videreudvikle disse områder og forfine samarbejdet, så kommunens borgere får endnu mere ud af ydelserne fra de to veletablerede institutioner, Musikskolen og Biblioteket, og der er ingen tvivl om, at det kommer til at ske løbende nu og fremover, og at der givetvis også vil opstå nye gode ideer på tværs i dette samarbejde.

I min optik er der bare stadig en række blinde vinkler i den måde at samarbejde på, netop fordi vi alle hver især har så mange forudsætninger med i bagagen – forudsætninger, der bunder i mange års selvfølgelig omgang med netop vores egen selvforståelse. Så selvom fornuftsægteskabet bestemt har sine fordele og muligheder, kunne min drøm for fremtidens samarbejde være et forum, hvor faglighed, kompetencer og kvalitet stadig er i højsædet, men hvor formidlingen til borgeren vejer tungere end strukturelle og formelle hensyn og rutiner. Et risikovilligt, ambitiøst og nytænkende forum for passioneret musikformidling i en højere sags tjeneste. Og når Gladsaxe Bibliotekernes chef Jakob Guillois Lærke udtaler, at “Den bedste formidling af kulturtilbud, også musikken, sker i samskabelse med borgerne og andre lokale parter” og at biblioteket er inspireret til at “gå endnu længere ind i samarbejdet med musikskolen og andre lokale parter for at udvikle læringsmiljøer og formidle – i denne sammenhæng – mest mulig musik til borgerne” har jeg grund til at tro, at vi sammen kan udvikle spændende tanker om fremtidens musikformidling til borgerne.

Ifølge Folkeskoleloven er biblioteket som kommunal kulturinstitution forpligtet til at indgå samarbejde med skolen. Den åbne Skole fra Folkeskolereformen (2014), er i fuld gang med at blive realiseret, og her kommer biblioteket ind i billedet som en mulig vidensbærende og formidlingsengageret samarbejdspartner, der kan få betydelig indflydelse på fremtidens læringsmiljøer. Det mener Ulla Voss Gjesing, som er centerchef på Kulturprinsen – et udviklingscenter for børne- og ungekultur i Viborg – og medudvikler af ideer, projekter og partnerskaber på landsplan.

DEN ÅBNE SKOLE, HVOR LYSET KOMMER IND

AF ULLA VOSS GJESING, CENTERCHEF, KULTURPRINSEN I VIBORG

*‘Er lyset for de lærde blot, til ret og galt at stave?
Nej, himlen under flere godt, og lys er himlens gave’*

Da Grundtvig skrev “Er lyset for de lærde blot” i 1839, var det et angreb mod den sorte skole og de lærdes universitetskultur. Den virkelige lærdom lå ifølge Grundtvig i det levede liv udenfor klasselokalet, og den væsentligste udtryksform var det talte ord. I den nyeste folkeskolelov fokuseres der massivt på detaljeret og individualiseret læringsmålstyring og dokumentation, men en sprække af det lys, som Grundtvig talte om, findes i det nye begreb: Den åbne Skole.

Om Den åbne Skole står der i Folkeskoleloven bl.a.:

- Den åbne Skole er en folkeskole, som inddrager sin omverden
- Kultur- og foreningslivet skal indgå i skolen, så deres aktiviteter understøtter det, eleverne generelt skal lære.
- Skolen skal inddrage det lokale idræts-, kultur- og foreningsliv i skolelivet, ved at kommunerne forpligter sig til at sikre et samarbejde.

Ifølge Folkeskoleloven er biblioteket således som kommunal kulturinstitution forpligtet til at indgå samarbejde med skolen. Generelt oplever kulturlivet, at folkeskolerne efter de første år med folkeskolereformen er ‘forpustede’, og at lærernes faglige opkvalificering og kompetenceudvikling omkring læringsmålstyring har fyldt meget. Åben Skole var på mange folkeskoler et af de områder under skolereformen, som der gik lang tid med at få taget hul på. Den åbne Skole har på mange folkeskoler haft status som en ‘parentes’, som endnu ikke er ophævet, og potentialet i Den åbne Skole venter stadig på at blive fuldt udfoldet, som det fremgår af Undervisningsministeriets rapport *Øget samspil mellem skole og fritidsliv* (2016):

“Vi ved, at der er sket en fordobling i antallet af kommuner, der vurderer, at det går godt med Den åbne Skole. I 2015 var det kun 26 kommuner, mens vi i 2016 er helt

oppe på 51 kommuner. Det er rigtigt godt – men vi er ikke helt i mål endnu’, udtalte KL’s formand for Børne- og Kulturudvalget, Anna Mee Allerslev, da rapporten udkom. Man kan iagttage et kulturliv, der løber stormløb mod Den åbne Skole – og skoler, der for sin del, råber: ‘stop, vi er ikke helt klar’ og forsøger at skjærme sig mod stormløbet. Når det opleves, at nogle skoler ikke viser initiativ til at indgå i nye samarbejder, skyldes det som regel, at der er rigtig mange aktører, som gerne vil byde sig til i Den åbne Skole, således kan der opstå konkurrence om skolernes tid. Her har bibliotekerne dog en klar fordel, fremfor en del andre aktører, idet bibliotekerne opfattes som upartiske, og dermed har et fundament af stor troværdighed at agere ud fra.

Skolen og omverdenen

Den åbne Skole tager på god Grundtvigsk vis fat i den lærdom, som ligger udenfor klasseværelset. Som en forløber for den nye folkeskolereform og Den åbne Skole blev initiativet Ny nordisk Skole (0-18 år) iværksat fra 2012-15 med det formål ‘at udfordre alle børn og unge, så de bliver så dygtige, de kan.’ Her deltog 379 institutioner fra hele landet, og der blev gjort mange erfaringer, som har været med til at danne grundlaget for nuværende samarbejder i Den åbne Skole. F.eks. arbejdede M.C. Holms Skole i Nykøbing Mors som en af de første skoler med ‘vandingspædagogik’, hvor eleverne drog ud i deres nærområder, for – sammen med lærerne og nogle tilknyttede kunstnere – at udfordre nysgerrigheden og skærpe sanserne i andre læringsmiljøer end klaselokalet.

Skoletjeneste Netværk har siden 2014 udgivet en række kortlægninger af, hvordan arbejdet i Den åbne Skole udfolder sig, hvilke udfordringer, der skal adresseres og hvilke succeskriterier, der kan opstilles fra såvel skolers, kommuners som fra kulturinstitutionernes side. Alene i 2016 har man kortlagt skolers brug af undervisningstilbud, sat fokus på samarbejder og partnerskaber samt elevers mål for læring.

“Lærerne beskriver ... , at tilstedeværelsen af gratis undervisningstilbud har stor betydning for deres brug af undervisning på kulturinstitutioner/eksterne læringsmiljøer, da brugen af undervisningstilbud, der koster noget, ikke kun har betydning for de økonomiske ressourcer der bruges, men også for den arbejdsproces, der for lærerne er forbundet med at skulle få godkendelse til at bruge penge. I de tilfælde, hvor omfanget af undervisning på kulturinstitutioner/eksterne læringsmiljøer er mindre, end hvad skolelederne finder tilfredsstillende, angives desuden prisen på transport samt tilgængeligheden af den som de vigtigste årsager”, lyder det i rapporten *Skolers brug af undervisningstilbud på kulturinstitutioner og eksterne læringsmiljøer* udarbejdet af Nationalt netværk af skoletjenester i 2016.

Det bør således i min optik være indlysende, at bibliotekerne har en stor ‘konkurrencefordel’ frem for mange andre aktører, idet de som regel ligger tæt på skolen og har muligheden for at spille ind i Den åbne Skole, uden de store omkostninger for den lokale skole.

Bibliotekarens kompetencer

Alle de kompetencer indenfor musikformidling, informationssøgning, oplevelseskendskab mv., som en bibliotekar besidder, findes ganske enkelt ikke ret mange andre steder i vores samfund i dag. Det skatkammer af viden-, oplevelses- og kildesøgning en

bibliotekar sidder inde med, er der stærkt brug for på skolerne, som supplement til lærernes faglighed som undervisere. På hvilke måder kan bibliotekarens kompetencer i endnu højere grad komme i spil i forbindelse med udfoldelsen af Den åbne Skole i de kommende år?

Skolerne styrer mod individuelle læringsmål, men i selve formålsparagrafferne for folkeskolen ligger almene dannelsesbegreber. Hvordan kan bibliotekaren bedst bidrage til den store dannelsesopgave, der her skal realiseres? Det største rolleskift ligger nok ikke indenfor bibliotekets egne mure, men udenfor som samarbejdspartner for alle øvrige lokale aktører på kunst- og kulturområdet. Det kan være i samarbejde med kunstmuseer, musikforeninger, spillesteder, kulturkonsulenter, musik- og kulturskoler, kirker, teatre, kultur- og naturhistoriske museer mv. med henblik på i fællesskab at stille sig til rådighed for udvikling af læringsforløb indenfor dagpleje, dagtilbud, skole, SFO, klub og ungdomsuddannelse.

Musik, kunst og kultur kan indgå som en del af æstetiske læreprocesser i alle folkeskolens fag, og derfor er der behov for såvel nye skræddersyede længerevarende læringsforløb, som læringsforløb i forbindelse med enkeltstående kunstneriske oplevelser. Her er et felt, hvor bibliotekarer alene eller i samarbejde med lokale børn- og ungeafdelinger, pædagogiske læringscentre, lærere, musik- og kulturskolelærere og lokale/nationale læringsplatformsmedarbejdere (EMU, Skoletjenesten, ULF, skoletube, eTwinning, m.fl.) kan bidrage ganske væsentligt.

Mange kommuner er i fuld gang med samarbejder, hvor skoleklasser kommer til undervisning og oplevelser på Biblioteket – i mindre grad opleves det, at bibliotekarer rykker ud i klasseværelserne. Nogle biblioteker indgår i partnerskaber med skole/børn og unge afdelinger om læringsplatforme, som det f.eks. er tilfældet med 'Kulturelt Lærings Center Viborg', hvor bibliotekarer og lærere samarbejder om at skabe og formidle læringstilbud til såvel skole- som dagtilbudsområdet. Det er naturligt, at bibliotekerne gerne vil have så mange brugere ind på bibliotekerne som muligt. Men der er ligeledes et stort potentiale i, at bibliotekarerne kommer ud og deltager i undervisning eller Den åbne Skole aktiviteter som kulturformidlere. Mange skoler har et 'Kulturcrew' – en slags kulturelt arbejdende elevråd – som har behov for viden om netjtjenester, digitale musik formidlingsmuligheder, oplevelser i nærområderne mv., hvor bibliotekaren kan komme til at spille en endnu mere central rolle.

Kulturformidling indenfor dagtilbud

Ligesom folkeskolerne har stort fokus på læring, så gælder det samme i højere og højere grad for dagtilbud, hvor læring knyttes an til legen som omdrejningspunkt. Det fremgår af kortlægningen *Børns møde med kunst og kultur i dagtilbud* (Slots- og Kulturstyrelsen 2015), som er foretaget i 648 dagtilbud og i kommunale forvaltninger i 98 kommuner, at kunst og kulturelle udtryksformer er et af de læreplanstemaer, som mange dagtilbud oplever sig dårligt klædt på overfor. Og kunst- og kulturudtryk kan ovenikøbet benyttes som en overordnet fællesnævner i forhold de øvrige læreplanstemaer, som dagtilbuddene skal arbejde med. Medarbejderne i dagtilbud har som på skolerne mange udefrakommende opgaver, de skal løse, og de har derfor behov for hjælp til nye oplevelser – også fra den digitale verden –, ideer, sange og lege til integrering af musik, kunst og kultur i dagligdagen sammen med de 0-6 årige børn. Også

her kan der være et spillerum og et behov for at få stillet såvel læringsforløb som kunstneriske oplevelser til rådighed fra kompetente biblioteksmedarbejdere – gerne i tætte samarbejder mellem børnebibliotek og (musik)bibliotek. Bibliotekarernes formidling af læringsforløb, læringsmaterialer mv. som tilpasses aldersgrupperne, og som kan udføres af pædagogerne før og efter en oplevelse på Biblioteket, vil der være stor efterspørgsel efter. Sådanne materialer og forløb vil oftest kunne lægges op på de lokale og nationale læringsplatforme, som alle dagtilbud i landet kan tilgå.

Det kommer ikke af sig selv

Når man som bibliotekar skal indtage nye roller, vil det være nødvendigt med:

- Ledelsesmæssig prioritering
- Opkvalificering til udadvendt partnerskabssøgning/udvikling af nye fællesskaber
- Kompetencer til udfærdigelse af læringsforløb/samarbejder med andre professioner
- Kompetence i projektledelse/koordinering

Rigtig mange er godt i gang med at indtage nye roller, skabe nye samarbejdsrelationer og partnerskaber på tværs af såvel lokale kulturaktører som på tværs af kommunale afdelinger. Den åbne Skole og de nye åbne dagtilbud kalder på de kompetencer, som bibliotekarer besidder – i højere grad måske anvendt under andre former og i andre rammer end de vante. Der kan ikke umiddelbart opstilles fælles normer eller formler for succes, idet de lokale vilkår i kommunerne er vidt forskellige. Aktionslæring som fælles metode, når flere professioner skal arbejde sammen om fælles mål, er et godt bud på, hvordan man kan komme i mål med disse nye samarbejds- og partnerskabsrelationer. Eksempler herpå kan findes i projektet *Europæiske Kulturbørn* på Kulturprinsen.dk

Potentialet er stort, når man ser på, hvor mange skoler og dagtilbud over hele landet, der dagligt gerne vil udfordres og blive så dygtige som muligt, så børnene oplever at få lys i øjnene, bl.a. fra de sprækker, som skoler og dagtilbuds åbning mod omverdenen giver mulighed for...

‘Nej, himlen under flere godt, og lys er himlens gave’

Levende Musik i Skolen arrangerer hvert år mere end 2000 koncerter med professionelle musikere på landets skoler. Der serveres musik i alle mulige genrer, med det formål at åbne ukendte musikalske horisonter for børnene og de unge, men også for at skabe inspiration til læring og dannelse. Der er fokus på både at formidle den rene oplevelse og at tilbyde vidensformidling rundt om oplevelsen, der kan leve op til folkeskolens læringsmål. Her er et stykke 'uopdyrket land' og en faglig spændende rolle, som det kunne være perspektivrigt at udvikle sammen med bibliotekerne fremover, siger Ebbe Høyrup, som er koncertdirektør i Levende Musik i Skolen.

LEVENDE MUSIK I SKOLEN – OPLEVELSE OG VIDEN

AF EBBE HØYRUP, KONCERTDIREKTØR I LMS

Kvartetten *Swinging Folk* spiller guddommeligt og henrykker publikum i ind- og udland med deres unikke udgave af dansk folkemusik beriget med jazz-inspirationer. Flere uger om året turnerer de for Levende Musik i Skolen, LMS, som med nationale kulturmidler i ryggen sender dem ud på skoler over hele landet. Skolekoncerterne har forinden været igennem kyndige producenthænder, så koncerten leverer den ægte vare, men med nænsom tilpasning til målgruppen.

Det er vitalt, at børn og unge har samme adgang som voksne til musik, og vi giver dem bedst chancen for at møde den ved at komme ud til dem i skolen, så det ikke kun er et tilbud til de mest ressourcestærke familier. Sådant en musikalsk oplevelse er betydningsfuld i sig selv, men man vil alligevel uvægerligt møde spørgsmålet fra skolerne: Hvordan undgår man, at koncerten bare bliver en enkeltstående gnist eller i værste fald blot underholdning?

Det løses ved at anerkende skolens behov og kompetencer, så det bliver et ligeværdigt samarbejde. Allerede før sommerferien har skolen derfor modtaget skræddersyede undervisningsmaterialer, så lærerne har mulighed for at tilrettelægge relevant undervisning før eller efter koncerten. *Swinging Folk's* materiale indeholder bl.a. information og opgaver om musikstilen, om danske folkeviser, om instrumenter og interview med musikerne. Ideen er at tilstræbe at eleverne får en ren kunstnerisk musikoplevelse og samtidig skabe de rammer og den formidling og læring omkring oplevelsen, så den får en høj grad af skolerelevans!

Baggrund

Bibliotekerne har deres særlige *raison d'être*, Levende Musik i Skolen sit. Og hidtil har de to tilgange til formidling ikke krydset hinandens spor. En af grundene er, at

skolen opfattes som et pligt-sted, hvor elever og lærere – og skolekoncert-musikere – er på arbejde, mens bibliotekerne i højere grad er eller måske opfattes som et fritids-og frivilligheds-domæne.

En anden grund er, at både bibliotekerne og Levende Musik i Skolen har brugt mange år på at udvikle sig inden for hver sit område, så det kan være vanskeligt at hæve blikket og spejle mod nye horisonter.

Begge – både skolen og biblioteket – er ikke desto mindre begge del af et kulturelt dannelses-paradigme, som handler om at gøre gode oplevelser og viden tilgængelige for flest mulige, med det formål at styrke den enkelte, samfundet og sammenhængskraften. Set i det perspektiv ligger der på begge parter en forpligtelse, men også en lyst til at se på, hvad man kan lære af hinanden og løfte i fællesskab.

Koncert på biblioteket

Når musikgrupperne turnerer for Levende Musik i Skolen, er de typisk nogle dage i hvert område, og det vil derfor være let at lægge en ekstra koncert ind, fx en eftermiddag eller aften på biblioteket. På den måde kunne biblioteket drage nytte af, at transport og indkvartering af musikere allerede er dækket, og få mulighed for at præsentere et offentligt arrangement billigere end normalt. Samtidig kan bibliotekerne være trygge ved, at et LMS-orkester er udvalgt med omhu, således at både det kunstneriske og pædagogiske niveau er professionelt.

For eleverne vil det give mulighed for at genopleve koncerten og invitere forældre og familie med. Gensynet forankrer oplevelsen, og det er godt, når der kan bygges bro mellem det, der sker i skolen, og det man er samlet om som familie.

Skolen åbner sig

Med folkeskolereformen blev konceptet Den åbne Skole introduceret, og det er efter min mening et af de mest betydningsfulde skridt i nyere tid i retning mod bedre læring og større sammenhæng i børns liv. Nu er det blåstemplet, at man kan lære af virkeligheden udenfor klasselokalet i al dens mangfoldighed, og skolens omverden anerkendes som en væsentlig faktor i dannelse, læring og udvikling. Bibliotekets styrkesider består bl.a. af ekspertise i informationssøgning, et stort overblik over musikgenrer, kunstnere og udgivelser, et stort materialeudbud og en bred publikumsflade med lange åbningstider.

Der er selvfølgelig allerede mange lærere, som benytter biblioteket i deres undervisning. Men i forbindelse med musikalske arrangementer på skolen er det knap så almindeligt. Kombinationen oplevelse+læring er et ret stærkt redskab, som det er værd at fremme, og Den åbne Skole giver nu bedre muligheder for det.

Det er derfor ikke så svært at forestille sig en kombination, hvor biblioteket kan byde på ekstra lag af viden i forbindelse med fremtidige skolekoncerter. Eleverne kunne bygge oven på det materiale som Levende Musik i Skolen i forvejen stiller til rådighed ved at finde supplerende informationer om de berørte emner på deres lokale bibliotek. Det kunne også handle om at finde eksempler på kunstnere fra samme genre eller noget helt tredje, som bygger oven på, eller knytter emnet til andre områder i under-

visningsplanen. Det kunne ske ved besøg på biblioteket, og her ville eleverne kunne få hjælp af personalet, eller personalet kunne være tilstede med viden og materialer på skolen.

Meget viden kan selvfølgelig opsøges på skolebiblioteket – eller som det nu hedder: det pædagogiske læringscenter, PLC. Den kan suppleres, hvis der findes en musikfaglig medarbejder på et af de lokale biblioteker, hvor der måske er mere på hylderne, som kunne være relevant i forbindelse med en koncert.

Samarbejde lokalt

Imidlertid er det vigtigt at se på de strukturer, der kan understøtte en evt. udvikling i denne retning. Her ser jeg skolens PLC som en central enhed. PLC er mere end en samling af bøger i skolebiblioteket. Det er et kompetencecenter, der kan have en faglighed omkring at skabe kontakter, rådgive og inspirere til læringsmæssige tiltag i forbindelse med koncerter og alle mulige andre oplevelser udenfor skolen. Den åbne Skole er noget nyt, og for at udnytte det fulde potentiale, vil der være behov for at udvikle en faglighed, der kan understøtte dens udfoldelse. Især her i starten, men også som en kontinuerlig sparringspartner for den enkelte lærer og aktørerne i det omkringliggende kulturliv.

Hvis PLC råder over de rette kompetencer, vil det være oplagt, at man dér har blik for de utallige forskelligartede muligheder, der ligger i fx et koncertbesøg. Optimalt kan man allerede før sommerferien kigge på det kommende skoleårs arrangementer og komme med inspiration og forslag til de lærer-teams, der er involveret. Det kunne også fint være PLC, der sørgede for information til klasserne, når biblioteket arrangerer en familiekoncert, så der i god tid kan sendes information ud til forældrene. Og når selve koncerten nærmer sig, kan man hjælpe de lærere, der går i gang med at planlægge emneforløb.

Det vil derfor være værdifuldt, hvis der eksisterer en god faglig relation mellem skolen og biblioteket. Jeg er ikke i tvivl om, at det ville være vældigt frugtbart i det lange løb, hvis man kan etablere et ligeværdigt samarbejde og en fælles platform.

For Levende Musik i Skolen ville det være en gevinst at have en kontaktflade til biblioteksvæsenet. Det ville nemlig være relevant at drøfte kommende turneers og undervisningsmaterialers potentiale med en biblioteksmedarbejder, med et fagligt blik på hvilke idéer, der vil kunne folde sig ud. Før hver sæson kunne undervisningsmateriale tilføres et biblioteksfagligt lag, hvorefter der ville være mulighed for at indarbejde det i materialet som konkrete forslag til samarbejde mellem læreren, PLC og musikafdelingen lokalt.

Forpligtelsen til formidling

Et samarbejde mellem LMS og bibliotekernes musiktjenester ville også være interessant på et mere overordnet plan, fordi formidling af musik er centralt for begge parter. Jeg tror, at alle involverede kunne få en endnu større forståelse for, hvorfor og hvordan, vi formidler, hvilke metoder der virker, hvilken vej tingene udvikler sig osv., hvis

vi fik lejlighed til at udvide vores egne perspektiver med andre tanker og andre tilgange. Både bibliotekerne og LMS er sat i verden for denne formidling, og samfundet har en berettiget forventning om, at vi hele tiden gør dette bedst muligt, hvilket bl.a. vil sige, at vi også sørger for at lære af hinanden, og alle mulige andre der har tilsvarende forpligtelser.

Musiklivet består i grove træk af oplevelse, læring/viden og udøvelse. Bibliotekerne og LMS har et fælles opdrag ved at have tyngden på både viden og oplevelsesaspektet. Så meget desto mere er der grund til at stræbe efter fælles muligheder og viden i det hjørne som biblioteket og LMS tager sig af. Det kunne være en spændende udvikling at udvide vores horisonter i fællesskab.

Skolekoncert med Svøbsk - et levende møde, der kommer helt tæt på. Foto: Ebbe Høyrup

Fællessang har en særlig rolle i Danmark. Da man opbyggede folkeskolen, højskolebevægelsen og andelsbevægelsen – samt under krigene – har det at skrive sange og synge sammen været en måde at markere og udfolde ideologi og identitet i forhold til omverdenen. I de senere år har sangen fået en stærk genkomst, og på nogle biblioteker har man lagt rum til morgensang, fællessang og foredrag om bl.a. sangskatten og sangens betydning for fællesskab og identitetsopfattelse. I gentænkningen af folkebibliotekerne og etableringen af sangkraftcentre, har der vist sig indlysende samarbejdsmuligheder. Den sangfaglige ekspertise og åbne tilgang til alle former for sang i sangkraftcentre har i løbet af de sidste par år genereret en vifte af fine samarbejder med folkebibliotekerne. Og mere kan udfoldes, mener Mads Bille, som er den kunstneriske leder af Sangens Hus i Herning.

SANGENS HUS OG SANGKRAFTCENTRENE

AF MADS BILLE, KUNSTNERISK LEDER AF SANGENS HUS

Sangens Hus er et nationalt samarbejdsforum, som blev stiftet i foråret 2014. Siden er der skudt regionale sangkraftcentre op, som både fungerer som regionale centre for udvikling af den folkelige sang, som elitemiljøer for unge sangere og som vigtige samarbejdspartnere i udviklingen og udbredelsen af landsdækkende initiativer vedrørende sang. Sangkraftcentre er hjertet af Sangens Hus, fordi der gennem dem er kontakt til flere områder rundt omkring i landet.

Sangens gamle og nye roller

Historisk set har fællessangen igennem de sidste godt 200 år haft en rolle som identitetsskaber, et redskab til at definere os i forhold til omverdenen. Den klassiske fællessang opstod i løbet af 1800-tallet. I opbygningen af folkeskolen, højskolebevægelsen, udbredelsen af Andelsbevægelsen, i krigen i 1864 og senere i de to verdenskrige har sangen haft en central rolle, når man skulle præcisere sine ideer, sine ideologiske ståsteder og sin rolle og identitet i forhold til omverdenen. I løbet af tresserne og i årtierne frem blev den danske fællessang umoderne, blandt andet fordi der var et behov for at distancere sig fra det nationale og fra de ofte klassiske, borgerlige tanker, hvorfra fællessangen udsprang.

I de senere år har det at synge fået en stærk genkomst. Der har været en så bredspektret interesse for det at synge, at det kan betegnes som en egentlig sangbevægelse. Og bevægelsen er karakteriseret ved, at det ofte er selve sangaktiviteten der er vigtigere end selve sangens indhold eller ideologiske budskab. Når man på udvalgte københavnske cafeer kan opleve, at folk af karsken bælg synger med på “Dengang jeg drog afsted”, er det ikke et udtryk for et had til Tyskland. Folk synger med, fordi melodien er

frisk og god, og under den kraftfulde fællessang ligger en søgen efter en afveksling fra det sociale liv i den digitale verden og en længsel efter det analoge, nærværende meningsfulde fællesskab.

I disse år udspringer fællessang og korsang desuden fra steder, hvor det ikke tidligere har været tradition, fx fængselskor, KOL-kor for mennesker med lungeproblemer samt fællessang med flygtninge og indvandrere. Sidstnævnte kan lære det danske sprog og en flig af dansk kulturhistorie i takt med at de synger.

Sangens Hus

Sangens Hus er ikke et fysisk hus, men et samarbejdsforum, bygget af ideer, netværk og fælles interesser og drevet af ønsket om at skabe et åbent fællesskab for sangen i al sin mangfoldighed. En bærende tanke for Sangens Hus er at tænke på tværs af institutioner og organisationer. Hvis man ser sang som en samfundsresurse på lige fod med idræt, er der basis for at skabe en bredt forankret folkebevægelse for sang. Sangens Hus et formelt under Den Jyske Sangskole (www.denjyskesangskole.dk) med bred repræsentation fra stort set alle nationale organisationer, institutioner og uddannelsessteder, som på forskellige vis beskæftiger sig med sang. I advisory board sidder repræsentanter fra universiteter, konservatorier, kirkemusikskoler, efterskoler, højskoler, DR og Skt. Annæ Gymnasium, sangkraftcentre og alle kororganisationerne, som indstiller aktiviteter. Sangens hus skal:

- styrke og videreudvikle de regionale sangkraftcentre
- etablere et videnscenter for sang
- arbejde med sangprojekter
- styrke en fødekæde af unge sangere til alle sangrelaterede uddannelser

Projekter i Sangens Hus

Sangens Hus blev sat i søen med 9 millioner kroner fra det kulturelle udlodningsaktstykke. Efterfølgende har Sangens Hus modtaget en halv million fra Undervisningsministeriet for at levere sangfagligt undervisningsmateriale til EMU som er statens digitale læringsplatform, Danmarks Læringsportal. Kirkeministeriet har bevilget Sangens Hus 250.000 kr til et nationalt reformationsprojekt, som gennemføres i samarbejde med andre institutioner, lige som Sangens Hus løbende har søgt og fået midler fra en vifte af Statens Kunstfonds puljer og andre statslige puljer.

I alt har Sangens Hus søsat 20 nationale projekter, hvoraf hovedparten har fokus på børn og unge. Huset arbejder sammen med en række store fonde. Fx er der etableret et samarbejde med i alt 19 kommuner om en opkvalificering af omkring 400 musiklærere i folkeskolen. Dette arbejde er medfinansieret med en støtte på godt syv millioner kroner fra A.P. Møller Fonden. Et andet markant projekt er udviklingen og etableringen af 100 sangbørnehaver i hele Danmark, som er medfinansieret med støtte på 17,1 millioner kroner fra Nordea-fonden. Fonde er som regel interesserede i at katalysere nye ideer, mens de sjældent er interesserede i at blive spændt for driftsopgaver uden tidsmæssig bagkant. Derfor er det vigtigt, at man parallelt med dialogerne med fonde og sponsorer samtidigt har en dialog med det politiske system i kommuner, regioner og stat, ligesom det også er vigtigt at undersøge om dele af arbejdet kan gøres økonomisk bæredygtige gennem brugerbetaling.

Sangens Hus uddanner stadigt flere fagfolk og har etableret et korps af såkaldte sangkonsulenter, som rekrutteres fra og arbejder over hele landet. Sangkonsulenterne har næsten alle en konservatorieuddannelse i bagagen.

Sangkraftcentre

Sangkraftcentre er etableret med et ønske om at skabe en stærk fødekæde til alle sangrelaterede uddannelser og at understøtte og videreudvikle den folkelige sang i hele sin bredde. Sangkraftcentre er derfor lagt i byer med et dygtigt drenge/mandskor eller pige/kvindekor – helst begge dele. Det er tanken at korenes elitedimension kan styrkes, efterhånden som koret og korets dirigent indlejres i en professionel organisation. At skabe et dynamisk sangmiljø er ikke en opgave for enkeltpersoner, det er en opgave for en hel organisation.

Sangkraftcentre er vigtige samarbejdspartnere i gennemførelsen af de store, nationale sangprojekter, og efterhånden som der gennemføres projekter som opkvalificering af musiklærere i folkeskolen, etablering af sangbørnehaver, sang med flygtninge indvandrere osv. styrkes de lokale sangmiljøer, og det bliver muligt at ansatte mere fagpersonale og skabe en kritisk masse af musikfaglige personer i provinsen.

Bibliotekerne og sangkraftcentre

Et væsentligt aspekt i sangkraftcentrenes og Sangens Hus' arbejde er den omfattende netværksdannelse, som finder sted. En interessant samarbejdspartner er allerede og kan fremover i større omfang være det lokale bibliotek. Bibliotekerne er, ligesom det danske sangmiljø, inde i en spændende og turbulent periode af forandring og ændring af indsatsområder og fokus.

Bibliotekernes fokus på at blive de nye folkelige forsamlingshuse udspringer af en længsel hos mange danskere efter folkelige møder, en ny samfunds – og værdidebat, et mødested på den anden side af Facebook og de andre digitale mødeplatforme. Behovet for nye mødesteder og nye måder at være sammen på kommer til udtryk mange steder. Et interessant initiativ blandt mange er stifteren af Tiger-butikkerne Lennart Lajboschitz' opkøb af Absalon Kirke på Vesterbro i København. Lajboschitz har konverteret kirken til en kloning mellem et klassisk forsamlingshus og et eksperimentarium for nye samværsformer – for meningsfulde måder at møde hinanden gennem bl.a. sang, fællesspisning, banko og bordtennis. Den centrale indsats for musikområdet for folkebibliotekerne, det blomstrende fokus på bibliotekernes fornyede rolle i samfundet og etableringen af Sangens Hus og sangkraftcentre udspringer af den samme søgen efter måder at genoplive demokrati og meningsfulde fællesskaber på i en Facebook-æra.

På den korte bane er det en udfordring at de nye sangkraftcentres administrative kapacitet mange steder er begrænset. I og med at sangkraftcentre er udsprunget af dygtige, lokale kor, har det primære fokus været på styrkelsen af disse sangmiljøer; men efterhånden som den administrative og ledelsesmæssige kapacitet styrkes i de enkelte centre, styrkes også evnen til at se samarbejdsmuligheder og at fungere som professionelle samarbejdspartnere med fx bibliotekerne.

Roskilde Bibliotekerne har taget hul på en tradition med at invitere de lokale daginstitutioner til "Små synger sammen" i samarbejde med Roskilde Synger, Sangkraftcentret i Roskilde. Her fungerer sangkraftcentrets spirekor som forsangere. Biblioteket får på denne måde en tidlig kontakt til sine kommende brugere. Domkirken får en lejlighed til at gøre opmærksom på sit spirekor, som er begyndertrinnet i Roskilde Domkirkes korskole.

Lederen af Roskilde Synger, Jacob Heide, har fungeret som projektleder af Spil Dansk Ugen i Roskilde Kommune i år, hvor der blev afholdt 70 events, koncerter og arrangementer. Her har alle bibliotekerne i kommunen været vigtige partnere, dels i de arrangementer som biblioteket selv har afholdt og dels i de arrangementer, hvor de blot har stillet deres lokalitet til rådighed.

I samarbejdet mellem Roskilde Synger, biblioteket i Roskilde og Spil Dansk Ugen har der været enighed om også at give ugen et stærkt vokalt præg med masser af sangsolister og sangskrivere i et bredt genre-mæssigt spektrum. Der er fx også 12-14 kor der har været involveret i Spil Dansk Ugen – et af disse kor lavede en general workshop om sangteknik for korsangere, som blev afholdt på biblioteket.

Det Sønderjyske Sangcenter, Sangkraftcenteret i Sønderborg, har i samarbejde med Sønderborg Bibliotek og kommunens fire mindre biblioteker afholdt "De Små Synger". Arrangementerne blev ledet af fire sangkonsulenter fra Det Sønderjyske Sangcenter, og der var liv og glade dage med deltagelse af 130 syngende og dansende børn.

På det nye bibliotek i Aarhus havn, Dokk1, har man taget hul på et samarbejde med Sangkraft Aarhus, det lokale sangkraftcenter. Fokus er her på at styrke fællessangen fordi "sang er en fundamental måde at udtrykke sig på. At synge de samme ord til den samme melodi styrker fællesskab og samvær – og så er det sundt for sjæl og krop." Biblioteket og Sangkraft Aarhus har stor succes med deres fællessangsprojekt, og har fyldt skiftevis Dokk1 og Aarhus Domkirke med sammenlagt tusindvis af børn, unge, voksne og gamle, som synger sammen.

Et af Sangkraft Aarhus' fokusområder har været morgensangen. Netop morgensang blev sat højt på dagsordenen i 2014, hvor Sangkraft Aarhus i samarbejde med Aarhus Kommunes biblioteker under 1800-tals festivalen i Aarhus udviklede en helt ny platform for morgensang – "Den Digitale Sangpakke".

Den Digitale Sangpakke bestod af en hjemmeside, hvortil Aarhus Domkirkes, Skt. Clemens Drengekor, sammen med Aarhus Pige- og Børnekor havde indspillet 20 morgensange fra 1800-tallet samt helt nye sange. Lydfilerne blev kombineret med "sangblade" og en plan for hvilke sange, der skulle synges hvilke dage under festivalen. En masse børn mødte op i Aarhus Domkirke og Den Gamle By under festivalen og fik en god oplevelse af at synge mange sammen. Arrangementerne var åbne for alle og blev et herligt mix af skolebørn med lærere, universitetsstuderende på vej til forelæsning, pensionister og mange flere. I alt sang over 2000 mennesker morgensang de fem dage. Succesen i Aarhus Domkirke blev gentaget under Aarhus Festuge 2014, hvor arrangementet endnu en gang trak ca. 500 børn til alle fem festdage.

Biblioteket i Herning

Et spændende eksempel på et bibliotek, som er i færd med at genopdage sig selv, er det nye og prisbelønnede bibliotek i Herning ligger midt i byens gågade. Med sin centrale placering i bymidten og med et stærkt fokus på at være bibliotek for alle byens borgere har biblioteket siden sin åbning tredoblet sit besøgstal. Både Herning Musikskole, Syng Dansk, Den Jyske Sangskole (det lokale sangkraftcenter) og Sangens Hus arbejder sammen med biblioteket om temaaftener, korsang og fællessang for babyer, skolebørn og andre, som vil synge. Desuden er biblioteket vært og medarrangør af 30-40 vidt forskellige koncerter, som kan beskrives som både lytte- og deltagelseskoncerter.

Det brede samarbejde mellem biblioteket, lokale og nationale organisationer har givet biblioteket en ny og central rolle i Herning. Biblioteket er kendt for sin stab af specialiserede musikbibliotekarer og et stort fagbibliotek. Nu fokuserer bibliotekets ledelse desuden på stærke eksterne alliancer. Hvor biblioteket før i tiden kunne opleves som lukket omkring sine egne kompetencer, har den nye åbne, nysgerrige, samarbejdsinteresserende stil givet biblioteket flere roller i lokalsamfundet. Udover stadigvæk at være vidensbank og inspirationssted har biblioteket, gennem en klar strategisk indsats, også i bredere forstand gjort sig til en værdifuld aktør i fastholdelsen og udviklingen af det demokratiske samfund.

De mange samarbejdsprojekter mellem sangkraftcentrene og folkebibliotekerne er opstået indenfor kun to år. Den administrative og ledelsesmæssige kapacitet styrkes med ekspresfart i sangkraftcentrene sammen med den sangfaglige ekspertise der følger med uddannelsen af stadig flere sangkonsulenter.

Sangkraftcentrene og folkebibliotekerne vil i de kommende år kunne udfolde en lang række samarbejdsinitiativer med fokus på sang, så vi vil se sangen som et aspekt af folkesundheden og sammenhængskraften, en hjørnesteen i selve det demokratiske grundlag for vores hverdag.

I mange år har vi beskrevet vores samfund som et informations- og videnssamfund. Men den teknologiske udvikling har på få år ændret præmisserne, og hvis vi kulturelt skal overleve skal vi tage skridtet fuldt ud ind i 'inspirationssamfundet' foreslår Lars Juhl, en af lederne i foreningen Strøm, som er en nonprofit organisation, der stimulerer udviklingen af det elektroniske musikmiljø i Danmark, laver undervisningsudvikling, festival, kurser mv. I 'inspirationssamfundet' er vi alle skabende, hvilket kræver at vi strukturelt i samfundet – i højere grad end nu – understøtter den skabende side af mennesket, mener han. Her kan biblioteket spille en stadig vigtigere rolle.

PÅ VEJ TIL INSPIRATIONSSAMFUNDET

AF LARS JUHL, LEDER AF STRØM SCHOOL

Jeg ved ikke, hvor du sover, når du er i udlandet. Men chancen for at du tjekker ind hos AirBnb og ikke på hotel er konstant stigende. Du er nu kunde hos verdens største hotelkæde, som hverken ejer mursten eller værelser. Ved kantstenen i lufthavnen ventede du måske pænt på en taxa, mens det unge par fra flyet sprang ind hos chaufføren fra Uber – et taxafirma uden vognpark!

Til gengæld er du stensikkert ligeglad med hotelværelsets mange TV-kanaler, for du har Netflix – et TV-selskab uden sendemaster! Måske har du ligefrem droppet dit telefonabonnement til fordel for Skype, Messenger, WhatsApp, Google Hangouts eller Facetime.

Utallige institutioner, hele brancher og velfungerende forretningsmodeller har fået seriøst modspil fra internetbaserede tjenester. For ikke at sige invaliderende tæv. Men det mest relevante eksempel her er dog pladebutikkerne, radiostationer og musikbibliotekerne, der blev overhalet af Spotify og andre streaming-tjenester. For hvad der før skulle klemmes ud af en karton fra køleskabet, 'flyder nu ud af vandhanen'. Konsekvensen er, at der nu reelt kun er én vej at gå for plade- og radiobranchen samt for bibliotekerne: At se udviklingen som en kæmpe mulighed. Fx er bibliotekerne ikke længere primært lager og udlånscentral for musikken, men kan fokusere endnu mere end tidligere på det, som alle gerne vil have, men få kan levere: Indhold, indsigt og ikke mindst inspiration.

På 'biblo'

Generationer er vokset op med musikbiblioteker. Personligt voksede jeg ikke op *med* men *på* biblioteket, Kolding musikbibliotek. For der havde de nemlig al musik i hele verden, troede jeg, og jeg cyklede gerne de fem kilometer ind til biblo for at hænge ud en hel fredag eftermiddag. Det var fantastisk. Man valgte en vinyl, satte sig i de bløde

hynder med hovedtelefoner på og svømmede hen. Det blev samtidigt et møde med cremen af tidens tegneserier, for dem havde de også. Men det bedste var dog musikbibliotekaren, en ranglet musikertype i trompetjeans og vest med patchwork. Han havde øje for mit øre og sprang afsted og hentede musik, jeg aldrig selv ville have valgt. "Så du kan lide Michael Jackson? Her er lidt Herbie Hancock, Miles Davis og Steely Dan". På det tidspunkt tænkte jeg ikke over, hvor meget jeg rent faktisk fik foræret på det bibliotek. For mig var det blot en måde at slå tiden ihjel på i en af 1980ernes søvnige provinsbyer. I virkeligheden blev jeg jo eksponeret for moderne tanker om demokratisering af kunsten, tilgængeliggørelse af musikken og en åbning mod alle populærkulturelle udtryksformer. Som en bonus fik jeg det sociale nærvær omkring vinylmediet, man hang ud med vennerne på biblioteket og faldt måske endda i snak med hende den søde, som også sad og vippede med foden. Helt tilbage fra 60'erne har musikbibliotekerne skabt og repræsenteret en række enestående værdier, vi i den grad kan bygge videre på. Lad os tage alt det bedste med, lad os skabe noget nyt.

Musikken som aktivt sprog

Biblioteker kan inspirere os til at blive skabende mennesker. En kvalitet, som ligger tæt op af den opgave, jeg som leder af Strøm School, har forfulgt i to år, og som handler om at give langt flere mennesker mulighed for at være musikalsk skabende. For de statistiske kurver har mundvigen nedad på det punkt. Selvom musikforbruget her i landet er steget i mange år, er musikken som et aktivt sprog for mange – som et væsentligt udtryksmiddel – dalende, og man kunne spørge, om der er en risiko for at en eller flere generationer vokser op uden gedigen musikalsk dannelse?

Antallet af linjefagsuddannede skolelærere i musik er faldet og fra 2002 til 2012 faldt elevtallet i landets musikskoler fra 134.045 børn og unge til 102.110. (Tal om musikskoler er fra Danmarks Statistik). Musik forsvandt som obligatorisk fag i gymnasiet i 2005. Og så er den i øvrigt helt gal med ligestillingen: De enkelte musikinstrumenter synes at klæbe til køn, og der er stadig fem gange så mange mandlige som kvindelige optrædende under årets Roskilde festival. I Strøm ønsker vi derfor at gendemonstrere musikskabelse.

Den Elektroniske Skolekoncert

Med baggrund i denne situation, udviklede vi i Strøm i 2015 undervisningsformatet *Den Elektroniske Skolekoncert*, hvor en skoleklasse på blot to uger gøres til elektroniske komponister og musikere og herefter optræder for deres forældre på det lokale kulturhus. Forløbets ide er at gøre eleverne til skabende musikere gennem en helt ny tilgang til musikundervisning. I det nye undervisningsformat er scenen markant anderledes: Undervisningen foregår nemlig i klasselokalet – ikke musiklokalet – og hver elev får en tablet som instrument. Vi anvender overhovedet ikke traditionelle instrumenter, så ved forløbets afsluttende koncert giver eleverne den gas fra scenen med iPads som instrumenter enten som solister eller i små grupper op til fire personer. Musiklokalet undgås af flere årsager. Bl.a. fordi klasselokalet er det arbejdsrum, hvori eleverne i forvejen føler sig trygge. Og i modsætning til klasselokalet bliver musiklokalet til tider et udemokratisk socialt sandfilter: Drengene bemægtiger sig ofte de 'maskuline' instrumenter som trommer, guitar og bas og efterlader særligt pigerne med klaver, kor og claves. Måske bare fordi det er det billede, børn oftest eksponeres for i de visuelle medier.

Strøm Schools underviserer instruerer eleverne i tredive minutters moduler efter en progressiv plan, hvor der arbejdes med musikalsk struktur, rytme, klang, lydforståelse, improvisation og ikke mindst sammenspil. Forløbet opfylder på den måde en række af årgangens konkrete læringsmål og indeholder tværfaglige aspekter. Selve undervisningsstrukturen er fast, konkret og meget intensiv, hvilket ifølge Egmont Rapporten 2015 – *Intensive Læringsforløb* giver en mere effektiv indlæring, end spredte musiktimer ville gøre det.

Den Elektroniske Skolekoncert støttes bl.a. af Statens Kunstfond og Åben Skole i Københavns Kommune og er på vej til at ekspandere regionalt, nationalt og internationalt. For resultatet er ikke kun fagligt, men også menneskeligt opløftende: Den sociale balance i klassen forbedres igennem forløbet, og de knapt så boglige børn 'shiner' pludselig, når de viser deres produktioner frem. For ikke at tale om, at stille børn eller børn med blandet kulturel baggrund pludselig får hul igennem. Det mest slående og helt umiddelbart indlysende resultat efter at have kørt projektet på fem skoler er dog, at ALLE børn får noget ud af at udtrykke sig musikalsk. De elsker det, det udvikler dem og den indsigt bringer mig til spørgsmålet: Hvorfor skal voksne ikke have den samme mulighed?

'The act of listening is in fact an act of composing'

Vi lever i en kultur, hvor det kreative og skabende konstant forbindes med børn, ungdom og yngre talenter på en scene. I medierne hører vi mest om vidunderbørn, som kan spille Tchaikovskys violinkoncert i D-dur eller teenagere, der reproducerer pop og rock til perfektion i X-Faktor. Men hvad med de voksnes musikudøvelse? Og hvad med den musikskabelse, der ikke har som formål at nå en scene? I overgangen fra et opbevarende og formidlende musikbibliotek til et formidlende, faciliterende kulturhus kunne biblioteket måske fremover finde inspiration i et citat af den amerikanske komponist John Cage: "The act of listening is in fact an act of composing". Det er sandsynligvis en meget dyb kunstnerisk refleksion. Men samtidig en forudsigelse, som på meget håndgribelig vis er blevet virkelig med den digitale lydudvikling de sidste 20 år. For enhver borger med en mobil eller en tablet kan nu optage lyde eller musik og redigere eller kombinere optagelserne med film eller billeder. Vi lytter, samler, opdager, optager og skaber lyd og musik som aldrig før. Uden vi måske tænker på det, er vi alle konstant i gang med at kreere et lydspor eller et soundscape til vores eget liv gennem playlister, festivaler og ringetoner, eller vi forsøger med musikken i ørerne at påvirke vores egen sindsstemning i en eller anden retning. Så hvis nu bibliotekerne, som flere allerede gør, omfavner det faktum, at musikalsk skabelse ikke længere er forbeholdt konservatorieuddannede musikere og musikproducere i velevkiperede lydstudier, men dybest set er blevet en praksis for alle i inspirationssamfundet, så er formidlingsopgaverne nye og mangfoldige.

I øvrigt vil jeg gerne definere musikalsk skabelse langt bredere end de fleste: Musikalsk kreativitet er ikke kun noget med at jamme på guitaren, skrive en sang, rappe en linje, skrue et beat sammen, indspille i studiet eller optræde på en scene. Det er også kreativt når børn, unge eller voksne skaber musik på computeren eller udtrykker sig som DJs.

Musikteknologi for alle

I foreningen Strøm er det vores formål bl.a. at udbrede kendskabet til elektronisk musik, styrke miljøet omkring den og at åbne folks øjne og ører for, hvordan musikteknologi kan inspirere og udvikle dansk musikliv og musikundervisning. Foreningen har i samarbejde med Roskilde Fonden initieret *Undersøgelse af elektronisk musik i Danmark* med henblik på at forbedre betingelserne for elektroniske musikere, promotere, DJs og andre aktører, der bevæger sig inden for genren. De første resultater fra undersøgelsen peger på, at en stor og voksende gruppe mennesker er aktive på området. Der findes dog endnu ingen statssubsidieret genreorganisation på området, som for genrerne jazz, klassisk, rock og worldmusik. Jeg opfatter dog på ingen måde de musikalske genrer som fjender eller modstandere, men snarere som medlemmer af en stor familie. Så hvis vi i Strøm som det yngste familiemedlem kan inspirere bibliotekerne til at gå nye veje, få nye brugerne ind på bibliotekerne og ikke mindst hjælpe til at styrke den musikalske skabelse og dannelse i Danmark f.eks. gennem inddragelse af ny teknologi, så får hele den musikalske storfamilie glæde af det.

Rør ved musikken

Som tidligere nævnt er der et stort potentiale i at bibliotekerne appellerer til voksne musikelskeres skaberkraft – og ikke kun som musikforbrugere. Lad os slippe alle kreativt løs med musik og musikteknologi på bibliotekerne. Jeg mener selvfølgelig ikke, at bibliotekerne skal tilbyde guitarundervisning og korsang, det tager aftenskolerne sig af - eller musikskolerne, hvis man er under 25 år. Jeg taler om, at musik er blevet ‘visual and touchable’, at man kan se og røre ved den på en tablet, mobil eller computer. Når jeg viser de nye muligheder til voksne, taber de ofte næse og mund og er ikke til at drive væk fra iPad'en. Der er nemlig blevet meget, meget kortere mellem at konsumere og skabe musik, fuldstændig som John Cage forudså i 1950'erne. Det er faktisk ret let at få den indre DJ eller musikproducer frem i voksne musikelskere og på den måde stimulere musikalsk nysgerrighed, skaberkraft og musikrefleksion på samme tid. Aktiviteterne kunne f.eks. finde sted i veludstyrede hyggelige lytterum.

Lytterum i alle afkroge

Flere biblioteker har i forvejen lytterum, og det ville være suverænt, hvis flere havde dem; inspirerende og imødekommende og fyldt med aktiviteter. Der kan vi sammen dyrke musikken, diskutere den og måske ligefrem skabe den om. Ikke noget med små hovedtelefoner, som dem vi render rundt med selv. Bibliotekerne kan med fordel have fede højttalere, ordentlige convertere, gode pick-up'er, hvor der er lp-samlinger, og god akustik, hvor det er muligt – ja alt det, som Spotify ikke kan tilbyde.

Musik er lydbølger og hjertepuls og fortjener også at blive hørt gennem luften, ikke blot som et intravenøst fix i øregangen. Lad os høre al den fantastiske indspillede musik sammen og spille den for hinanden. Musik er i bund og grund en social praksis, og jeg er sikker på, at de fleste mennesker gerne vil opleve, hvad andre får ud af musikken. Konkret forestiller jeg mig, at hvert bibliotek skaber et virkelig hyggeligt musikrum, hvor man kan hænge ud og lytte. En podning af et lille lydstudie, en stue og en café. Her gives der plads til quality time og fordybelse, hvad enten der strømmer Beethoven, Ellington eller DJ Koze ud i rummet. Musikrummet vil give mulighed for interaktion med og mellem borgerne, hvor man f.eks. mødes og spiller sine favorit-

tracks for hinanden. Mandag med Miles Davis. Tirsdag med Trentemøller. Onsdag med overraskelser. Torsdag et foredrag om Wagner. Formiddage med Yoga måtter og ambient. Fredag aften: Quilty Pleasures, hvor vi deler den musik med andre, som vi er lidt flove over at holde af. Lørdag eftermiddag: Disney hits ungerne. Hangover Sunday etc etc.

Modtræk med vinyl og kærlighed til riller

Der findes sprogets dag, fredens dag, børnenes dag etc. Hvorfor ikke skabe en landsdækkende 'vinyldag' på alle danske biblioteker, hvor der trækkes i komplet modsat retning af streamingtjenesterne. Dagen kunne have fokus på det personlige møde med musikken og på musik, der strømmer ud af rigtige højttalere – ikke bare hovedtelefoner. Her kan alle med kærlighed til riller mødes og desuden træffe spændende kuratorer eller DJs, der spiller musik fra bibliotekernes samlinger. 'Vinyldag' bliver stensikkert sjov og interessant og måske ligefrem trendy. Der findes mange vinylfeti-chister, som ville bakke op, være medarrangører og bringe deres venner med – foruden alle musikfestivalerne.

Inspirationssamfundet

Musikbibliotekerne har haft en utrolig vigtig rolle i opbygningen og udviklingen af dansk musik musikkultur og er utvivlsomt en hjørnesten i velfærdssamfundets kulturelle tilbud. Men den teknologiske udvikling har ændret præmisserne for altid. Jeg vil vove den påstand, at vi her er i 2016 ikke længere skal fokusere på informations- eller videnssamfundet rent kulturelt. For viden og information er tilgængelig for alle hvorsomhelst og nårsomhelst. Nu handler det om at agere i inspirationssamfundet. Sammen skal vi tage skridtet ind i inspirationssamfundet, hvor det at engagere og inspirere borgere til udvikling, er den vigtigste vare på hylden.

KAPITEL 4

BIBLIOTEKET OG DEN DIGITALE UDVIKLING

Siden årtusindskiftet er der sket store forandringer i måden musik bliver produceret, distribueret og forbrugt. Der er opstået nye forretningsmodeller i musikbranchen, forandrede vilkår for musikerne og nye forbrugsmønstre blandt publikum. De forandringer, som udspringer af de generelle teknologiske landvindinger, ses også i andre kulturindustrier på litteraturens, filmens og nyhedernes områder. Til sammen er de vigtige at følge for at forstå vores samfundsvilkår, siger Rasmus Rex Pedersen, som er adjunkt ved Rytmask Musikkonservatorium og forsker i digitaliseringens økonomiske, organisatoriske og kulturelle konsekvenser i musikbranchen. Forandringerne har både positive og negative konsekvenser. Mens KODA og liveindustriens omsætning er steget markant siden musikstreamingen begyndte omkring år 2000 – og musikforbrugerne svømmer i muligheder – er det i høj grad den skabende kunstner fra mindre produktions- og sprogheheder som Danmark, der har mærket presset.

DEN DIGITALE MUSIKBRANCHE STREAMING OG LYTTEMØNSTRE

AF RASMUS REX PEDERSEN, PH.D. OG ADJUNKT
VED RYTMISK MUSIKKONSERVATORIUM

Forandringerne i musikbranchen kan forstås fra tre forskellige perspektiver, som gensidigt påvirker hinanden: Nye forretningsmodeller i musikbranchen, forandrede vilkår for musikerne og nye forbrugsmønstre blandt publikum. Først og fremmest har teknologiske fremskridt demokratiseret produktionen og distributionen af musik. Fra et brancheperspektiv betyder dette, at pladeselskaberne har mistet deres de facto monopol på at levere musik til markedet, hvilket har haft markante konsekvenser for forretningsmodellerne i musikbranchen. Fra et musikerperspektiv har det øgede udbud af musik på musikmarkedet, som i stigende grad er globalt, øget de enkelte musikers konkurrence om publikums opmærksomhed. Fra et forbrugerperspektiv er udviklingen umiddelbart mere entydigt positiv. Musikken har aldrig været mere tilgængelig, end den er nu. Men måden publikum opdager og forbruger musik udvikler sig hurtigt i netop disse år i takt med, at stadigt større dele af befolkningen tager streaming til sig som deres foretrukne måde at lytte til musik.

Nye forretningsmodeller

Da den ulovlige fildeling af musik tog fart omkring årtusindskiftet, blev det startskud til en omfattende omorganisering af markedet for indspillet musik. Gennem årtier havde pladebranchen haft en forretningsmodel, som var baseret på kontrol. På grund af høje produktionsomkostninger, var de fleste musikere i praksis afhængige af et pladeselskab til at finansiere indspilningen af musikken. Samtidigt havde etablerede pladeselskaber privilegeret adgang til de medier, hvor publikum opdagede ny musik, og til de butikker, hvor de købte deres CD'er.

Udbredelsen af musik på internettet førte på ganske kort tid til en voldsom øgning af musikkens tilgængelighed – i første omgang gennem lovlige og ulovlige downloads, og senere med etableringen af streamingservices. Der ligger en grundlæggende forandring i dette skifte fra, at musikken blev handlet som et *produkt*, som havde værdi i kraft af, at pladeselskaberne kunne styre udbuddet, til at musikken i dag er frit tilgængelig, og derfor har værdi for forbrugerne som en *service*. Fordi pladebranchen var tilbageholdende med at omstille sig til denne nye forretningsmodel, vænnede mange unge forbrugere sig til, at adgang til musik var gratis, hvilket stadigt gør betalingsvilligheden til en betydelig udfordring.

I lyset af denne udvikling kan digitaliseringen ses som den primære grund til en økonomisk krise. Blandt medlemmerne af pladeselskabernes brancheorganisationen IFPI faldt omsætningen med 65% fra 1,152 milliarder i 2000 til 408 millioner kroner i 2012, og selvom de har oplevet en beskeden vækst de efterfølgende år, til 453 millioner i 2015, er der stadig lang vej til en genetablering af de økonomiske vilkår i pladebranchen.

Det er imidlertid også vigtigt at holde sig for øje, at pladebranchen kun udgør én del af den samlede musikbranche. Og i modsætning til pladebranchen, har rettighedsorganisationer som Koda og Gramex – som indhenter betaling for offentlig fremførelse af musik på vegne af skabende og udøvende musikere – haft en betydelig vækst i deres omsætning igennem den periode, hvor pladeselskaberne har gennemgået en krise. Kodas omsætning steg eksempelvis fra 241 millioner i 2000 til 859 millioner kroner i 2015. Ydermere har liveindustrien i Danmark ifølge brancheaktører og analytikere også oplevet økonomisk fremgang igennem det seneste halvandet årti, om end der ikke findes eksakte opgørelser for dette.

Der er således ikke nødvendigvis tale om en krise for musikbranchen som helhed, men snarere om et skifte i pengestrømme på tværs af de forskellige dele af musikbranchen. Som en direkte konsekvens af dette har indtægter fra rettigheder og koncerter således også fået en mere fremtrædende rolle i musikbranchens og musikernes forretningsmodeller.

Demokratiseringens bagside

Digitaliseringen har altså forandret pengestrømmene i musikbranchen, og med udbredelsen af streamingtjenester som Spotify, YouSee Musik (tidligere TDC Play), Apple Music og Tidal, er der en gryende økonomisk optimisme, selv i pladebranchen. Fra en del danske musikers perspektiv, kan det dog være svært at genkende det optimistiske billede. Dette skyldes primært tre tendenser, som følger med det nye digitale musikmarked. For det første øges udbuddet af musik, hvilket også øger konkurrencen mellem musikerne. For det andet er disse platforme overvejende internationale, og dansk musik mister dermed den privilegerede position, den ellers har haft på det danske marked. For det tredje fører forretningsmodellen bag streaming til en situation, hvor bagkataloget af udgivelser (musik som er udkommet i tidligere år) udgør en større del af den samlede økonomi end tidligere.

På den ene side kan digitaliseringen altså forstås som en demokratiserende kraft, idet den giver musikere mulighed for at indspille, udgive og markedsføre deres musik udenom traditionelle gatekeepere som pladeselskaber, radioer og musikanmeldere. Men hvor denne demokratisering må ses som en entydigt positiv ting fra et samfunds-

mæssigt og kulturelt perspektiv, medfører den betydelige negative effekter for de musikere som forsøger at gøre musikken til deres levevej.

Mængden af musik som finder vej til forbrugerne er nemlig steget voldsomt med digitaliseringen. Spotify tilbyder deres brugere mere end 30 mio. forskellige numre. Til sammenligning havde Fona, indtil de lukkede tidligere i 2016, 20.000 aktive musiktitler (primært CD albums), som kunne bestilles hjem til butikkerne. Der er altså langt mere musik tilgængelig for publikum i dag end tidligere. I praksis er konsekvensen, at selvom der er udsigt til, at streaming kan føre til en vækst for pladebranchen, er det ikke ensbetydende med, at de enkelte musikere også vil opleve en bedre økonomi. Parallelt med at økonomien vokser, vokser antallet af mennesker som skal have en del af kagen nemlig også.

En anden udvikling, som er medvirkende til at skabe udfordringer for danske musikere, er at streamingtjenesterne er internationale i deres tilgang til anbefaling og formidling af musik. Det betyder at den danske musik ikke nyder samme privilegerede position i musikformidlingen, som den tidligere har nydt godt af – både i pladeforretninger og medier. Effekten af dette er, at dansk musik taber markedsandele med udbredelsen af streaming. Danske musikere kan faktisk siges at have været beskyttet en smule i pladebranchens største kriseår umiddelbart efter årtusindeskiftet. Her var tilbagegangen langt mere beskeden for danske udgivelser end for internationale udgivelser. Men det er også væsentligt at hæfte sig ved, at når pladebranchen oplever en gryende økonomisk vækst med introduktionen af streaming, så kan det udelukkende tilskrives vækst i omsætning fra internationale udgivelser. Omsætningen fra danske udgivelser er faktisk fortsat med at falde, også selvom den totale omsætning er steget løbende mellem 2012 og 2015.

Disse problematikker bliver yderligere forstærket af, at ældre udgivelser – det såkaldte bagkatalog – får en øget økonomisk betydning med overgangen til streaming. Dette skyldes, at afregningsprincippet bag streaming er baseret på, at der betales mikrobetalinger til rettighedshaverne, hver gang en bruger lytter til musikken.

Dette står i modsætning til salg af vinyl, CD'er og downloads, som alle blev afregnet med et engangsbeløb, når publikum anskaffede sig musikken. Cirka halvdelen af alle streams er af numre, som er udgivet for mere end 18 måneder siden, og i praksis er dette medvirkende til at skabe en situation, hvor nye udgivelser ikke kun konkurrerer med hinanden, men også er i kamp om publikums lyttetid med musik fra brugernes virtuelle pladesamling.

Nye forbrugsmønstre

En vigtig drivkraft bag digitaliseringens forandring i musikbranchen har været udviklingen i publikums forbrugsmønstre. Her er tre tendenser særligt væsentlige at lægge mærke til.

For det første har musikken gennemgået en såkaldt 'unbundling'. Med digital distribution bliver publikum ikke længere påduttet et helt album med sange fra en given musiker, men kan nemt og enkelt sammensætte deres lytning på tværs af albums, musikere og genrer. Dette forhold har bevirket, at playlister i stigende grad overtager albummets rolle som det, der binder en lyttesession sammen. For det andet sker der grundlæggende forandringer i, hvordan publikum udforsker og opdager ny musik. Især

playlister og algoritmiske anbefalinger bliver i stigende grad centrale for udbredelsen af musik. For det tredje udnytter publikum i stigende grad det øgede udbud af musik, hvilket giver sig til udtryk i en enorm diversitet i den musik der bliver lyttet til.

Den digitale 'ubundling' af musikken blev allerede påbegyndt med introduktionen af digitale downloads i midten af 2000'erne. I online butikker som iTunes Store kunne forbrugerne frit vælge, om de ville købe et helt album, eller kun udvalgte numre fra albummet. Effekten var at salget af singler steg markant. Men forbrugerne havde stadig et økonomisk incitament til at anskaffe sig et album, da albums typisk blev solgt med rabat i forhold til prisen for at købe enkeltnumrene. Med streaming betaler brugerne ikke særskilt for de enkelte numre, og dermed forsvinder både den fysiske 'bundling' af numrene på et album, og det økonomiske incitament til at forbruge hele albums.

Denne tendens forstærkes af forandringer i måden publikum udforsker og opdager ny musik. Det er i denne forbindelse væsentligt at understrege, at forandringerne ikke sker fra den ene dag til den anden. Således viser surveys udført af DR Medieforskning og Koda, at radio stadig er den primære kilde til at opdage ny musik for befolkningen som helhed. Men hvis man zoomer ind på teenagerne, bliver radioen fortrængt af streamingtjenester som YouTube og Spotify. Selvom der således ikke er tale om et voldsomt brud på den korte bane, er der uden tvivl tale om en markant generationsmæssig forskel.

Skiftet fra radio til streamingtjenester som inspirationskilde for ny musik er desuden sandsynligvis forbundet til internationale musikeres stigende markedsandel på det danske marked. Opdagelsen af ny musik på disse tjenester finder nemlig typisk sted på én af to måder. Enten gennem algoritmiske anbefalinger eller gennem kuraterede playlister.

Algoritmiske anbefalinger er oftest baseret på en automatiseret sammenligning af den enkelte brugers lyttemønstre med andre brugere, der har lignende lyttemønstre. Kvaliteten af denne type af anbefalinger afhænger af mængden af data, som algoritmen kan sammenligne med. Konsekvensen af dette er, at jo flere gange et nummer er blevet streamet, des bedre bliver algoritmen til at matche det med et publikum, som vil kunne lide musikken. Omvendt er algoritmerne ikke særligt gode til at anbefale musik med få afspilninger, hvilket vil sige at helt nye udgivelser, nichemusik og musik fra små afgrænsede markeder som det danske, fører til et mindre datagrundlag og dermed til mere upræcise anbefalinger.

Derfor spiller kuraterede playlister også en central rolle i måden, streamingbrugere opdager ny musik. Det er i denne forbindelse væsentligt at skelne mellem playlister, som organiserer en brugers personlige musiksamling (med musik som brugeren altså har opdaget på et tidligere tidspunkt og tilføjet til sin playliste), og playlister, som er sammensat af andre end brugeren selv.

Når det drejer sig om at opdage ny musik, er de sidstnævnte en væsentlig faktor. I praksis fungerer denne type langt hen ad vejen på en måde, som minder om dynamikker, vi kender fra traditionel radiolytning. En bruger udvælger en playliste med et bestemt tema (eksempelvis ud fra en genre, en stemning, en aktivitet, eller en hitliste),

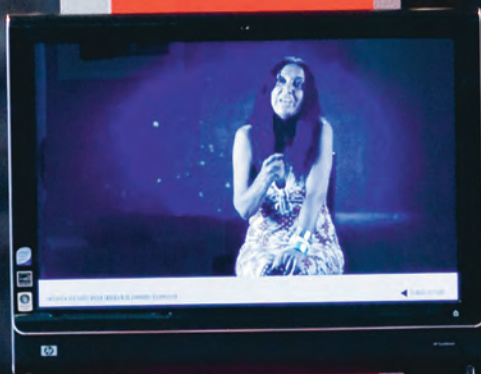

oklubber, hv
gav mulligh
The Lollip
amlingshuse
er i Gladsaxe

e stor w
for andre
fritteren.

IDOLER

Fans af grup
idolene i de
og en snak.
Foto: Jørgen Angel

"Vi har
- og de
og nogl
skide li
To piger, der ca

Bibliotekerne på forkant.
Foto: Odense Bibliotekerne

og benytter playlisten til 'lean-back' lytning, hvor lytteren ikke aktivt skal forholde sig til hvilke specifikke numre, som han/hun vil lytte til. Fordi disse lister oftest er sammensat af en redaktion, er de mere velegnede til at præsentere den type musik, som algoritmerne har svært ved at formidle.

Der er imidlertid også en betydelig hæmsko ved denne type af playlister, at de mest populære playlister langt overvejende er sammensat af streamingtjenesterne selv. Da playlisterne har en betydelig magt i forhold til at få et nummer til at bryde igennem, er der betydelige markedsinteresser forbundet med at blive placeret på de mest populære playlister, og her har de største pladeselskaber og internationale artister naturligvis en stor magt til at opnå placeringer på disse lister. Endvidere er de største konkurrenter til streamingtjenesternes playlister de specialiserede playlisteservices såsom Digster, Filtr eller Topsify, hvor de tre store internationale pladeselskaber Universal, Sony og Warner driver hver ét.

På den positive side, er det imidlertid også værd at hæfte sig ved den store diversitet i den musik, der bliver forbrugt på streaming. IFPI offentliggjorde i starten af 2016, at danskerne tilsammen hvert døgn i gennemsnit streamede 900.000 forskellige numre. Det er langt mere forskellig musik, end det ville have været muligt at finde i selv velassorterede pladebutikker for bare to årtier siden.

De danske biblioteker har været med igennem hele den teknologiske omstilling på musikområdet – fra de fysiske musikformater til den onlinebaserede musikteknologi. Fra tiden hvor CD'en stadig var det vigtigste musikmedie til nutiden hvor musikken – med den schweiziske fremtidsforsker Gerd Leonhards ord – flyder endeløst fra internet som 'vand fra en vandhane'. I de første år kunne bibliotekernes digitale musikprojekter betragtes som et supplement til de fysiske formater, fortæller teamleder ved Odense Musikbibliotek Niels Mark. Efter 00'erne gik udviklingen stærkt, og udlånet af fysiske formater har siden været voldsomt faldende.

ET TILBAGEBLIK I HISTORIEN OM DEN DIGITALE MUSIK PÅ BIBLIOTEKERNE

**AF NIELS MARK, TEAMLEDER, ODENSE MUSIKBIBLIOTEK
OG HOVEDREDAKTØR FOR BIBZOOM**

Det var med Shawn Fannings lancering af fildelingstjenesten Napster i år 2000, at udviklingen i retning af den onlinebaserede teknologi for alvor blev skudt i gang. En fildelingstjeneste som på den ene side blev lukket med Metallicas søgsmål af Napster i 2000, men i samme ombæring var startskuddet til den digitale lavine, hvor musikforbrugerne for alvor opdagede muligheden for at konsumere musikken digitalt på internet. Dernæst gik tingene stærkt, og musikbranchen – heriblandt bibliotekerne – fik travlt med at forberede sig til fremtidens musikforbrug. En milepæl i bibliotekernes digitale musikhistorie var Phonofile-projektet.

Phonofile

Med Napsters lukning var det tydeligt, at behovet for et digitalt musiktilbud var stort, og at et gennembrud var nært forestående – også i biblioteksregi. Derfor var det en naturlig konsekvens, at musikbranchen begyndte at undersøge muligheden for at træde ind på det digitale marked.

I biblioteksregi indgik Statsbiblioteket et samarbejde med de danske rettighedshaverorganisationer for musik om digital lagring og formidling af dansk musik. Projektet blev kaldt Phonofile. Formålet var at etablere en digital musikdistribution, der ville lette offentlighedens adgang til dansk musik, samtidig med at man sikrede rettighedshaverne til musikken beskyttelse.

Bibliotekernes Netmusik

Det første skridt i retning af en lovlig dansk musiktjeneste blev taget på baggrund af en aftale mellem Phonofile og et bibliotekskonsortium bestående af bibliotekerne i Herning, Aarhus, Odense, København, Frederiksberg og Gentofte i foråret 2003.

Det var en toårig forsøgsaftale, der skulle give bibliotekerne mulighed for at udlåne musik fra Phonofiles musikbase med dansk musik. En musikbase der gennem en år-række var blevet digitaliseret af Statsbiblioteket.

Bibliotekernes Netmusik (senere Netmusik.dk) så dagens lys den 1. september 2004. I første omgang indeholdt Bibliotekernes Netmusik ca. 50.000 musiknumre og bestod udelukkende af dansk musik tilbage fra de første cd'er blev udgivet i Danmark i 1982. Senere blev der indgået aftaler om, at udenlandsk musik skulle blive en del af tilbudet. Bibliotekernes Netmusik blev støttet af Kulturministeriet som en del af handlingsplanen 'Liv i musikken', der blandt andet blev udarbejdet med det formål at forbedre musikbranchens vilkår og for at bekæmpe piratkopiering.

I oktober 2004 var 115 biblioteker tilmeldt Bibliotekernes Netmusik. De 115 biblioteker kunne dermed tilbyde deres lånere adgang til at downloade dansk musik – lovligt og gratis. Afregning til rettighedshaverne skete gennem det såkaldte pay-per-play-princip, med en fast pris på 1 kr. for et 7-dags udlån og 80 øre for 1-dags lån.

Bibliotekernes Netmusik – ikke nogen brugersucces

På trods af at Bibliotekernes Netmusik var den første danske digitale musik tjeneste, var det ikke nogen brugersucces – af flere forskellige årsager: For det første kunne man kun hente musiknumrene enkeltvis – man kunne ikke hente hele albums. For det andet var musikfilerne kopibeskyttede Windows Media-wma filer, baseret på DRM-teknologien, der sørgede for at musikken blev 'låst' op, så man kunne afspille musikken i en uge. Efter låneperioden blev filerne atter låst, hvorefter filerne enten skulle genlånes eller filen slettes. For det tredje var brugeren nødsaget til at sidde ved PC'en for høre musikken. Et fjerde problem var at brugergrænsefladen var skrabet uden den store brug af metatags eller anden form for musikformidlende indhold. Således var der en række af faktorer, der forringede brugeroplevelsen og medvirkede til, at det ikke blev nogen stor succes. Til gengæld blev vigtige erfaringer opsamlet med Bibliotekernes Netmusik, erfaringer som kunne udnyttes sidenhen.

Musikbibliotek.dk

Imens Netmusik havde onlinemusikken, men ikke musikformidlingen, var det den modsatte situation for Musikbibliotek.dk: Masser af musikformidling, men ingen lyd-filer – i første omgang!

Det var allerede et par år forinden lanceringen af Bibliotekernes Netmusik, at Gentofte Centralbibliotek arbejdede på udviklingen af en formidlingsfokuseret musikhjemmeside for bibliotekerne, der fik navnet Musikbibliotek.dk.

Musikbibliotek.dk var et af i alt tre musikprojekter, der blev støttet af Biblioteksstyrelsen Udviklingspulje i perioden 2001-2003. Udover Musikbibliotek.dk var de to øvrige støttede projekter Netmus med København og Frederiksberg som primus motorer og Fremtidsmusikken med Aarhus Bibliotekerne, Ringsted Bibliotek, Randers Bibliotek og Statsbiblioteket i front.

Musikbibliotek.dk var bygget op omkring en redaktion bestående repræsentanter fra bibliotekerne i bl.a. Gentofte, Herning, Albertslund, Herlev, Gladsaxe, Næstved, Odense. I første omgang bestod Musikbibliotek.dk af artikler, anmeldelser og nyheder

om aktuel musik. Derudover kunne man læse det kvartalsvise MusikMag, hvor der blev sat fokus på et bestemt tema. Musikbibliotek.dk åbnede i 2001 uden decideret onlinemusik, men gennem årene kom der efterhånden onlinemusikindhold. I efteråret 2002 stillede musikbibliotek.dk for første gang musikfiler til download for hele landet. Det drejede sig i første omgang om 700 klassiske musikfiler og 700 jazz musikfiler fra Naxos pladeselskabets katalog.

I 2007 så en ny formidlingsform dagens lys på bibliotekerne – podcast.

HØRBar på Musikbibliotek.dk

I 2006 blev de første grundsten lagt for podcastteknologien i biblioteksregi. Herlev Bibliotekerne udviklede Danmarks første musikpodcast-kanal. Podcast-serien *Ultra FM: Transmissions of Exploratory Music* indeholdt eksperimenterende elektronisk musik fra internationale kunstnere. Herlev Bibliotekerne havde indgået direkte aftaler med en række pladeselskaber og kunstnere fra hele verden, der havde det til fælles, at de ikke var medlemmer af rettighedsorganisationerne. Efter lanceringen af podcast-serien blev der indgået aftaler med KODA, Gramex og IFPI om rettighederne til at spille musik fra medlemmer af ophavsretsorganisationerne.

Dette blev startskuddet til bibliotekernes musikpodcastportal *HØRbar*, som blev støttet af Kulturstyrelsen. *HØRbar* blev lanceret i april 2009 og indeholdt fra start over 100 podcast-udsendelser om musikgenrer og bands produceret af bibliotekerne i Gentofte, Herlev, Randers, Aalborg, Rudersdal, Odense, Lyngby og Vejle.

Fusion skulle styrke bibliotekernes onlinemusik

Med Musikbibliotek.dk og Netmusik.dk (tidligere Bibliotekernes Netmusik) havde bibliotekerne to store tjenester, der havde komplementære styrker, men som manglede det sidste, for at de for alvor kunne begå sig i den stigende konkurrence fra de kommercielle globale musiktjenester, der blomstrede op.

Da Netmusik.dk blev udviklet i 2004, var der ikke alternativer for de musikhungrende digitale brugere, men i 2010 var situationen en helt anden. Nogle år forinden havde to svenskere, Daniel Ek og Martin Lorentzon, udviklet en streamingtjeneste i Stockholm, der med det etymologiske ordspil "Spot" og "Identify" blev døbt Spotify.

Streamingtjenesten Spotify, der havde to store multinationale pladeselskaber i ryggen, blev lanceret i februar 2010 i Storbritannien og knapt halvandet år senere i USA.

Med Spotify og andre kommercielle musiktjenester i internetlandskabet var bibliotekerne for alvor nødt til at tænke musikformidlingen ind i teknologien bag Netmusik.dk for at vinde brugernes opmærksomhed.

En arbejdsgruppe med repræsentanter fra de to musiktjenester i bibliotekerne påbegyndte processen med vision, planlægning og eksekveringen af en helt ny musiktjeneste baseret på Musikbibliotek.dk og Netmusik.dk. Portalens grundstruktur og indhold skulle bygge på fusionen af det bedste fra de to tjenester, suppleret med nye tiltag som streaming af musik, som et alternativ til downloade-teknologien med DRM-beskyttede wma-filer. Samtidig skulle den nye tjeneste beriges med musik, film og e-bøger fra ikke-vestlige lande via Statsbibliotekets Bibliotekscenter For Integration.

Bag konsortiet for den nye musiktjeneste stod centralbibliotekerne i Odense, Gentofte og Herning samt Statsbiblioteket.

BibZoom.dk ser dagens lys

I juli 2011 går BibZoom i luften. En redaktionsgruppe, bestående af repræsentanter fra bibliotekerne, sørgede for det redaktionelle indhold – dels gennem bidrag fra bibliotekerne og dels gennem udviklingen af en lang række partnerskaber i musik- og mediebranchen.

En række nye redaktionelle tiltag skulle have til formål at styrke partnerskaberne med festivaler samt centrale musikformidlende interessenter. I forbindelse med festivaler udviklede redaktionen de såkaldte 'lytteguides', der skulle guide brugerne til de optrædende musiknavne på den pågældende musikfestival gennem bandbeskrivelser og link til at høre musikken på Bibzoom. Den første lytteguide var til Spot Festival 2011. Senere blev lytteguide-konceptet udvidet til at omfatte guides til bands og musikgenrer. Et andet tiltag blev udviklet med målet at udnytte samspillet mellem folkebibliotekernes fysiske rum og det digitale univers på BibZoom: DR Lytteklubberne.

Lytteklubber med DR

Den 1. januar 2013 indvies et nyt tiltag, der var udviklet i et samarbejde mellem DR og BibZoom: P2 Klubben.

P2 Klubben (senere omdøbt DR Klub Klassisk) var klassiske musikklubber på en række af landets biblioteker. De såkaldte lytteklubbens mål var at sætte fokus på den klassiske musik i samspil med biblioteksbesøgende. I lytteklubben sad man i et fællesskab og lyttede til musikalske milepæle. Samtidig fik publikum en introduktion til værket med muligheden for at for at udveksle synspunkter omkring det aktuelle værk. Sideløbende med de fysiske lytteklubber på bibliotekerne, kunne man høre udsendelser om månedens tema på radiokanalen P2 og høre værket opført i DR Koncerthuset.

Lytteklubberne var populære, så BibZoom udvidede konceptet med rock-lytteklubber i samarbejde med DR P6 Beat. De såkaldte P6 Beat lytteklubber blev indviet med et tema om David Bowie i september 2013. Sideløbende med P6 Beat Klubbens tema-af-tener på bibliotekerne, grundlagde DR P6 Beat kanalen de populære marathon-temaudsendelser *P6 Beat Elsker ...*, som understøttede temaerne i bibliotekernes lytteklubber.

Efter DR Klub Klassisk og P6 Beat Klubben blev en tilsvarende lytteklub for jazz udviklet i samarbejde med Jazz Danmark og DR P8 Jazz – DR Klub Jazz. Første tema blev skudt i luften i november 2015, og omhandlede Jan Johansson. Temaet blev lanceret i samarbejde med bibliotekernes filmtjeneste Filmstriben.

Bibzoom i modvind

Den første version af BibZoom (senere Bibzoom) var baseret på den gamle download-teknologi, som ikke var nogen stor succes blandt brugerne, som nu havde vænnet sig til on-demand streaming. Derfor udvikledes en ny musik applikation med inspiration hentet fra Spotify og lignende nye streamingtjenester, hvor adgangen til online-musikken blev forsimplet med en streaming-inspireret download-funktion. Selvom teknologien bag den såkaldte Bibzoom Organizer mindede om Spotify – dog med den markante forskel at artikler og guides skabte et formidlingsfokuseret univers – var brugervenligheden dårlig sammenlignet med de kommercielle musiktjenester. Bibliotekernes forventninger til teknologi og platforme var ikke forenelig med de økonomiske rammer og de pålagte begrænsninger fra pladeselskaberne.

Lanceringen af den ny Bibzoom Organizer medførte en del furore som betød, at flere af de store selskaber – heriblandt Universal, som sad på 40% af markedet – valgte at trække sig som samarbejdspartner. Efter nye forhandlinger endte det dog med at Universal genoptog samarbejdet med Bibzoom. En anden del af furoren drejede sig om, at musikudbyderen Basepoint Media's leverance til Bibzoom.dk krænkede rettighederne hos pladeselskaberne i den forstand, at Basepoint Media havde udestående gæld til nogle pladeselskaber. I en pressemeddelelse påtog Basepoint Media sig ansvaret i sagen og tingene faldt til ro.

Bibzoom Radio – streamingkanaler på mobile platforme

Selvom Bibzoom Organizer var en form for streaming, blev det aldrig nogen ubetinget succes. Alene af den grund at funktionaliteten aldrig blev velfungerende, samtidig med at teknikken dybest set var en kamufleret form for download-teknologi.

Det første skridt ind i den rendyrkede streaming teknologi kom med lanceringen af Bibzoom Radio, som var playlistestreaming via en mobil app. Særligt mobiliteten var et stærkt ønske fra bibliotekernes side. Bibzoom Radio var en musik-app til iPhone og Android-mobiltelefoner, der indeholdt over 200 hundrede musikstationer med uafbrudt musik inden for en bred vifte af musikgenrer. Hver enkelte kanal var sammensat og kurateret af Bibzoom redaktionen i samarbejde med musikeksperter fra bibliotekerne. Teknologien bag Bibzoom Radio var velfungerende og brugerne tog godt imod Bibzoom Radio. Radioen lukkede ned i marts 2015 som konsekvens af, at Bibzoom skiftede udbyder fra Basepoint Media til den norske musik tjeneste WiMP.

Ny udbyder og ny platform

Med indgangen til 2015 trådte Bibzoom ind i en ny afgørende epoke. Først og fremmest blev den gamle udbyder Basepoint Media udskiftet med musikgiganten WiMP, der kort efter blev opkøbt af den amerikanske musik tjeneste Tidal. Dette betød, at Bibzoom for første gang kunne tilbyde brugerne fuld streamingteknologi på hele musik-kataloget, og samtidig at musikkataloget blev langt større end tidligere med adgang til ca. 40 millioner musiknumre.

Et andet skridt var, at selve webplatform nu baserede sig på Drupal-teknologi med henblik på at lægge sig nærmere op ad den fælles infrastruktur, som bibliotekerne havde valgt i form af DDB (Danskernes Digitale Bibliotek) CMS.

Den ny platform var et kvantespring i funktionalitet sammenlignet med den gamle. Alligevel blev den nye epoke ikke så ubetinget succesfuld, som bibliotekerne havde håbet. Årsagerne var flere, men den primære grund skulle nok findes i, at der aldrig blev udviklet nogen optimal login-funktionalitet. Mange brugere oplevede en tung loginproces, som forhindrede en velfungerende streaming og musikformidling, som ellers var hele baggrunden og fundamentet for løsningen.

Prisen for at overgå til streaming af det digitale musikmarkeds fulde musikkataloger var samtidig en kompliceret karantæne model, som både var svær at forklare brugerne, og svær at implementere teknisk. Begrænsningen skulle i praksis motivere storforbrugere af tjenesten til at overgå til et betalingsabonnement hos Tidal, ved at begrænse biblioteksbrugernes adgang til tjenesten i to ud af seks ugers uafbrudt musikstreaming. Da denne karantæneløsning krævede, at brugerne måtte gennem to login-processer for at få adgang, gav det så store tekniske udfordringer for Tidal, at mange brugere valgte at droppe servicen.

Resultatet var at man med udgangen af 2015 valgte at opsigte samarbejdet med Tidal/WiMP, og lade Bibzoom fungere som rent musikformidlingsplatform uden online-musikindhold.

eMusik

I løbet af processen med udviklingen af BibZoom.dk var der en række diskussioner om forretningsmodellerne og markedsføringen af Bibzoom.dk. Der var stor uenighed om, hvorvidt et dyrt samarbejde med en kommerciel udbyder om at tilbyde online-musik, var den rigtige for bibliotekerne. Eller om det var bedre at udvikle et rent musikformidlingsplatform, hvor man linkede til eksterne online-musikudbydere ved artiklerne.

Bibliotekerne i Viborg, Helsingør, Gladsaxe, Køge Bibliotekerne, Aarhus og København Biblioteker samt DBC udviklede musikplatformen eMusik, der var en rendyrket musikformidlingsplatform med referencer til bl.a. Spotify og WiMP. eMusik gik i luften i februar 2013.

Ny musiktjeneste er under udvikling

Historien om musikformidlingen i de danske biblioteker har været præget af uoverensstemmelser og uenigheder mellem bibliotekerne. Den rivende udvikling fra den fastformsbaserede til den online-baserede musik har givet stærke efterdønninger i hele musikbranchen, bl.a. den som hører under bibliotekerne. Hvordan skulle man håndtere bevægelsen fra det store udlånstal af fastformsbaseret musik på bibliotekerne til pludselig at bevæge sig i et informationshav, hvor det at tilbyde kulturprodukter ikke længere var unikt?

Set i bakspejlet er det ikke sært, at der har været store debatter og diskussioner om, hvordan man håndterer en udvikling, som man kan se passivt til, men ikke ændre på.

Nyt vendepunkt den 11. februar 2016

Ved årsskiftet blev det meldt ud, at Bibzoom ville fortsætte som et rent formidlingssite, mens at det – i hvert fald for en periode – var slut med et digitalt musiktilbud. Bibliotekschefforeningens årsmøde i Vejle den 11. februar 2016 var et vendepunkt for musikformidlingen på bibliotekerne. Parterne bag eMusik og Bibzoom inviterede til dialog om en ny fælles digital musikbibliotekstjeneste. Der var stor opbakning til, at bibliotekerne fortsat skal have et digitalt musiktilbud. Nu skulle den rigtige model udvikles.

Hvad bringer fremtiden?

Der hersker ingen tvivl om at situationen er en helt anden i dag - anno 2016 - når vi sammenligner med den tilsvarende i begyndelsen af 00'erne. Da bibliotekerne i 2001 tog pionerrollen at tænke musikken ind i den spirende digitale verden, var omstændighederne anderledes. Eksperimenterne med den digitale musik gennem de forskellige støttede musikprojekter fra Styrelsen var vigtige, men ikke mere presserende, end at vi hele tiden havde de faste fysiske musikformater at støtte os op ad i en tid, hvor CD-udlån stadig var acceptabelt. På trods af et mindre fald sammenlignet med toppunktet i sen-90'erne var CD-udlånet stadig fornuftigt.

Men her halvandet årti efter er situationen en ganske anden. CD'en er blevet et nicheprodukt som de nye generationer ikke kender, og som kun de modne generationer bruger. Udlånstillene fortsætter med at styrtdykke, og nogle pladeselskaber undlader

helt at udgive CD'er, men nøjes med de digitale produkter og med vinylpladen som det "nye" faste format. Samtidig bugner internet af streaming-tilbud og musiktjenester.

På trods af det pressede marked for online-musikken, er der stadig et stort behov for bibliotekerne i fremtidens musikverden. Måske netop på grund af det pres der ses på det kommercielle musikmarked, hvor selv store kunstnere kun tjener marginalt på streamingtjenesterne, mens en håndfuld pladeselskaber ejer 85 % af musikken, er der behov for bibliotekerne og andre til at sætte fokus på nichegenrerne. Når kun den allermest salgbare musik bliver spillet i radioen, og når musikindustrien bestemmer hvilke kunstnere, vi alle bliver eksponeret for i streamingtjenesterne, har bibliotekerne så absolut stadig en vigtig formidlingsrolle.

Men bibliotekerne skal finde ind til kernen og finde deres rette pladser som aktør i en hurtigt forandrende og stærkt kommercialiseret musikverden. Det handler om at finde de områder, hvor bibliotekerne kan gøre den største forskel, og hvor de med deres faglige kompetencer bedst kommer til deres ret.

I takt med at musikken med lynets hast bevæger sig mere og mere online, er der et stigende behov for at musikken gøres social og deles i det fysiske rum. Mennesker har behov for at mødes om at dele oplevelser omkring musikken. Og brugernes oplevelser af musikken i det fysiske rum skal gerne afspejles i den digitale formidling.

Bibliotekerne skal udnytte den specialviden omkring musikken, som lever i systemet gennem bibliotekarere, men også gennem partnerskaberne med vidensspecialisterne uden for bibliotekernes mure. Vi skal lytte til ildsjælene i musikken, vi skal sprudle med vækstlaget og lade musikken blomstre til nye ukendte dimensioner i det fysiske rum og i det digitale rum. Vi skal understøtte kulturen gennem musikoplevelser i det fysiske rum, hvad enten det er lytteklubber eller andre former for events, der sætter musikken i spil og skaber liv og glæde omkring musikken.

Fremtiden flyder med online-musik, men musikken skal kunne mærkes i det fysiske nærvær og spillerum. Her skal bibliotekerne spille en central rolle i fremtidens musikverden.

Epilog: 2017 og frem

I 2016 er aktørerne bag Bibzoom og eMusik gået sammen om et nyt, fælles, digitalt musikinitiativ. Det skal bygge på bibliotekernes erfaringer med digitale musiktilbud siden 2004 og understøtte bibliotekernes fremtidige rolle på musikområdet. Initiativtagerne fra bibliotekerne i København, Århus, Aabenraa og Statsbiblioteket har sammen med deltagere fra DDB og DBC i 2016 igangsat en omfattende spørgeundersøgelse blandt biblioteksledere og interessenter, der med ca. 77 besvarelser har givet en indikation af, hvad bibliotekernes ønsker.

Undersøgelsen viste frem for alt, at der er enighed om vigtigheden af musikformidling og en kobling til det lokale. Til gengæld er der meget store lokale forskelle på visioner for en fremtidig digital platform, på betalingsvillighed- og evne og på prioriteringen af musikken blandt bibliotekernes andre tilbud. Flere mener, at det er nok at 'pege'

på kommercielle tjenester og andre, at det er tilstrækkeligt, at stille et begrænset digitalt musikkatalog til rådighed for borgerne. Det vigtigste er dog formidlingen, og mange vægter muligheden for at indgå lokale partnerskaber på baggrund af et digitalt musiktilbud højt.

Foruden spørgeundersøgelsen har initiativet arbejdet med en overordnet afdækning af leverandør- og rettighedsforhold og på økonomiske modeller for en fremtidig tjeneste. I 2016 er initiativtagerne gået sammen med Odense Bibliotekerne om at definere en fremtidig musiktjeneste for bibliotekerne. Hensigten med projektet er fra 2017 at afprøve en ny model for digitale tjenester i bibliotekerne, hvor fokus er på at styrke den lokale vinkel ved at basere tjenesten på DDB cms samt musikformidling via lokale bibliotekshjemmesider. Projektet skal bl.a. undersøge forskellige typer af musikindhold og musikformidling med udgangspunkt i en national musikredaktion, der sikrer både bred og lokal formidling foruden koblingen til det fysiske musikrum.

Tak til Nicola Ravden for det afsluttende kapitel "Epilog: 2017 og frem"

Udlånet af cd'er er faldet drastisk, og Bibzoom – bibliotekernes digitale musiktjeneste – tilbyder ikke længere musikudlån. Den digitale udvikling har sendt folkebibliotekets musiktilbud ud i et limbo med overvejelser mellem formidling, liveaktiviteter – artist talks og koncerter med turnerende musikere – og det lokale musikliv. Der er stor forskel på, hvad de forskellige biblioteker gør i dag og i hvilket omfang. Nogle satser stort på musikken med en tydelig musikprofil, mens andre er mere tilbageholdende, skriver Martin Blom Hansen, der i mange år som journalist og musiker har fulgt udviklingen i musikbranchen. Det handler om budgetter og beslutninger, og det handler også om ildsjæle og fagpersoner med musik i hjerterblodet på de enkelte biblioteker, fortæller han. I artiklen her har han opsøgt nogle af de centrale aktører i og omkring bibliotekerne i dag.

MUSIKKEN OG BIBLIOTEKET MIDT I EN STREAMINGTID

AF MARTIN BLOM HANSEN, MUSIKER OG JOURNALIST

Der bliver bygget vartegn i Aarhus i disse år. Hospital, letbane, Moesgaard Museum, isbjerg og meget mere. Byen vokser, selvtiltiden ligeså, og forude venter et år som europæisk kulturhovedstad. Nede ved havnen med den futuriske knopskydende havnebydel Aarhus Ø som kulisse ligger byens nye stolte vartegn: Dokk1.

Et multimediehus, et borgerhus, et nyt mødested for byens indbyggere. Jo. Men i grundsubstansen et nyt bibliotek som afløser for det gamle og nedslidte hovedbibliotek i Mølleparken. Et splinternyt hus til en værdi af omkring to mia. kroner og med en signalværdi i sværvægtsklassen. Den enorme betonbygning med luft, lys, leben og litteratur nærmest råber ud over havn, by og omverden: Dette er fremtidens bibliotek. Et sted, hvor vi kan mødes, få oplevelser, være sammen. Vist kan man stadig låne en bog og også en cd. Men Dokk1 er designet til langt mere end det traditionelle biblioteks formål.

Siden Hovedbiblioteket er flyttet til Dokk1, har man femdoblet antallet af arrangementer og aktiviteter, fortæller Knud Schulz, chef for Hovedbiblioteket i Aarhus. Huset har partnerskabsaftaler med 120 foreninger, og det er i høj grad de frivillige, der er igangsættere af aktiviteterne. Her finder man kor, foredrag, læseklubber, legeaktiviteter for børn, workshops og koncerter.

En vandretur gennem Dokk1 en helt almindelig formiddag afslører, at der er gang i sagerne i gulvhøjde. I legeland er der et mylder af børn og voksne, mens der samtidig er tæt besat af folk i alle aldre ved computerskærmene og i det hypermoderne møblement.

Musikken spiller med, men...

Man leder forgæves efter et skilt, hvor der står Musikbibliotek. Spørger man efter en musikbibliotekar, får man en bibliotekar i tale. Langs reolerne kan man ganske vist stadig finde cd'er og noder, så musikken er med i huset, men i modsætning til flere andre større biblioteker rundt i landet – eksempelvis Odense – skiltes Dokk1 ikke med et musikbibliotek som en del af profilen.

“Med hensyn til musikken er vores profil i høj grad aktiviteter, som understøtter forskellige former for musikoplevelser,” siger Knud Schulz og løfter sig op i en analyse af historien og det hus, han er som bibliotekschef bestyrer:

“Biblioteksloven er skrevet på det behov, der har været i det 20. århundrede. Det demokratiske projekt med at få borgerne til at blive så kvalificerede, at de var i stand til at deltage i samfundet. Biblioteket var stedet, der skulle indsamle, systematisere og tilgængeliggøre information og kultur. En meget vigtig opgave. Man kan kalde det folkebiblioteket i industrisamfundet.”

“Nu har stort set alle det hele tilgængeligt i lommen, i tasken eller i stuen derhjemme. Hvad er så bibliotekets rolle, når det nu ikke mere er et hus for systematiseret og tilgængeliggjort information? Vi er i gang med at omdefinere den rolle, og der er lidt paradigmeskift i det,” mener Knud Schulz.

Brug for et digitalt tilbud

Knud Schulz bevæger sig hurtigt ind på de funktioner, som Dokk1, og de øvrige 18 lokale biblioteker i Aarhus Kommune, skal have. De skal være mødesteder og inspirationsrum med oplevelser og aktiviteter tæt forbundet med lokalsamfundet. Her skal musikken også spille med i form af koncerter, foredrag og artist talks.

Men hvad så med hele den digitale verden? Skal biblioteket ikke stille musik til rådighed for borgerne længere?

Jo, mener Knud Schulz, som i tidernes morgen var en af initiativtagerne til den første udgave af Netmusik, der senere blev til Bibzoom. Der er brug for en national digital musiktjeneste, der kan tilbyde formidling til brug ude omkring på bibliotekerne.

“Der er ingen tvivl om, at vi kan pakke forskellige digitale musiktilbud og oplevelser og formidle på andre måder end den kommercielle formidling. Men det skal have et format og være så interessant, at folk har lyst til at bruge det. Stort set alle har mobiltelefoner og adgang til et musikabonnement. Det skal være en løsning, hvor vi kan dirigere folk videre til de steder, hvor de selv har adgang. Den problematik er ikke løst”, siger han.

Vi er nødvendige

Så hvordan skal en ny digital musiktjeneste for bibliotekerne så se ud? Ifølge Morten Fogh, formand for Bibzoom og bibliotekschef i Aabenraa, er det et svært spørgsmål.

“Som sektor har vi ikke et fælles afklaret bud på, hvor vi vil hen. En høring om emnet tidligere i år gav ikke et entydigt svar, og vi må prøve os lidt frem med forskellige modeller. Vi har sendt en ansøgning til DDB, Danskernes Digitale Bibliotek, og vi arbejder på at få defineret og udviklet en fælles digital musiktjeneste”, siger Morten Fogh. “Hvilken løsning, vi kommer frem til, er uafklaret. Jeg kan dog under ingen omstændigheder forestille mig, at vi forsøger at tilbyde et fuldt katalog i stil med Spotify. Det kommer ikke til at ske.”

“Det er meget vigtigt for bibliotekerne lige nu, at vi tager diskussionen om, hvad vi vil med musikken. Vi skal være skarpe på, hvor bibliotekernes indsats vil give mening. Bibliotekernes rolle bliver ikke at tilbyde 30 mio. musiknumre, men at blive dygtige til at udvælge indhold og så understøtte, at de fysiske og digitale tilbud kommer til at gå yderligere hånd i hånd”, mener Morten Fogh.

En ny national digital musiktjeneste skal bruge de fælles løsninger og den infrastruktur, der allerede eksisterer, understreger Morten Fogh. Og eventuelle forhandlinger med rettighedshavere skal ske centralt. Men de enkelte biblioteker skal tage mere ejerskab på en sådan tjeneste, end tilfældet har været tidligere.

“Bibliotekerne er lokalt forankrede og ejet af kommunerne. Vi skal som biblioteker være helt oppe på tærerne for at få så meget som muligt ud af de centrale og nationale løsninger og tilbud. Og de skal understøtte de aktiviteter, der er i lokalsamfundet. Da man i sin tid begyndte at arbejde med musikbiblioteker, tror jeg, man var dygtige til at koble musikbiblioteket med det lokale musikliv. Måske har der været perioder, hvor man har glemt hinanden lidt. Glemte, at man får den største succes ved at arbejde sammen og være en del af fødekæden for hinanden. Musikbiblioteket skal være opsøgende og udadvendt og gøre en positiv forskel for musikskoler, spillesteder, foreninger og så videre. Hvis ikke man som musikbibliotek kan fortælle, hvorfor vi er nødvendige, er det måske fordi, vi ikke er nødvendige. Og det vil jeg da være rigtig ked af”, siger Morten Fogh.

Pludselig lå 30 mio. sange i lommen

Internettet og computeren var den store revolution for 20-25 år siden, som var med til at ændre vilkårene for bibliotekerne. De senere år har især to elementer i den digitale og teknologiske udvikling medvirket til at forandre musikens tilstedeværelse på bibliotekerne.

For det første er smartphonen blevet allemandseje. Ifølge Danmarks Statistik har 83 procent af alle danske familier en smartphone. I 2013 var tallet 63. Samtidig har 95 procent en computer af en eller anden art. Adgangen til digitalt indhold er et greb i lommen eller et touch på tabletten.

For det andet er streaming tordnet frem. Streaming af musik stod i 2015 for mere end to tredjedele af det samlede kommercielle marked for indspillet musik. Det fremgår af rapporten *Musikselskaber 2015 – tal og perspektiver* – den årlige rapport fra IFPI Danmark, musikselskabernes brancheorganisation. Fra 2014 til 2015 er streaming vokset med 26,5 procent, og går man fire-fem år tilbage, har væksten i streaming også været markant.

Streaming er vinderen, og download og salg af fysiske cd'er er taberen. Denne tendens har været tydelig også i andre undersøgelser, blandt andre den årlige “Dansk Musikomsætning” udarbejdet af Rambøll.

Så forbrugerne har med stor iver kastet sig over musikstreaming. For ti år siden var iTunes den store åbenbaring, og lovlig download af musik gjorde indhug på den tids plage for musikbranchen, som var fildeling og netpirater. Da først TDC Play og senere Spotify og andre streamingtjenester begyndte at byde sig til, blev det brede publikum langsomt, men sikkert overbevist om, at det med at streame musik var et hit.

Debatten om den ulovlige fildeling af musik fadede ud. Og i takt med at den lovlige

streaming blev mere og mere populært, blev forbrugernes købelyst på iTunes og andre downloadtjenester mere og mere beskeden. De kommercielle streamingtjenester har på relativt få år sat sig på tronen, og smartphonen er blevet vores infocenter med adgang til 30 mio. sange.

Bibzoom skiftede hest

Alt imens denne teknologiske revolution fandt sted, boksede bibliotekerne med at matche den digitale virkelighed. Udlånet af cd'er rundt om på landets folkebiblioteker gik stille og roligt nedad – selvom en del genrer som klassisk, jazz, folk og world holdt skansen og stadig kunne dumpe ned i lånerens plasticpose i en vis mængde. Den digitale musiktjeneste Netmusik var blevet til Bibzoom, der i en årrække i download-æraens storhedstid kunne tilbyde downlån af musik direkte til lånerens computer. Ambitionerne var store, men tiden kort.

For hvad skal man med en digital downlån-tjeneste, hvor man kun kan hente sange ned på sin computer i en uges tid, når man med et streamingabonnement på eksempelvis Spotify kan hente alverdens sange på få sekunder ganske uden besvær? Eller når man kan søge på YouTube og finde stort set alt, hvad man leder efter?

Bibzoom sagde farvel til sin downlån-tjeneste. Forinden havde adskillige danske biblioteker sagt nej tak til fortsat abonnement på Bibzooms musiktjeneste, og flere gik over til den alternative bibliotekstjeneste e-musik.

Budgetterne på bibliotekerne blev afpasset efter virkeligheden, så at sige. Som Knud Schulz siger om Aarhus Kommunes Bibliotekers by-bye til Bibzoom for nogle år siden: “Vi kunne konstatere, at der var et pænt forbrug på tjenesten. Men vi kunne også konstatere, det drejede sig om 800 mennesker i Aarhus. Ikke ret mange ud af 330.000 indbyggere. Så man kan sige, at vi havde en fin service for en meget eksklusiv gruppe borgere.”

Musikerne og biblioteket

Hvad mener musikerne og komponisterne? Hvordan ser de fremtidens musikbibliotek for sig?

Lena Brostrøm Dideriksen, formand for Dansk Artist Forbund, ser gerne en art national musiktjeneste som afløser for Bibzoom og e-musik.

“Hvis bibliotekerne indgår et samarbejde med en ny konstruktion, kan det blive et sted, hvor du som bruger kan møde den musik, du måske ikke vidste, du havde interesse for. Jeg ser ikke for mig en gentagelse af Bibzoom, der agerede som en streamingtjeneste og kunne være en konkurrent til de kommercielle streamingtjenester. Bibliotekerne skal have et andet fokus, og det skal ikke nødvendigvis være Medina, Christopher eller Nephew, som bliver kurateret andre steder,” mener Lena Brostrøm Dideriksen.

Lignende toner lyder fra Niels Mosumgaard, formand for Koda og for sangskriver- og komponistforeningen Danske Populære Autorer.

“De kommercielle streamingtjenester reklamerer i høj grad for det, der er mest populært. Der er masser af god grund til, at bibliotekerne stiller den mere snævre og smalle musik til rådighed. Det giver meget god mening set i et public service-perspektiv,” siger Niels Mosumgaard. “De store streamingtjenester vinder som musikleverandører. Men det, Spotify, Deezer og de øvrige tjenester ikke har, er for eksempel informationer

Musikfestival for børn på Dokk1.
Foto: Dokk 1

om, hvem der spiller, hvem der har produceret, hele historikken bag en indspilning og så videre. Her kunne folkebibliotekerne samle op på noget, der er et kæmpebehov for. Det er et uopdyrket marked. Den enorme faglige viden, der er på bibliotekerne, kunne komme i spil her på en måde, som ville være en forlængelse af det eksisterende marked og ikke i konkurrence med det. Tænk hvis de havde et tilbud, hvor man kunne få alt det at vide om musikken, som man ikke kan få andre steder. Det ville være fantastisk”, mener Niels Mosumgaard.

Både Lena Brostrøm Dideriksen og Niels Mosumgaard er fortalere for, at bibliotekerne formidler musikken lokalt. Det kan for eksempel være med lokale musikere, og det kan være artist talks og koncerter med turnerende musikere. Kaster man et blik på bibliotekernes aktivitetskalendere i dag, er der stor forskel på volumen. Nogle biblioteker satser klart og tydeligt på musikken som en del af profilen, mens andre er mere tilbageholdende. Det handler om budgetter og beslutninger, og det handler også om ildsjæle og fagpersoner med musik i hjerteblodet på de enkelte biblioteker.

Set fra et musikersynspunkt kan det give god mening, at bibliotekerne, udover at have fokus på digital formidling og udlån, også prioriterer livekoncerter og artist talks. Set fra et bruger- og borgersynspunkt er der uden tvivl også meget at hente ved at dukke op på biblioteket og få en live-oplevelse eller på anden måde møde musikeren og sine medborgere. Det unikke offline-øjeblik med musikken i centrum og i selskab med andre er i høj kurs i disse år. Om end ikke en knaphedsressource, så i hvert fald en efterspurgt vare.

KAPITEL 5

DE NATIONALE MUSIKSAMLINGER

Det Kongelige Bibliotek har på musikområdet nogle meget omfattende samlinger af materialer, ekspertiser og arrangementer, som er rettet mod både det udøvende musikliv, kulturbrugere i bredeste forstand og forskningsverdenen i Danmark og i udlandet. Og så servicerer Det Kongelige Bibliotek folkebibliotekerne overalt i landet, når der er efterspørgsel efter noder, digitale materialer mv. Anne Ørbæk Jensen, der er forskningsbibliotekar, kan fortælle, at der er langt mere i gemmerne, end man umiddelbart skulle tro, og at *Danske Bøger on Demand* har fået sin musikalske søster i *Danske Noder on Demand*: Brugerstyret digitalisering af ældre danske noder.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK – IKKE BARE BØGER

AF ANNE ØRBÆK JENSEN,
FORSKNINGSBIBLIOTEKAR, DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Det Kongelige Bibliotek rummer ikke kun en enorm samling af forskellig litteratur, men også en stor og alsidig musiksamling. De mange spændende materialer og en bred ekspertise står til rådighed for de danske folkebiblioteker, når de skal servicere brugere over hele landet.

Såvel professionelle som amatører kan få adgang til noder fra et bredt repertoire af musik. Gennem en lang årrække har Det Kongelige Bibliotek indkøbt udenlandske noder, både til studiebrug og ikke mindst til brug for udøvende musikere. Her kan man finde såvel de store klassikere som de mindre kendte navne inden for en bred vifte af genrer. Mange værker er indkøbt både i partitur og i stemmer, så f.eks. en række kammermusikværker lige er klar til at stille på musikernes nodepulte. Det kan være alt lige fra Mozarts klaversonater eller Disneys filmmusik på pianistens klaver til Thomas Ades' sonate på kammermusikensemblets stativer. Biblioteket sender dagligt bestilte noder rundt i hele landet og er glad for, at samlingen bliver brugt. Visse udenlandske noder af ældre dato er muligvis ikke til hjemlån – i en del tilfælde kan man så bestille skanninger eller fysiske kopier.

De danske noder på Det Kongelige Bibliotek udgør den nationale kulturarv – en stort set komplet samling af danske nodetryk gennem tiderne. Og derfor er det ikke umiddelbart muligt at låne disse noder ud af huset, men alle er selvfølgelig velkomne til at se dem på læsesalen i Den Sorte Diamant. For at øge tilgængeligheden af disse noder er der allerede digitaliseret en lang række af de ældre udgaver, og mange af de øvrige gamle noder kan fås på en gratis pdf ved bestilling. Så ved en søgning i databasen REX på digitale noder kan man allerede nu se en betragtelig samling, hvortil der er umiddelbar adgang.

Den store danske trykte nodesamling er overvejende etableret gennem pligtaflevering. Pligtaflevering for bøger i Danmark stammer fra slutningen af 1600-tallet, mens det først blev indført for noder i 1902. Med senere revisioner af pligtafleveringsloven er også lydindspilninger, videoer, internetmateriale (gennem Netarkivet) m.v. blev afleveringspligtigt, så den musikalske kulturarv i meget bred forstand i dag dokumenteres af Det Kongelige Bibliotek i samarbejde med Danmarks andet nationalbibliotek, Statsbiblioteket i Aarhus. I dag skal materiale, der er udkommet i Danmark, afleveres i to eksemplarer, som så fordeles mellem Aarhus og København.

Samlingen er suppleret gennem tiden med både gaver og indkøb, dels fra private dels fra musikforeninger, forlag, ensembler etc. Dertil kommer en anden stor samling af især dansk musik, nemlig nodemanuskripterne, der supplerer den trykte samling, således at man kan få et meget bredt indtryk af dansk kompositionsmusik. Tilsammen rummer de to samlinger dansk musik lige fra 1700-tallet til værker af f.eks. Anne Linnet, Bent Fabricius-Bjerre og Svend Asmussen. Hvis man har ledt forgæves efter et bestemt dansk værk, er det værd at kontakte Det Kongelige Bibliotek for at høre, om det findes i samlingerne, og om man evt. kan bestille en kopi.

Orkesterbiblioteket er en samling for sig. Skal et orkester opføre et af de store korværker eller måske sammensætte en bred buket af klassikere til en nytårskoncert, kan man låne hele stemmesættet på Det Kongelige Bibliotek. Man får så tilsendt flere kilo noder – måske 30-40 enkeltstemmer, som kan placeres direkte på musikernes noderstativer.

Dansk Folkemindesamling har en lang række materialer, der relaterer sig specielt til den immaterielle kulturarv inden for den traditionelle, folkelige musik. Det er typisk viser, instrumentalmusik danse inden for dansk tradition, men i samlingerne findes der også værker fra hele verden. Her indtager indspilninger – ikke mindst upublicerede optagelser af traditionel musik – en stor og spændende rolle, hvor det er muligt at få inspiration til ny musik, lede efter en bestemt musiktradition eller dyrke særlige genrer eller et geografisk område. Folkemindesamlingens materialer kan man se eller høre på læsesalen i Den Sorte Diamant.

Det Kongelige Bibliotek har gennem tiderne indkøbt og modtaget en meget omfattende samling af bøger om musik, hvoraf mange er tilgængelig for alle gennem bibliotek.dk. Det drejer sig om stort set alle emner fra komponistbiografier og musikteori over kirke- og ungdomsmusik, etnologi og populærmusik. Dertil kommer mange tidsskrifttitler, som giver mulighed for at studere særlige emner i artikelform. I dag stiller biblioteket endvidere store pakker med e-bøger til rådighed – til den brug skal man imidlertid møde op på et af betjeningsstederne for at benytte bøgerne med walk-in-adgang. Og så skal man ikke glemme de mange andre af Det Kongelige Biblioteks samlinger, som understøtter musikkens brede emnefelt. Det gælder f.eks.

- samlinger af indspilninger, hvor ikke mindst jazz-området spiller en stor rolle
- billedsamlinger med fotos af musikere, komponister, musiksituationer, spillesteder etc.
- manuskriptsamlinger med arkivalier fra personer, institutioner, teatre, musikforeninger, musikforskere

- Dramatisk bibliotek med manuskripter til næsten al dansk musikdramatik og mange relaterede materialer som billeder, foldere, programmer
- Småtrykssamlingen med programmer, PR-foldere for spillesteder og musikpersonligheder, årsberetninger etc.
- Avisudklip om utallige musikemner, især fra perioden 1980-2000.

Meget af dette kan benyttes på læsesalen, men det vil i en del tilfælde også være muligt at bestille kopier.

Digitale materialer

Det er oplagt, at digitaliseringen af materialer er en fantastisk mulighed, som får mange flere brugere til at benytte Det Kongelige Bibliotek. Inden for musikken er der især sat ind på nodeområdet, hvor biblioteket stiller ca. 20.000 titler gratis til rådighed. Det gælder især dansk musik af ældre dato, hvor man kan finde et væld af kammermusik, sange, klaverstykker, dramatisk musik og korsatser, men også en bred vifte af ældre udenlandsk musik. Der er tale om digitale faksimiler, så noderne er reproduktioner af de gamle tryk og håndskrifter, men mange er sirligt udført og nemme at læse. Man kan finde dem direkte via databasen REX, lige som de præsenteres mere emnemæssigt på hjemmesiden.

For nylig indførte biblioteket en ny service, *Danske Noder on Demand*, således at danske trykte noder fra før 1900, der ikke allerede er digitaliseret, nu kan bestilles, så man får tilsendt en gratis pdf. Denne fil bliver efterfølgende lagt i REX-posten. Det er håbet, at rigtig mange vil benytte muligheden for mere brugerstyret digitalisering samtidig med, at de danske noder får en større udbredelse. Projektet lægger sig i forlængelse af en service, der har kørt i flere år inden for danske bøger, *Danske Bøger on Demand*, hvor man kan finde eller selv bestille digitaliserede bøger f.eks. om musik og tekster til musikdramatiske værker.

En af bibliotekets største udgivelsesmæssige satsninger har været den samlede praktisk-videnskabelige udgave af komponisten Carl Niensens værker. Over 30 fysiske bind præsenterer komponistens produktion, og efterfølgende er samtlige noder blevet gratis tilgængelige i digital form, så alle har mulighed for at orientere sig i såvel de populære folkelige sange som i symfonierne. Udgaven er fulgt op af en digital (og også trykt) værkfortegnelse (CNW), som tilbyder en række forskellige søgemuligheder og ikke mindst oplysninger om de enkelte værker og referencer til deres omtale i f.eks. breve, dagbøger og litteratur.

På baggrund af arbejdet med Carl Nielsen-udgaven etablerede biblioteket Dansk Center for Musikudgivelse, der har stået for værkfortegnelsen og ikke mindst for en række andre digitale nodeudgivelser, der præsenterer dansk musik i en gratis tilgængelig form. Det strækker sig fra store værker som Peter Heises opera *Drot og Marsk* og Paul Klenaus 9. symfoni til H.C. Lumbyes *Champagnegalop*.

På det digitale område finder man endvidere en række fotos og andre billeder af komponister, musiksituationer og spillesteder, og hertil kommer en mængde bladtegninger fra musikdramatiske opførelser rundt om i landet. De er tilgængelige via databasen

REX, og endelig stiller biblioteket også skanninger af ældre og nyere danske musiktidsskrifter til rådighed – ikke mindst *Dansk Musiktidsskrift*, der prægede landets musikdebat gennem en stor del af det 20. århundrede og er fortsat som digitalt tidskrift.

På det litterære område er de store udenlandske digitale bogpakker allerede nævnt – med mange bøger om musik. Biblioteket leverer selv en oversigt over dansk musiklitteratur i *Dansk Musiklitterær Bibliografi*, der kan findes via REX. Her kan man orientere sig i litteratur om dansk musik og danske musikforskere udgivelser både i Danmark og i udlandet. Mange af disse registreringer leveres også videre til internationale databaser.

Forskning og formidling

Biblioteket har en række forskere inden for musik, som beskæftiger sig med en bred vifte af emner. Som eksempler kan nævnes musikken ved Christian IV's hof, dansk musikliv op til omkring 1950, forskning og formidling om populærmusik, f.eks. Dansk-toppen og Melodi Grand Prix, eller musiketnologi som f.eks. stadsmusikanter eller kædedanse. Hertil kommer Dansk Center for Musikudgivelses arbejde med f.eks. Niels W. Gade og hans miljø, Carl Nielsen og en række andre komponister. Musikfilologi, udgivelsesprincipper og kildestudier står i centrum for centrets arbejde.

Disse nærstudier bliver publiceret i en række danske og internationale publikationer, men har også betydning for bibliotekets indsamling og formidling. Forskerne er ofte ude omkring i landet for at holde foredrag eller præsentere samlingerne og deres interesseområder. Dette samspil med brugerne inspirerer til stadighed arbejdet på biblioteket ligesom forskere udenfor biblioteket ofte gør det, når de tager udgangspunkt i samlingerne og benytter det materiale, der er til rådighed på biblioteket til at danne nye erkendelser og måder at se kulturarven på.

Biblioteket forsøger at formidle samlinger og ekspertise på forskellige platforme: både på hjemmesiden, via nyhedsbreve, i trykte publikationer og på sociale medier. Her fortælles de gode historier om f.eks. en række af de mest kendte danske sange, og man kan desuden finde vejledninger til brugen af biblioteket og ikke mindst information om nye materialer.

Kulturarrangementer

Biblioteket præsenterer i Den Sorte Diamant et meget bredt kulturudbud af både koncerter, foredrag og diskussioner. Huset har sit eget ensemble, Diamant Ensemblet, som giver adskillige koncerter hvert år suppleret med en række andre musikarrangementer – f.eks. Pianister i Diamanten eller emnet Minimalisme. I 2015 stod 150-års jubilaren Carl Nielsen ofte på programmet, og i 2017 bliver der mulighed for at fejre Niels W. Gades 200 år. Man kan læse om arrangementerne i bibliotekets blad *Diamanten* og på de sociale medier fx på netværket Students Only, hvor man finder gode tilbud til studerende.

Biblioteket glæder sig til at servicere såvel folkebiblioteksverdenen som alle andre med disse mange spændende tilbud.

I et klimastyret top-sikret kælderrum på Victor Albecks Vej i Aarhus finder man 1.100 hyldemeter musikarkiv. Det er Statsbibliotekets analoge arkiv af radio, tv og musik. Bibliotekets mål er at samle alle de analoge og de digitale nationale samlinger af kulturarv, som biblioteket har ansvaret for i én indgang: Mediestream. Der kan man p.t. få adgang til de digitale dele af bibliotekets samlinger af aviser, radio, tv og reklamefilm, og på sigt skal man også kunne søge samlingerne af historisk lyd og musik gennem samme portal. Når vi overhovedet har disse unikke samlinger af musik og lyd, skyldes det ikke mindst, at privatpersoner i årevis har optaget lyd og musik og har doneret disse til biblioteket. Når det sker, er det 'appelsiner i turbanen' til en i forvejen righoldig samling, fortæller medarbejderne.

APPELSINER I TURBANEN HISTORISKE MUSIKSAMLINGER PÅ STATSBIBLIOTEKET

AF KAREN WILLIAMS OG RENÉ TORNING ANDERSEN,
STATENS MEDIESAMLING, STATSBIBLIOTEKET (NATIONALBIBLIOTEKET)

Tager man et kig på musiksamlingerne på Statsbiblioteket (snart Nationalbiblioteket) er det som at blive taget med på en rejse gennem det 20. århundredes musikhistorie. Det er nemlig dét århundrede, som størstedelen af vores forskellige musiksamlinger stammer fra.

Historien begynder dog et helt andet sted end med musikken. Den starter med radio- og tv-udsendelser udsendt i Danmark. 25.marts 1987 blev Statsbiblioteket officielt udpeget af Kulturministeriet til at indsamle og bevare radio- og tv-udsendelser, og dermed var Statens Mediesamling etableret. Selvom loven om pligtaflevering af udgivet dansk musik først blev indført i 1997, stammer store dele af vores musiksamlinger dog fra tiden før 1997.

Pligtafleveringer og donationer

Vores samlinger kommer til os ad forskellige veje. Nogle samlinger udspringer som nævnt af Pligtafleveringsloven, fx radio, tv og udgivet musik, mens andre kommer i form af donationer fra privatpersoner og kulturarvsinstitutioner. Donationerne er oftest lydoptagelser, men også historisk radio og tv fra før 1987 dukker nogle gange op.

Vi indsamler løbende radio- og tv-udsendelser samt musikudgivelser, mens donationerne kommer til os drypvis, og i mange tilfælde har de karakter af at være 'appelsiner i turbanen'. Det drejer sig ofte om fuldstændig unikke optagelser, som er skabt og bevaret takket være en enkeltpersons arbejde og passion.

Vi tager gerne imod donationer, men de skal indeholde materiale, som ikke allerede findes i vores samlinger eller supplere indholdet i samlingen. Det drejer sig ofte om originale lydoptagelser, men metadatakilder med oplysninger om indhold på optagelser, som allerede findes i samlingerne, er vi naturligvis yderst interesserede i at modtage.

Respekt for ophavsretten

Vores primære fokus er indsamling og bevaring, mens tilgængeliggørelse og formidling af indholdet hidtil har indtaget en tæt andenplads. Men efterhånden som vores fælles kulturarv af dansk musik og lyd bliver digitaliseret, vokser ønsket om at dele den med resten af verden. Her dukker en anden af rammerne for vores arbejde op – nærmere bestemt den danske lov om ophavsret.

Pligtafleveringsloven giver os lov og ret til at indsamle og bevare kulturarvsmateriale, men den giver os ikke samtidig ret til at give alle fri online adgang til materialet, når vi fx har digitaliseret det. I den situation skal vi som alle andre respektere de rettigheder, der knytter sig til de enkelte enheder i en samling. Ønsker vi at give adgang til samlinger af kulturarv, der er omfattet af ophavsretten, kræver det aftaler med rettighedshaverne. I nogle tilfælde lykkes det efter grundige forhandlinger at få en aftale på plads, mens det i andre tilfælde viser sig ikke at være en mulighed.

Mediestream.dk – indgangen til de digitale samlinger

Vores mål er at samle alle de digitale og nationale samlinger af kulturarv, som biblioteket har ansvaret for i én indgang: Mediestream. Der finder man for nu de digitale dele af vores samlinger af aviser, radio, tv og reklamefilm, men på sigt er det målet at udvide indgangen med bl.a. vores samlinger af historisk lyd og musik. Nogle af vores historiske lyd- og musiksamlinger ligger allerede i EU-projektet Europeana, og det er kun toppen af isbjerget sammenlignet med, hvad vi fortsat har stående i vores klimastyrede sikringsrum i kælderen på Victor Albecks Vej i Aarhus. Tager man en tur igennem sikringsrummet støder man på en mangfoldighed af samlinger, og det følgende er blot fem nedslag i vores 1.100 hyldemeter store analoge arkiv af radio, tv og musik.

Nationaldiskoteket – grundstammen i musiksamlingen

Den største musiksamling man støder på i kælderen, er Nationaldiskoteket. Navnet Nationaldiskoteket smager af 80'ernes diskomusik, men det er i den henseende uhyre misvisende. Samlingen er nemlig skabt længe før, disco slog igennem som musikform, og den indeholder da også meget andet. Nationaldiskoteket er grundstammen i vores musiksamling, og da vi modtog den fra Nationalmuseet i 1989, indeholdt den mellem 175.000-200.000 enheder i form af fonografvalser, grammofonplader, trådruller, spolebånd, kasettebånd og cd'er. I dag fylder samlingen som nævnt 1.100 hyldemeter, og den vokser årligt med ca. fem hyldemeter bestående af bl.a. udgivet musik på cd.

Den oprindelige samling er grundlagt af museumsinspektør på Nationalmuseet, D. Yde-Andersen, som siden 1950'erne havde kæmpet for en komplet indsamling af danske musikindspilninger, både retrospektivt og løbende. Da vi fik den i 1989 var det en næsten komplet samling af alt, hvad der var udkommet på grammofonplade m.m. i Danmark, men den indeholdt også unikke privatoptagelser af kendte mænd og kvinder

fra det tidlige 1900-tal (Anker Kirkeby-samlingen), lydoptagelser fra Folketingets forhandlinger, ældre radio- og tv-udsendelser samt en stor mængde udenlandske optagelser. Den udgivne musik forblev i Nationaldiskoteket, mens de øvrige optagelser blev skilt ud og ført over i andre samlinger, fx Radio/TV-samlingen. De mere private og historisk unikke optagelser kom til gengæld til at udgøre samlinger i sig selv, fx Anker Kirkeby-samlingen.

Tilvæksten i Nationaldiskoteket har siden 1997 primært bestået af pligtafleverede cd'er. I perioden 1987-1997 indkøbte Statsbiblioteket dog eksemplarer af hele den danske pladeproduktion, så vi har i Nationaldiskoteket en (næsten) komplet samling af alt, hvad der er udkommet af dansk musik siden 1950'erne.

Vi har gode metadata på størstedelen af den udgivne musik i Nationaldiskoteket, og udgivelserne er registreret og synlige i fx Bibliotek.dk. Alle interesserede kan derfor søge og finde materiale fra samlingen.

Vi digitaliserer løbende alle nye udgivelser på cd'er, mens vi i forbindelse med European Sounds har digitaliseret et mindre antal 78'er. Generelt er de medier, som materialet i samlingen ligger på, i meget god stand, og den ligger derfor ikke højt placeret på vores overordnede digitaliseringsplan for mediasamlingerne.

Musik- og lyssamlingen

Bevæger man sig videre forbi endnu et par flytbare reoler, støder man på en række hylder, som indeholder samlingen Musik & Lys. Samlingen består af 36 arkivæsker med ca. 1.100 kassettebånd. Kassettebåndene er demobånd med forskellige danske bands, fx Scatterbrain, SW 80, Stenrosen og Johnny & De kolde Dæmoner. Båndene er hovedsageligt indspillet i perioden 1980-83 på Lydpotten, som er en forening, der råder over tre øvelokaler og et studie i Silkeborg. Båndene modtog vi som donation fra Silkeborg Bibliotek i 1997 af en medarbejder, som havde indsamlet båndene i regi af sit arbejde med musiklivet i Silkeborg.

Samlingen er uregistreret, og man kan derfor ikke finde den i fx vores bibliotekssystem. Vi har lidt supplerende oplysninger i form af en kasse med diverse papirer om nogle af de bands, der findes på båndene, men ellers findes de eneste oplysninger om indholdet på det enkelte kassettebånd. Samlingen er endnu ikke digitaliseret.

Skulle vi ønske at digitalisere og tilgængeliggøre indholdet af samlingen, ligger der et stort arbejde i at få kortlagt de forskellige rettigheder til de mange indspilninger – et arbejde der ikke bliver mindre af, at mange af indspilningerne er foretaget af bands, der havde en kort levetid og ikke længere eksisterer. Udfordringerne med afklaring af rettigheder formindsker dog ikke værdien af samlingen, som giver et spændende indblik i et levende musikliv og spillested i en midtjysk by i 1990'erne.

Svend Erik Nielsen-samlingen

På den modsatte side af midtergangen findes en anden samling, som er skabt 'con amore'. Det drejer sig om Svend Erik Nielsen-samlingen. Svend Erik Nielsen var oprindeligt kørelærer, men havde en passion for især klassiske koncerter. Passionen førte ham til diverse spillesteder i Københavnsområdet, fx Glyptoteket, Vor Frue Kirke og Marmorkirken, hvor han i perioden 1960-2010 lavede en lang række uofficielle optagelser, også kaldet ad hoc optagelser. Han mødte ganske enkelt op til den pågæl-

Fra samlingen Musik og Lys. 36 arkivæsker med ca. 1.100 kassettebånd. Foto: Gitte Bomholt Christensen, Statsbiblioteket

dende koncert og spurgte pænt om lov til at optage koncerten. Siden tog han optagelsen med hjem og satte den op på hylden til de andre optagelser. I løbet af de 50 år denne lidenskab stod på, optog han 2.615 koncerter fordelt på en række forskellige medier, fx spolebånd (1.838 stk.), DAT (486 stk.), Beta (150 stk.) og kassettebånd (134 stk.). Samlingen indeholder bl.a. opførelser af kendte kunstnere som fx Ib Eriksson (klarinett), Asger Lund Christiansen (cello) og Elisabeth Westenholtz (klaver). Svend Erik Nielsen donerede selv samlingen til Statsbiblioteket 2014.

Samlingen er hverken digitaliseret eller registreret, og indholdet af den kan derfor heller ikke findes i vores bibliotekssystem. Svend Erik Nielsen har dog i forbindelse med praktisk talt alle optagelserne noteret tid og sted for opførelsen på det enkelte bånd. Dvs. at vi har nogle af de vigtigste metadataoplysninger skrevet på selve omslagene på spolebånd og DAT-bånd, mens vi i andre tilfælde er så heldige, at han fx har gemt koncertprogrammer med info om dato, sted, udøvere og værker.

Essentielle metadata er vigtige for at kunne identificere rettighedshaverne, og selv med de oplysninger vi allerede har, vil det være en kæmpe opgave at skulle klarere rettighederne til indholdet. Efter en afklaring af rettighederne vil næste skridt være at lave aftaler om tilgængeliggørelse af samlingen. Uagtet udfordringer med identifikation, digitalisering og afklaring af rettigheder er det sikkert, at samlingen er fuldstændig unik i sin dokumentation af hovedstadens koncertliv i perioden 1960-2010.

Hegermann-Lindencrone-samlingen

En anden interessant samling er Hegermann-Lindencrones musik- og teateroptagelser. Knud E. A. Berling Hegermann-Lindencrone var forfatter og pladeproducent.

I perioden 1948-90 optog han en lang række forestillinger på Det Kongelige Teater, skuespil, operaer og kapelkoncerter – og andre teatres forestillinger – blev optaget og indlemmet i samlingen. Den danske stat købte samlingen i 1993, hvorefter de originale bånd blev opstillet på Det Kongelige Teater, og en kopi blev sendt til Statsbiblioteket. Samlingen består af mere end 1.500 optagelser, som i vores sikkerhedskopi-samling ligger på 2.111 DAT-bånd, svarende til 3.300 spolebånd. Udgiverselskabet Hegermann-Lindencrone har sørget for at gøre en mindre del af samlingen tilgængelig for interesserede gennem cd-udgivelser.

Vi har præcise oplysninger om de forskellige optagelser liggende i en Access database, så registreringsmæssigt er samlingen veldokumenteret. Bevaringsmæssigt er samlingen dog ikke sikret – heller ikke selvom den findes i to kopier. DAT-båndenes levetid er estimeret til ca. 10 år, og Access-databasen kræver den korrekte software for at kunne fungere. Pga. de bevaringsmæssige risici er det faktisk en samling, som vi bør digitalisere inden for en overskuelig fremtid – gerne i samarbejde med Det Kongelige Teater.

MIC – Dansk Musik Informationscenter-samlingen

Det sidste nedslag sker på MIC-samlingen. Den blev oprettet i 1980 af Statens Musikråd og doneret til biblioteket i 2003, da Dansk Musik Informationscenter blev nedlagt. Vi modtog samlingen af fonogrammer og båndoptagelser, mens biblioteket ved Musikvidenskabeligt Institut på Københavns Universitet modtog nodesamlingen og organisationen SNYK – ny musik fik ansvaret for værksdatabasen, hvor +17.000 kompositioner – skabt siden 1980 – er registreret og beskrevet.

Samlingen er unik, idet den indeholder uopførte af unge danske tonekunstnere. I samlingen findes navne som fx Fuzzy, Ib Glindeman og Else Marie Pade, men også mange mindre kendte eller helt ukendte kunstnere indgår i samlingen. Optagelserne er lavet på 650 spolebånd og 500 DAT-bånd og er ikke blevet digitaliseret. En eventuelt tilgængeliggørelse/formidling af samlingen vil kræve en nøje afklaring af rettighederne knyttet til optagelserne. Rettighedsspørgsmålet er uhyre komplekst i samlingen, idet både komponister og udøvere kan gøre krav gældende i forbindelse med de mange værker.

Faste rammer og tilfældigt held

Afslutningsvis er det værd at bemærke, at vi fortsætter med at indsamle, bevare og tilgængeliggøre de mange musiksamlinger, som vi har på Statsbiblioteket. Pligtaflæveringsloven og vores politik for modtagelse af relevante donationer hjælper os med indsamlingen. Vi opbygger løbende viden om analog og digital bevaring, og sammen med vores digitaliseringsplan hjælper det os med at bevare både det analoge og det digitale arkiv.

De mange gode rammer, love og viden gør det muligt for os at være med til at sikre den musikalske kulturarv for fremtiden, men hvis vi ikke samtidig kunne drage fordel af enkeltpersoners store passion for at indsamle musik – ofte igennem et helt liv – ville vi slet ikke være så heldige at kunne nyde de 1900-tals samlinger, som er faldet som appelsiner i vores turban de sidste årtier.

De færreste forestiller sig måske, at en begivenhed som Melodi Grand Prix kan holde en lille stab af personalet på Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket (snart Nationalbiblioteket) beskæftiget i et halvt år. Men at dokumentere, hvad der fx udspillede sig på nettet i tiden før og efter den store musikfest, er blandt bibliotekets vigtige opgaver. Selvom en væsentlig del af eventen udspillede sig på digitale platforme, så foregik store dele af indsamlingen til arkivet manuelt, fortæller forsker ved Det Kongelige Bibliotek, Henrik Smith-Sivertsen, der ikke fik mange timers søvn, i de måneder, det stod på.

NETARKIVET – NU UP TO DATE MED WURST OG DE FOREST

AF HENRIK SMITH-SIVERTSEN,
SENIORFORSKER VED MUSIK- OG TEATERSAMLINGEN, DET KONGELIGE BIBLIOTEK
(NATIONALBIBLIOTEKET)

Lørdag den 10. maj 2014 blev finalen ved det internationale Melodi Grand Prix (ESC 2014) afholdt. Det foregik som bekendt i København, fordi danske Emmelie de Forest havde vundet den fælleseuropæiske konkurrence i popmusik. Da finalen var slut, og årets vinder østrigske Conchita Wurst udpeget, var det samtidigt afslutningen på et halvt års hårdt arbejde for en del af personalet på Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket. Siden december 2013 havde medarbejderne i Netarkivet nemlig knoklet for at gemme så meget som muligt af de grandprix-relaterede aktiviteter, som foregik på Internettet. Det var en udfordrende kamp, fordi medieteknologien udvikler sig nærmest dagligt. Men i dag står vi med en unik dokumentation af, hvad der skete dengang i maj 2014

Refræntoner i fjernsynets barndom

I maj 2013 vandt Danmark for tredje gang det europæiske Melodi Grand Prix. Det første MGP fandt sted i 1956, og der er sket ganske meget i de 60 år, konkurrencen har eksisteret. Musikken har ændret sig mange gange, det samme har det omgivende samfund og ikke mindst de medier, musikken formidles igennem.

Da Danmark vandt første gang i 1963 med Dansevisen, var konkurrencen stadig ung, og det samme var det medie, den var knyttet til fra starten, fjernsynet. Melodi Grand Prix blev skabt som et første forsøg på at udnytte de svimlende nye muligheder for at sende det samme indhold live til hele Europa. Det var i sig selv en begivenhed, at det overhovedet var muligt, og seerne sad fra starten klinet til skærmene rundt om i stuerne. Det hjalp selvfølgelig også på seertallene, at de fleste ikke havde alternativer, hvis man ville se tv den aften. I Danmark var det kun de få på Lolland og Falster, der kunne se noget andet, nemlig jugoslavisk skihop på østtysk tv. Både på vesttysk og svensk tv var der Grand Prix.

Med så mange seere og lyttere på én gang kunne de involverede sangskrivere og kunstnere tage et kæmpe spring mod en international karriere. Op gennem 60'erne og 70'erne var Melodi Grand Prix stort set den eneste slagkraftige scene, hvor man kunne hamle op med den engelsksprogede pop- og rockmusik, hvis man kom fra et lille land med et mærkeligt sprog. Det var da også gennem Grand Prix, at Skandinavien fik sin første internationale supergruppe i ABBA, som vandt i 1974.

Nu med Internet

Da Danmark vandt for anden gang i 2000, var det i en helt anden medievirkelighed. Overalt i Europa var tv-markedet blevet liberaliseret, så de statslige radiofonier var kun et af mange alternativer. De fleste havde også mange andre muligheder fra alle mulige egne af verden, enten via kabel eller satellit, så til forskel fra i 1963 var Melodi Grand Prix i langt højere grad et tilvalg. For mange var det dog også blevet en tradition, og trods alle de andre muligheder, så 1,7 millioner danskere med, da Brødrene Olsen for anden gang den aften sang "Fly On The Wings Of Love" som markering af deres sejr. Fjernsynet var stadig den skærm, de fleste sad foran sådan en lørdag aften, men netop Brødrene Olsens sejr i maj 2000 markerer et vendepunkt, ikke kun i grandprix-historien, men også mediehistorien.

For første gang kunne man nemlig ikke kun se konkurrencen på tv, men også på det nye vidundermedie, Internettet. For de fleste var forbindelsen stadig for langsom til, at det var muligt at livestream, men hvis man sad i eksempelvis USA og bare ikke kunne leve uden at følge med i dette europæiske vanvid, kunne det faktisk lade sig gøre nu.

Grand Prix på mange skærme

Selve afholdelsen af ESC 2014 startede med den første semifinale tirsdag den 6. maj 2014. Den aften sad jeg alene med tre computere foran mig. På dem havde jeg installeret et lille program, som skulle optage, hvad der skete på computerskærmen. På to af computerne kørte et program, som i realtime viste, hvad folk skrev om grandprixet på Twitter. På den tredje kikkede jeg rundt på Facebook med samme ærinde og filmede det imens. Selv tv-udsendelsen kørte på mit tv.

Samtidig var andre computere på overarbejde på Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket. Sammen med en lille flok kollegaer havde jeg de foregående måneder forsøgt at gemme alt onlinemateriale, som relaterede til ESC 2014. Vi havde besluttet at bruge grandprixet som case i forbindelse med høstningen af den danske del af Internettet. Siden 2005 har det været Det Kongelige Biblioteks og Statsbibliotekets opgave at gemme den del af kulturarven, som er tilgængelig på Internettet.

Fagre nye medieverdener

DR inviterede fra starten brugerne til at være medskabere af begivenheden og søsatte den 19/12 2013 et nyt site: Join.us.dk. Det var et flot site, men desværre for moderne til Netarkivet. Vi sled med at gemme alle de fantastiske, fascinerende initiativer, der foregik foran øjnene på os. Ikke mindst alle de sjove, skøre og kreative måder at bruge og forholde sig til musik på, som vi ikke anede eksisterede.

Vi vidste blandt andet ikke, at rigtige grandprix-fans ikke længere lavede en opdatering på Facebook og Twitter med egne bud på, hvem der ville vinde. I stedet klippede man bidder af alle bidragene sammen til en lang video i den rækkefølge, man kunne

lide dem, forsynede videoen med løbende undertekster og lagde den på Youtube. Dem var der flere tusinde af, da vi nåede til maj. Vi vidste heller ikke, at omfanget af coverversioner, parodier og fanvideoer var så voldsomt, som det var. Til illustration af omfanget var der over 70 forskellige versioner af det armenske bidrag allerede i slutningen af marts. På det tidspunkt var det storfavoritten, men sandsynligvis grundet et par uheldige udtalelser om homoseksuelle, måtte armenerne tage til takke med en fjerdeplads. I stedet fik youtube-brugerne travlt med at uploade versioner af det østrigske vinderbidrag. Dem kom der uoverskueligt mange af.

Hvad vi hurtigt opdagede, var dog, at vi havde sat os selv på en umulig opgave. Det ville kræve helt andre teknologiske værktøjer og langt flere medarbejdere og midler, hvis vi blot skulle i nærheden af at gemme alt. Netarkivet var slet ikke var gearret til 2014-teknologien. Det betød, at store dele af indsamlingen foregik manuelt. Vi måtte med andre ord selv finde det hele og så gemme det på en masse kreative måder. Indholdet på siderne ændrede sig hele tiden og indimellem blev siderne helt slettet. Det gjaldt eksempelvis siden, der startede det hele, Joinus.dk. Den blev nedlagt i slutningen af 2014, og det meste indhold, der var på den, eksisterer i dag kun i Netarkivet.

Internettets brugere på tv-skærmen

Finalen 2014 startede med et flashback til showet 2013. Der blev vist nogle klip fra dette show, naturligvis med fokus på den danske vindersang. Herefter fulgte en lille video, som slutter på taget af Operahuset. I den sidste sekvens ser man de Forest slå ud med armene, hvorefter der zoomes ud i rummet til de indledende toner af "Only Teardrops".

I det følgende er det dog ikke de Forest, der synger. Det er derimod alle de mange Internetbrugere fra hele verden, som havde uploadet videoer til joinus.dk. På en meget effektiv måde havde man klippet dem sammen. Denne sekvens sluttede med, at der blev zoomet ind på København og så til sidst stillet over til showet på Refshaløen, hvor Emmelie de Forest sang videre sammen med et kæmpe kor.

Jeg var udmattet og lettet i høj grad også fordi sekvensen bekræftede, at indsatsen var vigtig. ESC 2014 VAR en internetbegivenhed. Det, der startede med en tv-transmitteret musikkonkurrence, hvor det samme indhold blev sendt til seere i hele Europa, var nu blevet til en ægte interaktiv mediebegivenhed, alle var med på scenen og på skærme og kommunikerede på livet løs. Alt det forsøgte jeg at gemme. Det var håbløst, men ikke desto mindre var det dét, der var vigtigt ved ESC 2014. Det ville være noget nær umuligt for fremtidens forskere og forfattere at forstå, hvad der foregik i det halve år, hvis vi ikke havde dokumenteret. Så ville vi kun stå tilbage med en tv-transmission og alt, hvad pressen skrev og sagde, nøjagtig som dengang i 1963.

Kildernes betydning

Historieskrivning bliver ikke bedre end de kilder, vi har til rådighed. Grandprixerne i 1960'erne ved vi ikke meget mere om, end det der stod i aviser og blade.

Grandprixerne i 2000 og 2001 er bedre dækket kildemæssigt, men ikke hvad Internettet angår. Der er gemt lidt eksempler på, hvordan DR's side så ud, og internethistorieforsker Niels Brügger har en del materiale liggende. Det er bare stort set umuligt

at åbne på grund af forældet teknologi. Til gengæld har vi altså en masse materiale fra 2014. I gigabyte og antal filer er ESC 2014-arkivet stort, men det er kun et sandkorn i den kæmpe galakse, der hedder musikkultur på Internettet

Der er så meget musik og musikrelateret aktivitet på Internettet, at det ville være vanvid at forsøge at gemme det hele, eller bare 1 procent. Det behøver vi heller ikke at gøre, men vi burde klart gøre mere end nu. Bøger, der omhandler musikkultur på internettet forældes stort set alle, mens de er i trykken. Digitale kilder er nødvendige for at bevare viden om vores samtid og nære fortid. Historien er vigtig, det er den, vi står på. Man kan mene, at et Melodi Grand Prix 2014 er totalt ligegyldigt, men det er uden sammenligning den bedste eksisterende kildesamling, hvis man ud fra ét eksempel vil studere musikkultur på Internettet fra det år.

KAPITEL 6

BIBLIOTEKER OG MUSIK – LOV, STATISTIK OG UDVIKLINGSTENDENSER

Musik er kultur. Musik er kunst. Musik er underholdning. Musik er mangfoldig. Musikens oplevelser kan være både personlige og kollektive. Musik kan samle mennesker på tværs og få os til at engagere os i verden. Musik kan indgå i samspil med andre medier. Musik bidrager til dannelse, hos den enkelte borger og i fællesskaber. Musik kan røre, bevæge og motivere.

FOLKEBIBLIOTEKERNE OG MUSIKOMRÅDET UNDER FORANDRING

AF JEPPE BJERREGAARD JESSEN,
PROJEKTLEDER FOR DEN NATIONALE INDSATS PÅ MUSIKOMRÅDET
FOR FOLKEBIBLIOTEKER, SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

Musik kan på forskellig vis have værdi for den enkelte borger, for fællesskaber mellem mennesker og for samfundet. I bibliotekssammenhæng besidder musikken store potentialer inden for aspekter som dannelse, inspiration, oplevelser, kulturel aktivitet, læring, fællesskaber og sammenhængskraft.

Den digitale udvikling har ændret musikforbruget radikalt, også på folkebibliotekerne. Folkebibliotekerne har på en lang række områder arbejdet med nye musikformidlings-tiltag, der forholder sig til de forandrede vilkår, som musikken står overfor.

I 2016 igangsatte Slots- og Kulturstyrelsen en national indsats på musikområdet for folkebiblioteker for at inspirere til at udbrede, understøtte og videreudvikle folkebibliotekernes formidling af musik i samspil med andre aktører i lokalområdet. Der blev nedsat en bredt sammensat projektgruppe, hvor folkebibliotekerne og de musikfaglige organisationer var repræsenteret.

I arbejdet med den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker har projektgruppen bl.a. taget udgangspunkt i følgende spørgsmål: *Hvorfor musik og folkebiblioteker? Hvem er musikken for? Hvad formidler man? Hvor og hvordan formidler man? Hvornår formidler man?*

Der gives i dette kapitel ikke endegyldige svar på disse spørgsmål. Folkebibliotekerne udvikler sig konstant. Formålet med kapitlet er at belyse status og udvikling, med udgangspunkt i ovenstående spørgsmål.

Først belyses folkebibliotekernes juridiske rammer på musikområdet. Herefter vises udvikling og status på musikområdet i bibliotekerne i relation til danskernes generelle musikvaner og musikbranchens tal på anvendelse af musik. Det tredje og sidste afsnit kondenserer især de bidrag i nærværende publikation, som peger fremad mod bibliotekernes nye muligheder som musikformidlere.

1. FOLKEBIBLIOTEKERNES LOVMÆSSIGE RAMMER

Samfundet, borgernes liv og medier og teknologi udvikler sig konstant. Det betyder, at folkebibliotekerne løbende udvikler sig for at dække ændrede behov hos den enkelte borger i forskellige fællesskaber og i samfundet.

Bibliotekslovens rammer giver mulighed for at folkebibliotekerne kan forholde sig til udviklingen. I biblioteksloven ligestilles musikområdet med andre udtryksformer og medier, som f.eks. bøger, men den digitale udvikling skaber ændrede vilkår for folkebibliotekerne, ikke mindst på musikområdet. I det følgende opsummeres de lovmæssige rammer for folkebiblioteker på musikområdet.

Lov om Biblioteksvirksomhed¹ fra 2000 er den juridiske ramme om bibliotekernes formål og virksomhed. Ifølge loven skal der være et folkebibliotekstilbud i hver kommune med afdelinger for børn og voksne.

Folkebibliotekernes formål beskrives i lovens § 1:

“Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder internet og multimedier.

Stk. 2. Folkebibliotekerne skal bestræbe sig på at stille videogrammer til rådighed.

Stk. 3. Folkebibliotekerne formidler kommunal og statslig information og information om samfundsforhold i øvrigt.”

Lovens formålsparagraf fortolkes generelt bredt, således at det ikke alene drejer sig om at stille materialer til rådighed, men også om at fremme borgernes forudsætninger på et individuelt plan og i et samfundsmæssigt perspektiv.²

Kriterierne for udvælgelse af det, der stilles til rådighed for borgerne, angives i lovens § 2: “Folkebibliotekernes formål opfyldes gennem kvalitet, alsidighed og aktualitet ved udvælgelse af det materiale, der stilles til rådighed. Ved udvælgelsen må alene disse kriterier, ikke de i materialet indeholdte religiøse, moralske eller politiske synspunkter, være afgørende.”

De overordnede brede formuleringer lægger op til en operationalisering, der kan forholde sig til forskellige behov, rammer og kontekster sammenholdt med den løbende udvikling og produktion af bl.a. kulturelle udtryk.

Biblioteksloven sidestiller altså musik med andre udtryksformer og medietyper, f.eks. bøger. Loven fastslår, at musikområdet er obligatorisk på folkebiblioteker.

Det digitale område, herunder at stille internet og elektroniske informationsressourcer til rådighed, udgør i dag en central del af bibliotekernes forpligtelser og er en væsentlig del af bibliotekernes samlede formidling og tilgængeliggørelse af indhold til borgerne.

¹ Lov nr. 340 af 17. maj 2000 om biblioteksvirksomhed med senere ændringer (Biblioteksloven).

² Jf. Styrelsen for Bibliotek og Medier (2010). *Folkebibliotekerne i Videnssamfundet*, s. 40.

Ophavsretslige forhold

I henhold til princippet i ophavsretslovens § 19 har bibliotekerne mulighed for at udlåne fysiske materialer såsom bøger, noder og musik-cd'er, uden tilladelse fra ophavsmanden.³ Det betyder, at biblioteket f.eks. kan indkøbe cd'er og udlåne dem frit.⁴ Desuden kan cd'erne anvendes i bibliotekernes lånesamarbejde og dermed udlånes til andre biblioteker. Denne undtagelse i ophavsretsloven gælder imidlertid ikke for udlån af musik digitalt via internettet. Dette indebærer, at enhver benyttelse af et digitalt værk, som stilles til rådighed via internettet, skal være aftalt med rettighedshaveren.

Folkebibliotekerne har igennem en årrække og på forskellige områder forhandlet sig frem til forskellige forretningsmodeller vedrørende digitalt udlån med rettighedshavere, herunder ophavsretlige organisationer og pladeselskaber. De forskellige forretningsmodeller for digitalt udlån forholder sig til bl.a. økonomiske aspekter (vederlag), og hvordan værker spredes. Aftalerne er som udgangspunkt midlertidige, og alle involverede parter kan forholde sig til markedet, der løbende forandrer sig. De midlertidige aftaler omkring digitalt udlån af værker indebærer, at bibliotekerne ikke er sikret en ret til udlån – slet ikke en permanent ret – som de er ved fysiske værker fra samlingerne.

Som udgangspunkt er folkebibliotekernes målgruppe *alle borgere*.⁵ I kraft af det kommunale selvstyre og bibliotekslovens status som rammelov beslutter den enkelte kommune, hvor stor en del af det kommunale budget, der skal gå til bibliotekerne og deres opgaver. Samtidig åbner loven mulighed for, at en række af bibliotekernes services, f.eks. på det digitale område, kun er rettet til den pågældende kommunes egne borgere. Dette hænger bl.a. sammen med, at der ved digitale udlån, f.eks. e-bøger eller musik-streaming, skal afregnes for brug til rettighedshaverne.

Bibliotekerne i Danmark har en lang række samarbejder på mange områder, bl.a. i form af det nationale lånesamarbejde. Således står også forskningsbibliotekerne til rådighed for offentligheden og indgår i lånesamarbejdet.⁶ Det betyder, at f.eks. en cd, der ikke findes på folkebiblioteket i den kommune, hvor man bor, kan lånes fra et andet biblioteks musiksamling. Det betyder også, at al musik, bøger om musik, noder mv., der er udgivet (i fysisk form) i Danmark og afleveret via pligtaflleveringen, generelt er tilgængelig for alle.⁷ Herudover er der en række lånesamarbejder med udenlandske biblioteker.

³ Ophavsretsloven, lbk. Nr. 1144 af 23. oktober 2014

⁴ Skabende og udøvende kunstnere, hvis cd'er, gramfonplader og andre lydbærende materialer, som er udgivet i Danmark, og som benyttes på bibliotekerne, kan ansøge om andel i rådighedsbeløb for gramfonplader, den såkaldte biblioteksafgift. Jf. lovbekendtgørelse nr. 1175 af 17. december 2002 om biblioteksafgift og bekendtgørelse nr. 288 af 14. marts 2015 om biblioteksafgift.

⁵ Jf. bibliotekslovens § 5, stk. 1, hvorefter: "Folkebibliotekerne står til rådighed for enhver for benyttelse på stedet og for udlån af materialer."

⁶ Lånesamarbejdet mellem danske folkebiblioteker og de danske uddannelses- og forskningsbiblioteker er omfattet af lov om biblioteksvirksomhed. Forskningsbibliotekerne kan dog have materialer, som ikke er til udlån, herunder fjernlån.

⁷ Jf. lov om pligtafllevering af offentliggjort materiale, se: www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=11949

Hvad angår bevaring af kulturarv, er det Statsbibliotekets og Det Kongelige Biblioteks ansvar at bevare den danske kulturarv, herunder musik, for eftertiden. (Pr. 1. januar 2017 er Det kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket samlet i én organisation, under navnet Nationalbiblioteket). Folkebibliotekernes samlinger har derfor ingen funktion i forhold til kulturarvsbevaring. Der kan foretages løbende materialepleje, herunder kassation, af bøger, cd'er mv. ud fra en lang række aspekter og kriterier som aktualitet, relevans, nedslidning mv. Ved kassation tages der samtidig udgangspunkt i bibliotekslovens udvælgelseskriterier omkring kvalitet, aktualitet og alsidighed.

2. BIBLIOTEKERNES BRUGERE, UDLÅN, AKTIVITETER OG SERVICES PÅ MUSIKOMRÅDET

Musik indgår som et af medierne i bibliotekslovens formålsparagraf og er et område under stærk forandring i disse år – ikke mindst pga. den mediemæssige udvikling.

I det følgende belyses udvikling og status på en række af folkebibliotekernes områder, med særligt fokus på musikområdet. Udviklingen sammenholdes med danskernes kulturvaner på musikområdet og det generelle musikforbrug. Udviklingen belyses via undersøgelser og statistik indenfor disse overordnede områder:

- Danskernes musikvaner
- Folkebibliotekernes bestand og udlån på musikområdet
- Udviklingen på musikmarkedet
- Musikaktiviteter og -arrangementer på folkebibliotekerne
- Folkebibliotekernes samarbejdsparter på musikområdet

De anvendte tal kommer fra Danmarks Statistik, *National bruger- og benchmarkundersøgelse på folkebiblioteksområdet 2016* udgivet af Slots- og Kulturstyrelsen og Slots- og Kulturstyrelsens årlige spørgeskemaundersøgelse, Biblioteksbarometeret. Desuden indgår tal fra den seneste kulturvaneundersøgelse og tal fra musiksektorens brancheorganisation, IFPI.

■ FOLKEBIBLIOTEKER I DANMARK

Der er 97 biblioteksvæsenere i Danmark - ét i hver kommune (bortset fra Fanø, der har betjeningsoverenskomst med Esbjerg kommunes biblioteker).

Inklusive filialer var der i 2015 i alt 437 folkebiblioteker med betjening.

Antallet af 'åbne biblioteker', dvs. biblioteker, der også har åbent uden betjening, er steget markant igennem de seneste år. I 2015 var der i alt 291 åbne biblioteker.

Folkebibliotekerne havde i 2015 i alt 37,7 mio. besøgende, hvilket er en stigning i forhold til tidligere år. Over halvdelen af borgerne bruger folkebiblioteket.

■ FOLKEBIBLIOTEKERNES MUSIKOMRÅDE

Musik stilles til rådighed af folkebibliotekerne i forskellige formater, herunder i form af fysiske materialer som cd'er og lp'er, musik-dvd'er og noder samt bøger vedrørende instrumentlære, musikvidenskab, musikteori og musikgenrer. Desuden indgår musik i folkebibliotekernes forskellige arrangementer og aktiviteter, både i biblioteksrummet og i samarbejder med aktører uden for bibliotekerne.

Folkebibliotekerne formidler musik via forskellige digitale medier, herunder bibliotekernes egne hjemmesider, og igennem samarbejdet med Danskernes Digitale Bibliotek (DDB). I forskelligt omfang bruges også sociale medier i musikformidlingen til bl.a. formidling af viden om musik og til at gøre opmærksom på musikrelaterede aktiviteter og arrangementer.

■ MUSIKKEN PÅ FOLKEBIBLIOTEKERNE

Folkebibliotekernes arbejde med musik kan inddeles i en række overordnede områder:

- Materialer
- Aktiviteter/oplevelser
- Formidling

Aktiviteter/oplevelser kan være musikarrangementer, lytteklubber, artist talks, udstillinger mv.

Formidling dækker over et bredt spektrum, hvor også materialer og aktiviteter/oplevelser indgår. Det kan f.eks. være udstilling og eksponering af musikmaterialer i det fysiske rum, digital formidling via hjemmesider og sociale medier. Det dækker også over personlig formidling, f.eks. ved bibliotekets medarbejdere eller ved brugere, musikere, ildsjæle og eksperter.

Der er tre grundlæggende materialetyper:

1. Litteratur om musik
2. Noder
3. Lydbærende materialer (indspillet musik)
 - Musik (lyd) alene
 - Musik (lyd) og billede
 - Multimedier inklusive musik (lyd)

Folkebibliotekernes målgruppe

Som udgangspunkt er folkebibliotekernes målgruppe alle borgere. I praksis vil kommunernes biblioteker løbende og på forskellig vis tilpasse deres samlinger og foretage materialevalg med fokus på forskellige brugergrupper, som formidlingen ligeledes vil være målrettet til. Samtidig vil individuelle, lokale strategiske overvejelser udmønte sig i forskellige satsninger og prioriteringer.

I det følgende fremhæves en række generelle mønstre i borgernes musikvaner, som sammenholdes med deres brug af bibliotekerne og den generelle biblioteksudvikling - med særlige nedslag i udvikling og status på folkebibliotekernes arbejde inden for musikken.

Danskernes musikvaner

Der har været en markant stigning i befolkningens kulturforbrug, viser den seneste kulturvaneundersøgelse fra 2012, både blandt voksne og børn og inden for hovedparten af kulturområderne. De største stigninger ses inden for musik, sport og motion, frivilligt arbejde og brug af internettet.⁸

Den seneste kulturvaneundersøgelse viser, at næsten alle danskere lytter til musik, og 79 % lytter dagligt til musik. Undersøgelsen viser også, at 24 % hører musik mere end tre timer dagligt, og at 3 % af befolkningen aldrig lytter til musik. Siden den seneste kulturvaneundersøgelse er der sket store ændringer i borgernes kulturvaner pga. den digitale udvikling. Det gælder især på musikområdet, hvor bl.a. streaming-tjenester, højere datahastighed og mobile devices giver borgerne øgede muligheder for at få adgang til musik, hvor som helst og når som helst.⁹

Kulturvaneundersøgelsen viser samtidig, at danskerne i stigende grad går til koncerter, både klassiske og såkaldt rytmiske, se figur 1.

Figur 1: Andel af befolkningen, der har været til koncert inden for det seneste år

	2012	2004	1998	1993	1987	1975	1964
Klassisk koncert	17	14	17	16	12	7	3 ^A
Rytmisk koncert ^B	45	42	39	33	29	17	-
Andet musikarrangement ^C	19	16	15	14	14	8	-

A I 1964 er der spurgt til 'I denne sæson'.

B I 2004 er kategorien 'Rytmisk musik', i 2012 er kategorierne 'Jazz', 'Rock', 'Pop', 'Hip hop', 'Elektronisk musik' og 'Børnemusik' slået sammen under betegnelsen 'Rytmisk koncert'.

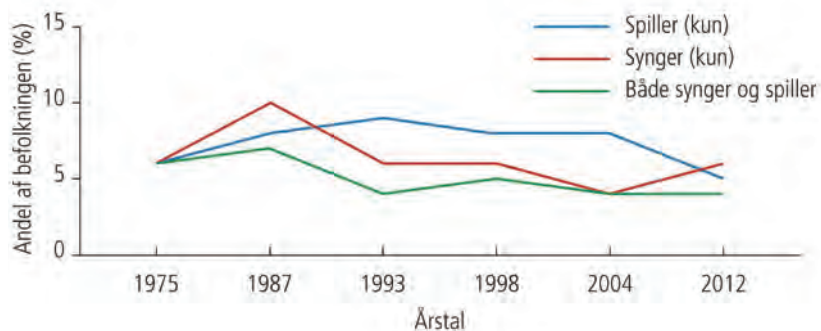
C I 2004 er kategorien 'Andet', i 1975-1998 er kategorien inkl. 'Folkemusik/visearrangement', i 2012 er kategorierne 'Dansk og international folkemusik og viser' og 'Ander' slået sammen.

Kulturvaneundersøgelsen viser også, at 17 % af befolkningen i 2012 var musikudøvende, dvs. enten spiller, synger eller både synger og spiller. Danskerne er generelt en anelse mindre musikudøvende end i 1987, men siden 2004 er andelen af danskere, der synger, steget. Se fordelingen i figur 2.

⁸ Kulturministeriet (2012). *Danskernes kulturvaner 2012*

⁹ *Danskernes kulturvaner 2012*

Figur 2: Andele af befolkningen, som synger og spiller

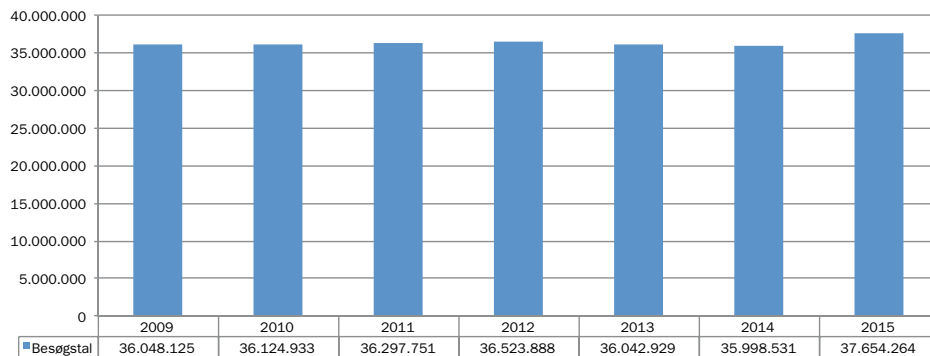

Alt i alt viser ovennævnte tal, at musik på forskellig vis fylder meget i danskernes liv.

Folkebibliotekernes brugere

Folkebiblioteket har i en lang årrække været et af Danmarks mest populære, offentlige kulturtilbud.¹⁰ Danmarks Statistik viser, at besøgstallene for fysiske besøg på bibliotekerne i gennem de seneste år og indtil 2014 har ligget stabilt på omkring 36 mio. I 2015 steg besøgstallet i forhold til 2014 med knap 6 % til 37,7 mio., se figur 3. Dertil kommer digitale besøg via bibliotekernes hjemmesider og på bibliotekernes netjenester.

Figur 3: Fysiske besøg på folkebibliotekerne

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB2B

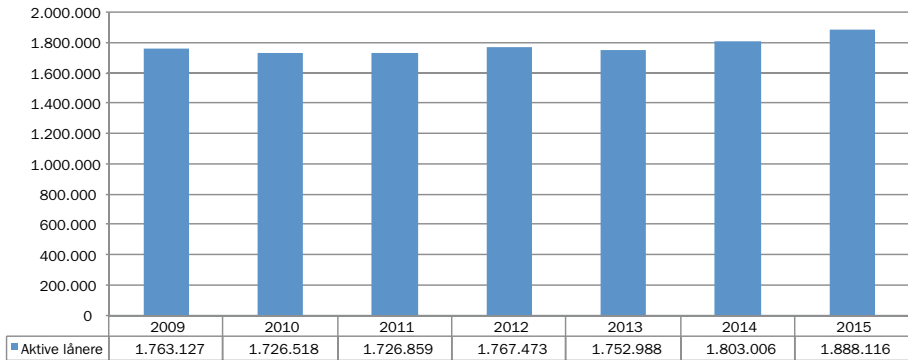
Der kan samtidigt ses en stigning i antallet af *aktive lånere* på folkebibliotekerne. En aktiv låner defineres ved at låne mindst ét stk. fysisk materiale fra et bibliotek om året. Endnu indgår digitale udlån ikke i Danmarks Statistiks definition på en aktiv låner.¹¹

Efter at tallet har ligget nogenlunde stabilt i en årrække på omkring 1,8 mio., er antallet af aktive lånere siden 2013 steget med knap 8 % til 1,9 mio. i 2015.

¹⁰ Styrelsen for Biblioteker og Medier (2010). *Folkebibliotekerne i Videnssamfundet*

¹¹ *Folkebibliotekerne i Videnssamfundet 2010.*

Figur 4: Aktive lånerne på folkebibliotekerne

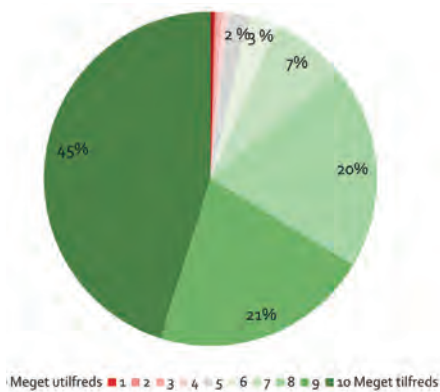

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB2B

Biblioteksbrugernes tilfredshed

I 2016 deltog i alt 53.000 borgere fordelt på 83 kommuner i den hidtil største brugerundersøgelse på folkebiblioteksområdet. National bruger- og benchmarkundersøgelse på folkebiblioteksområdet 2016 viser, at to tredjedele af de adspurgte er "meget tilfredse" med bibliotekerne, og langt de fleste biblioteksbrugere vil gerne anbefale deres foretrukne bibliotek til andre.¹² Undersøgelsen viser, at 96 % af brugerne generelt er tilfredse med deres bibliotek, se figur 5.

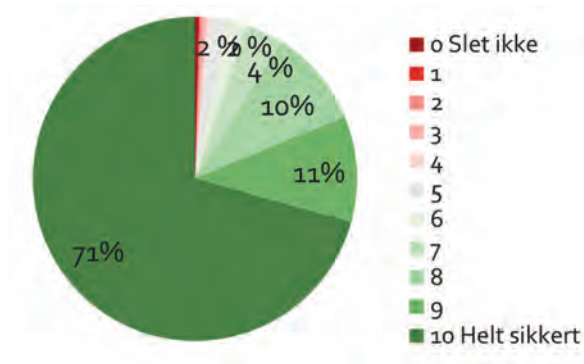
Figur 5: Fordeling i tilfredshed for bibliotekerne

Undersøgelsen viser også, at langt de fleste biblioteksbrugere gerne vil anbefale deres foretrukne bibliotek til andre. Denne anbefalingsvillighed for bibliotekerne generelt, kaldet Net Promoter Score (NPS) ligger med 76 ud af 100 på et højt niveau. Fordelingen i anbefalingsvilligheden blandt biblioteksbrugere kan ses i figur 6. Undersøgelsen viser også, at jo oftere biblioteket bruges, des højere er tilfredsheden og anbefalingsvilligheden (NPS).

¹² Slots- og Kulturstyrelsen (2016). *Nationale bruger- og benchmarkundersøgelse på folkebiblioteksområdet 2016*

Figur 6: Fordeling i anbefalingsvillighed for bibliotekerne

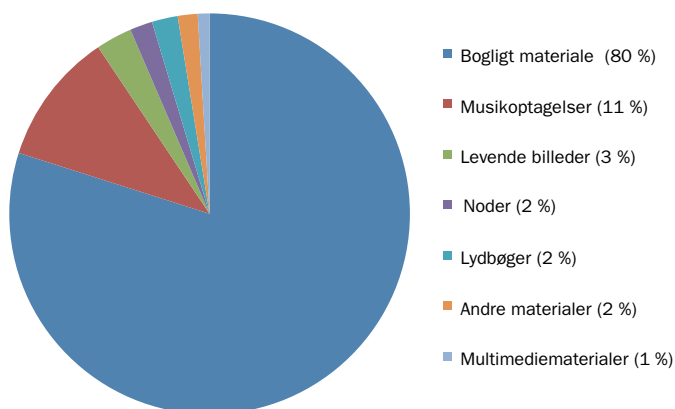

Hvad angår brug af bibliotekernes tilbud, viser den nationale bruger- og benchmarkundersøgelse på folkebiblioteksområdet 2016, at flest brugere (98 %) benytter biblioteket til at låne materialer, f.eks. bøger, film og musik.

Folkebibliotekernes bestand og udlån på musikområdet

Figur 7 viser sammensætningen af folkebibliotekernes fysiske materialetyper i 2015. Bøger udgør med 80 % suverænt den største andel, mens musikoptagelser (primært cd'er) med 11 % udgør den næststørste andel. Noder udgør 2 %. Mængden af litteratur om musik, herunder eksempelvis musikbiografier, indgår i kategorien bøger og er ikke opgjort særskilt i Danmarks Statistik. Sammensætningen af materialetyper er uændret i forhold til 2009, hvor musikoptagelser også udgjorde 11 % og noder 2 %.

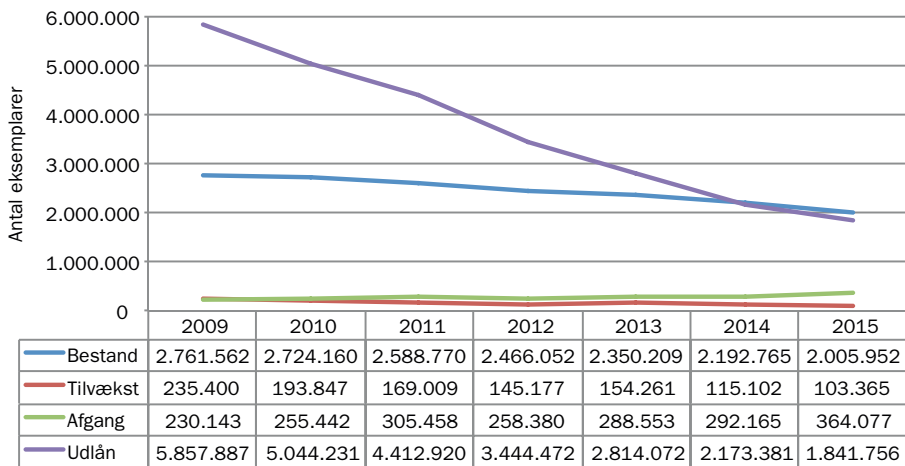
Figur 7: Sammensætning af fysiske materialetyper i 2015

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB3

Af figur 8 fremgår det, at der siden 2009 har været et markant fald i udlånet af fysiske musikoptagelser, herunder cd'er. Fra 5,8 mio. udlån i 2009 til 1,8 mio. udlån i 2015. Det svarer til et fald på næsten 69 %. Bestanden af cd'er mv. er i samme periode faldet fra 2,8 mio. til 2,0 mio. eksemplarer svarende til et fald på godt 27 %. Udviklingen svarer til den generelle udvikling for bibliotekernes fysiske materialer samlet set, hvor både bestand og udlån er faldet i samme periode, om end i mindre omfang.¹³

Figur 8: Folkebibliotekernes udlån og bestand af musikoptagelser

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB3

Det ses af figur 8, at bestanden af cd'er mv. siden 2014 har oversteget antallet af udlån. Bestanden påvirkes af tilvækst og afgang, og ser man nærmere på tilvæksten, har denne (bortset fra 2013) været konstant faldende siden 2009. Bibliotekerne har altså indkøbt færre og færre cd'er og øvrige musikoptagelser. Siden 2012 har bibliotekerne endvidere kasseret et stadig større antal musikoptagelser hvert år. Når bestanden i 2014 overgår udlånet af musikoptagelser, er det således først og fremmest udtryk for en markant faldende udlånskurve, som kan ses i lyset af udviklingen på musikmarkedet, hvor cd-formatets andel er faldet voldsomt i de senere år.

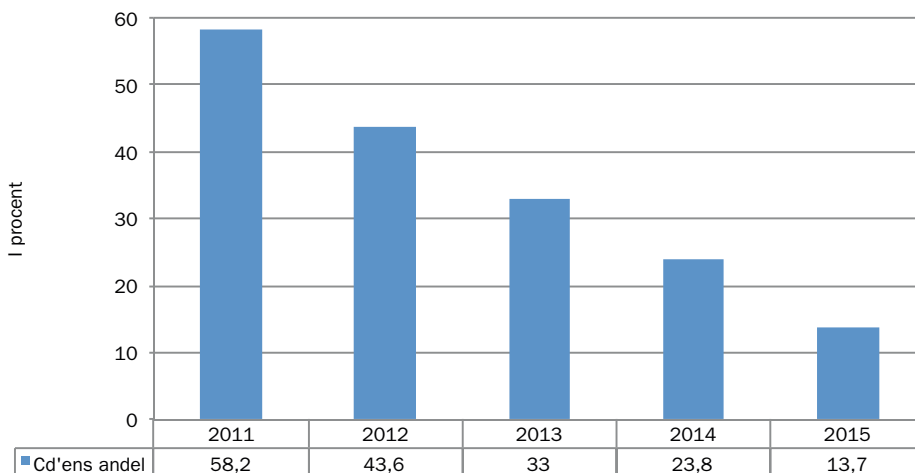
Bibliotekernes digitale musiktjeneste, BibZoom, stoppede ultimo 2015 med at give adgang til streaming af musik og tilbyder således pt. ikke digitalt musikudlån.

¹³ For yderligere belysning af udviklingen i folkebibliotekernes bestand og udlån af fysiske materialer henvises til *Folkebiblioteker i Tal 2015*.

Fald i cd'ens andel af musikmarkedet

Tal fra musikselskabernes brancheorganisation, IFPI, viser at cd'ens andel af det samlede musikmarked i 2011 udgjorde godt 58 %. I årene til og med 2015 faldt denne andel voldsomt til knap 14 %, se figur 9. Tallene er baseret på indberetninger fra IFPI Danmarks medlemmer, som vurderes at stå for 95 % af det danske marked for indspillet musik.

Figur 9: Cd'ens andel af musikmarkedet (i procent)

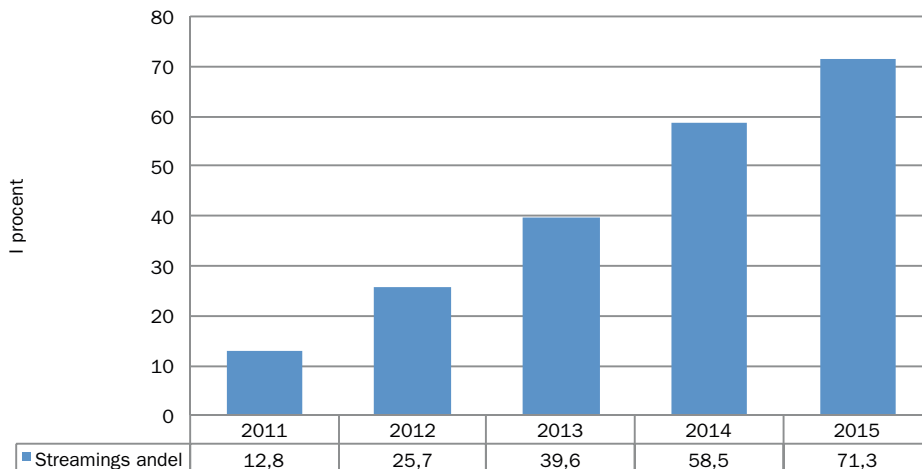

Kilde: Musikselskaber 2014 - tal og perspektiver, IFPI og Musikselskaber 2015 - tal og perspektiver, IFPI

Til sammenligning steg streaming af musik i samme periode voldsomt. I 2011 udgjorde streaming næsten 13 %, men var i 2015 steget til over 71 %, se figur 10.

I 2015 har streamings og cd'ens andel således byttet plads, så streaming udgør den suverænt største andel, mens cd'en med knap 14 % kun udgjorde en mindre del af det samlede musikmarked.

Figur 10: Streamings andel af musikmarkedet (i procent)

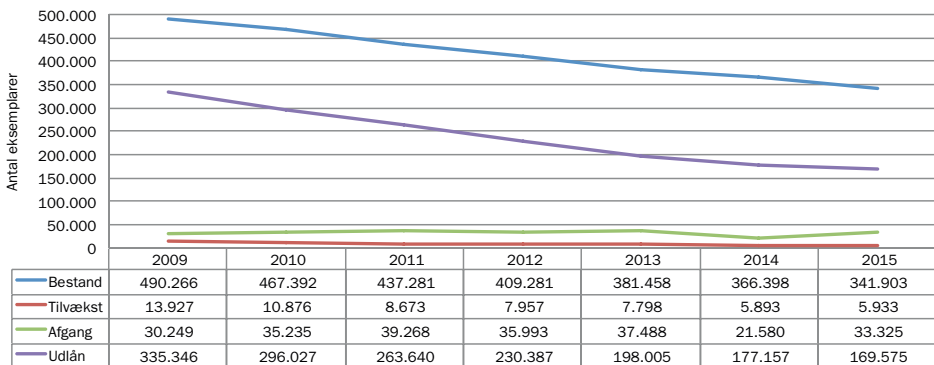
Kilde: Musikselskaber 2014 - tal og perspektiver, IFPI og Musikselskaber 2015 - tal og perspektiver, IFPI

De nævnte tal indikerer, at udviklingen på folkebibliotekerne med fald i udlån af cd'er mv. i høj grad afspejler den generelle udvikling på musikmarkedet.

Folkebibliotekernes udlån og bestand af noder

Folkebibliotekernes bestand af noder har gennem en længere årrække være højere end udlånet af noder, se figur 11. Siden 2009 er nodebestanden faldet med ca. 30 %, mens udlånet af noder af faldet med godt 49 %. Den faldende bestand kan især forklares med konstant faldende tilvækst siden 2009, mens kassation af noder har været svingende siden 2009. I 2015 havde folkebibliotekerne i runde tal dobbelt så mange eksemplarer af noder, som der blev udlånt.

Figur 11: Folkebibliotekernes bestand og udlån af noder

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB3

Musikaktiviteter og -arrangementer på folkebibliotekerne

Folkebibliotekerne er i dag mere end udlån af fysiske materialer. Udviklingen viser, at aktivitetsniveauet er højt, alsidigt og stigende.¹⁴ Bibliotekernes arrangementer er steget stabilt igennem de seneste 5 år. Således viser tal fra Danmarks Statistik, at antallet af arrangementer på landets folkebiblioteker var 43 % højere i 2015 end i 2011.¹⁵ Tal fra Biblioteksbarometer for folkebiblioteker peger på, at der i 2015 blev afholdt 733 musikarrangementer for voksne på landets folkebiblioteker. Desuden blev der afholdt 33 musikarrangementer uden for bibliotekernes fysiske rum. For børn afholdt folkebibliotekerne i alt 821 musikarrangementer og herudover 31 koncerter uden for folkebibliotekernes fysiske rum.

I den nationale bruger- og benchmarkundersøgelse på folkebiblioteksområdet for 2016 angiver tæt på hver tredje voksne biblioteksbruger (31 %), at arrangementerne passer til deres behov.

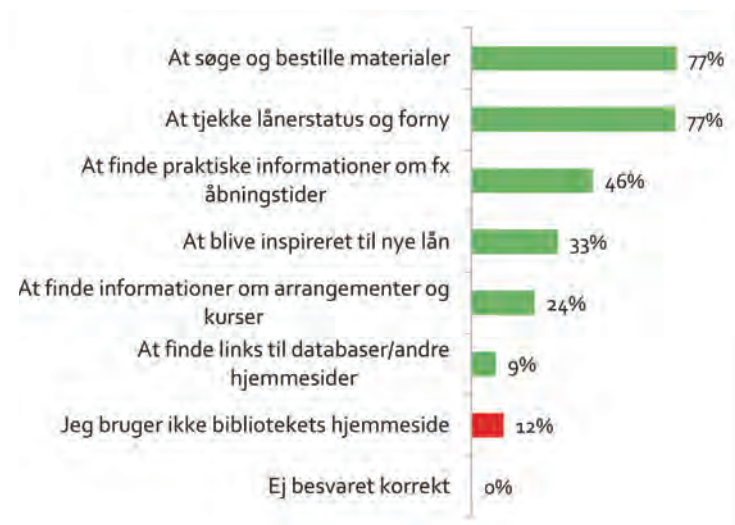
¹⁴ For yderligere belysning af udviklingen i folkebibliotekernes aktiviteter henvises til kapitel 4 i *Folkebiblioteker i Tal 2015*.

¹⁵ Danmarks Statistik - statistikbanken.dk/bib2b

Folkebibliotekernes digitale formidling

Folkebibliotekernes kommunikation og aktiviteter, herunder formidling sker i et samspil mellem det fysiske og digitale. Alle biblioteker har hjemmesider, der kan tilgås via forskellige platforme. Ligeledes bruges de sociale medier i forskellig grad af bibliotekerne. Den nationale bruger- og benchmarkundersøgelse på folkebiblioteksområdet viser, at næsten 9 ud af 10 biblioteksbrugere benytter bibliotekernes hjemmeside. Af figur 12 fremgår tal for brugen af bibliotekernes hjemmeside.

Figur 12: Brug af bibliotekernes hjemmeside

Tal fra Biblioteksbarometer 2015, viser at 96 % af bibliotekerne har egne Facebooksider, ligesom Instagram, Twitter og YouTube i stor udstrækning bruges.¹⁶

63 % af landets biblioteker formidlede i 2015 løbende musikrelaterede nyheder via hjemmeside og/eller via andre digitale medier.¹⁷

Folkebibliotekernes samarbejdspartner på musikområdet

Folkebibliotekerne har en årelang tradition for at indgå i samarbejder, og der er stigende fokus på at arbejde mere systematisk med etablering af partnerskaber på tværs af den offentlige sektor, erhvervslivet og civilsamfundet.¹⁸

Også på musikområdet indgår folkebibliotekerne samarbejder og partnerskaber. I alt 72 af landets bibliotekskommuner samarbejdede med lokale aktører på musikområdet i 2015. Heraf samarbejdede 93 % med musikskoler, 38 % med musikforeninger og 35 % med spillesteder. Disse samarbejder drejede sig f.eks. om koncerter og udstillinger. Herudover har 39 % angivet, at de samarbejdede med andre lokale aktører, f.eks. gymnasier, folkeskoler, højskoler, kirker, musikforretninger og uddøvende musikere.¹⁹

¹⁶ Slots- og Kulturstyrelsen (2016). *Biblioteksbarometer for folkebiblioteker 2015*, s. 31

¹⁷ Slots- og Kulturstyrelsen (2016). *Biblioteksbarometer for folkebiblioteker 2015*, s. 40

¹⁸ Slots- og Kulturstyrelsen (2016). *Folkebiblioteker i tal 2015*, s. 23.

¹⁹ Slots- og Kulturstyrelsen (2016). *Folkebiblioteker i tal 2015*, s. 23.

3. DEN NATIONALE INDSATS PÅ MUSIKOMRÅDET

Bibliotekernes musikformidling er et tilbud til alle borgere.

Slots- og Kulturstyrelsens nationale indsats på musikområdet skal være med til at udbrede, understøtte og videreudvikle folkebibliotekernes formidling af musik i samspil med andre aktører i lokalområdet.

Formålet med indsatsen er at afdække muligheder for musikformidling og få skabt en række initiativer og formidlingskoncepter, der kan udbredes til hele landet.

Denne publikation bidrager til at sætte musikformidlingen på bibliotekerne ind i en aktuel samfundsmæssig kontekst, og bidragsyderne peger på en række områder, der er væsentlige i en fremtidig musikformidling på bibliotekerne.

Bibliotekernes rolle som musikformidlere

Overordnet peges der på, at bibliotekerne skal finde deres rette pladser som aktører i en kommerciel musikverden, der er under hurtig forandring. Det drejer sig om at finde de områder, hvor bibliotekerne kan gøre størst forskel med deres faglige kompetencer.

Bibliotekerne er ikke længere lager og udlånscentral for musikken, men kan endnu mere end tidligere fokusere på det, som alle gerne vil have, men få kan levere: indhold, indsigt og ikke mindst inspiration.

Flere bidragsydere peger på, at vi har brug for steder, som kan hjælpe og guide til (nye) musikoplevelser og knytte de historiske bånd mellem ny og gammel musik. Susi Hyldgaard formulerer det således: "Vi har behov for en levende guide, der tager os i hånden."

Da musikformidlingen er en del af folkebibliotekernes samlede, koordinerede tilbud til borgerne vil det give mening at tænke musikformidlingen ind i bibliotekets overordnede strategi. Samtidig må musikformidlingen på bibliotekerne tage højde for de enkelte bibliotekers forskellige ressourcemæssige rammer, vilkår og prioriteringer.

Musikkens muligheder udmøntet i bibliotekernes tilbud

Der peges i publikationen på, at musikken for mange er den mest borgernære og samlende kunstart, og at musik skaber møder og fællesskaber mellem mennesker. Desuden er musikken en identitetsmarkør, når vi definerer og danner os selv i forhold til andre.

Musikformidling skal tænkes på nye måder, så den møder brugerne, hvor de er, både digitalt og fysisk. Der er i virkeligheden et stigende behov for, at musikkens sociale aspekt kan opleves og deles i det fysiske rum.

Fællesskaber

Vi bruger musikken på det relationelle plan til at danne både venskaber og arbejds- og interessefællesskaber. At spille og synge sammen er sociale interaktioner, der kan

skabe oplevelser af samhørighed, og nogle undersøgelser tyder på, at sangundervisning, korsang og fællessang kan fremme deltagernes produktion af hormonet oxytocin, der har betydning for empati, velbefindende og sociale relationer. At synge de samme ord til den samme melodi styrker fællesskab og samvær.

Flere muligheder for at forstå, udøve og skabe musik

I dag gør teknologien det f.eks. muligt at fremme både børns og voksnes egne muligheder for at være musikalsk skabende, og det kunne i den forbindelse være en stor hjælp at få gode afprøvede programmer anbefalet af en musikbibliotekar. Det er ikke mindst vigtigt, fordi både hjerneforskning, udviklingspsykologi og pædagogisk filosofi er enige om, at musik har fundamental betydning for børns udvikling, og at børn skal lære både at forstå, udøve og skabe musik.

Samskabelse og partnerskaber

Publikationen udmønter i flere bidrag nogle af de områder, som bibliotekerne kan tænke ind i formidlingen af musik.

Det nævnes bl.a., at den bedste formidling af kulturtilbud, også i forhold til musikken, sker i samskabelse med borgerne og andre lokale parter. Desuden er der en kommunal forventning om, at øget samarbejde mellem institutioner og omverden skal bidrage til at løfte kommunens overordnede strategiske opgaver. Samskabelse på tværs er blevet et selvfølgeligt udgangspunkt for indfrielse af de enkelte institutioners forpligtelser. Det kan ses som en udfordring af silostrukturen og en tilskyndelse til at supplere hindrernes ydelser. Det gælder også for samarbejdet med relevante, nationale aktører.

Undersøgelser og afprøvning af nye veje

Projektet *Fremtidens musikbibliotek* har gennemført en kvalitativ brugerundersøgelse blandt 15-30-årige om deres ønsker til et fremtidigt musiktilbud. Ønskerne er bl.a. mulighed for at lytte til musik, øve sig, prøve eller låne instrumenter samt at producere og lege med musik. Biblioteket må også gerne være et sted, hvor man kan opleve musikken gennem koncerter, artist talks, optakt til koncerter og workshops samt få mulighed for at koble musik og litteratur sammen i nye konstellationer.

Undersøgelsen tyder på, at biblioteket bør tilbyde et miljø, hvor man kommer helt tæt på musikken, hvor man lærer nyt og bliver beriget med ekstra viden, når man har behov for og lyst til det.

En partnerskabsundersøgelse gennemført i samme projekt viste, at der er sammenfald mellem værdier og målsætninger blandt en del af musiklivets aktører, og at de er klar til at samarbejde. Aktørerne ser bibliotekerne som en partner, der vil kunne bidrage med faglig formidling, eksponering af mangfoldigheden i musikken og kuratering af musikken. Undersøgelsen synliggjorde også et behov blandt lokale aktører for mere samarbejde og netværksdannelse på tværs af byens musikliv, og at bibliotekernes rolle i fremtiden kunne være at understøtte det. Brugere og musikbranchen er fælles om at foreslå temabaseret formidling, opbygning af musikuniverser og arrangementer i form af f.eks. lyttesessions og artist talks.

Resultaterne af undersøgelserne peger på, at fremtidens musikformidling snarere skal tage sit afsæt i forsamlingen omkring musikken end i selve samlingen.

På bibliotekerne i Odense sætter man allerede forøget fokus på samarbejde, partnerskaber, brugerinddragelse og nytænkning. En kombination af musikscene og lydstudie tiltrækker især grad de unge. Biblioteket har gode erfaringer med forankring af musikbiblioteket i den lokale musikkultur ved hjælp af brugerinddragelse og nytænkning af arrangementer, der går fra større koncerter til intime lytteklubber i konkrete samarbejder med andre musikkulturelle aktører.

I Hillerød Bibliotek arbejder man med at gøre musikformidling til en integreret del af børnearrangementer og læringsforløb via et formaliseret samarbejde med Hillerød Musikskole.

I Roskilde giver musikbiblioteket mulighed for at mødes til samvær om musik. Der lægges vægt på at tale til sanserne, tilbyde fordybelse og dannelse, give mulighed for samskabelse, være overraskende og dynamisk og arbejde med zoner og musikhuler. Musikbiblioteket har en række pejlemærker, der bl.a. handler om, hvordan biblioteket kan nå længst muligt ud til brugeren ved at tilbyde samskabende kreativitet, optimere værtskabet i rummet samt at formidle og bruge musikkens mange forskellige dimensioner. Samtalen og det fælles møde mellem borgerne nås f.eks. gennem lytteklubber.

- Niels Mark sammenfatter sin version af bibliotekernes musikformidling således: "Bibliotekerne skal udnytte den specialviden omkring musikken, som lever i systemet gennem bibliotekarer, men også gennem partnerskaberne med vidensspecialisterne uden for bibliotekernes mure. Vi skal lytte til ildsjælene i musikken, vi skal sprudle med vækstlaget og lade musikken blomstre til nye ukendte dimensioner i det fysiske rum og i det digitale rum. Vi skal understøtte kulturen gennem musikoplevelser i det fysiske rum, hvad enten det er lytteklubber eller andre former for events, der sætter musikken i spil og skaber liv og glæde omkring musikken".

Deling af viden og koncepter

Bidragene i denne publikation er baggrund for idékataloget *Bibliotekerne og musikken - inspirationer*, der er udarbejdet i forbindelse med den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker. Det er hensigten, at eksempler fra praksis kan inspirere til forskellige former for musikformidling på bibliotekerne i samarbejde med andre aktører på musikområdet.

Der er store potentialer i form af bedre musikformidling, øget udnyttelse af ressourcer og større gennemslagskraft ved at arbejde endnu mere systematisk på øget deling af viden og koncepter mellem landets folkebiblioteker. Det kan f.eks. være deling af musikrelaterede nyheder og artikler til digitalt brug, fælles tematiske forløb samt deling af formidlings- og kampagnematerialer.

BIDRAGSYDERE

Kapitel 1

Michael Radmer Johannisson er seniorkonsulent i rådgivningsvirksomheden Seismonaut og underviser i evaluering og effektivitet på kulturområdet. Han er uddannet cand. soc. i virksomhedsstudier og performance-design fra RUC og har erfaring som udøvende musiker, koncert- og eventarrangør og rådgiver.

Sven-Erik Holgersen er lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Han er ph.d. i musikpædagogik med særlig interesse for småbørns deltagelse i musikundervisning, deres musikalske udvikling samt æstetiske læreprocesser. Han fokuserer p.t. særligt på musikfagets rolle efter de seneste reformer af dagtilbud, folkeskole, gymnasium og musiklæreruddannelse.

Erik Christensen er musikforsker indenfor intensiv musiklytning, musikterapi og neurovidenskab. Han er ph.d. fra Aalborg Universitet og var igennem mange år programmeredaktør ved DR med ny musik som særligt område og har undervist på universiteter i DK, USA og Latinamerika. Han har udgivet *Messiaen – en håndbog* og *The Musical Timespace. A Theory of Music Listening*.

Vincent F. Hendricks er professor i formel filosofi og leder af Center for Information og Boblestudier (CIBS) ved Københavns Universitet. Han er dr.phil., ph.d. og har modtaget en række nationale og internationale priser for sin forskning herunder Videnskabsministeriets Eliteforskerpris og Roskilde Festivalens Eliteforskerpris. Han har udgivet en stribe bøger, senest *Spræng Boblen*, (2016).

Ole Fogh Kirkeby er dr.phil. og professor i ledelsesfilosofi ved CBS. Han har i de senere år særligt koncentreret sig om at videreudvikle den filosofisk-dialogiske disciplin fra antikken, 'protreptikken', til en tidssvarende samtaleform særligt møntet på lederes styrkelse af forholdet til sig selv, til medarbejderne og til organisationen. I 2016 har han udgivet bogen *Protreptik*.

Kapitel 2

Susi Hyltdgaard er komponist, sangskriver og formand for DJBFA -danske komponister og sangskrivere. Hun er uddannet ved Musikvidenskabeligt Institut ved Københavns Universitet og været ansat som freelance radiomedarbejder ved DR P2. Hun har udgivet ti cd'er og modtaget en Grammy for bedste crossoverudgivelse samt DJBFAs komponistpris. I 2003 fik hun Statens Kunstfonds tre-årige legat.

Anne Marie Mohr Nielsen er konsulent i Slots- og Kulturstyrelsens enhed for biblioteker og deltager i projektgruppen for den nationale indsats på musikområdet. Hun er bl.a. redaktør af idekataloget: *Biblioteker og musik – inspirationer*, som er denne publikations søster-udgivelse. Hun er cand.scient. pol fra Københavns Universitet.

Line Hoffgaard er projektleder og formidler ved Aalborg Bibliotekerne, hvor hun har været siden 2008. I det daglige arbejder hun med udviklingsprojekter og digital formidling og er tovholder på Aalborg Bibliotekernes auditive formidling. Hun er uddannet cand.scient.bibl.

Mads Led Behrend er musikbibliotekar på Odense Musikbibliotek og musikanmelder for *Seismograf.org*. Desuden er han musiker og bestyrelsesmedlem i Idiot Disc Records. Han er bachelor i musikvidenskab og cand.mag. i æstetik og kultur, Aarhus Universitet, med speciale i Lydkunst og eksperimenterende musik.

Ulta Hoberg Lyhne er musik- og litteraturformidler ved Roskilde Bibliotekerne. Hun har bl.a. udviklet podcast-tilbuddet *Lydspor* som er en del af et udviklingsprojekt støttet af Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre. Hun er uddannet cand.scient.bibl. i 2008 med speciale om fremtidens musikbiblioteker.

Thomas Vigild er leder af linjen for Spiludvikling på Vallekilde Højskole, spilkonsulent samt spildesigner for Mystery Makers, som bl.a. laver oplevelses- og læringsbaserede gåderum. Han er cand.mag. i musikvidenskab og datalogi og spilkultur fra Københavns Universitet og IT-Universitetet og var tidligere spilredaktør og tech-journalist ved *Dagbladet Politiken*.

Niels Mark - se kapitel 4

Kapitel 3

Ricco Victor er direktør i Spil Dansk og står i spidsen for den årlige Spil Dansk Ugen med mere end 1400 arrangementer over hele landet. Han er uddannet trommeslager fra Rytmisk Musik-konservatorium og turnerer i kirker med jazzfortolkninger af salmer og sange. Han er debattør og medvirker i en række tænketanke og udvalg i kulturlivet.

Anja Reiff er leder af Gladsaxe Musik- og Billedskole. Hun er uddannet cand.mag. i musikvidenskab og dansk fra Københavns Universitet og har en master i projektledelse fra Syddansk Universitet. Tidligere har Anja Reiff bl.a. været leder af Tårnby Musikskole samt producent for DR Radiokoret.

Ulta Voss Gjesing er chef i Kulturprinsen – udviklingscenter for børne- og ungekultur i Viborg og initiativtager til Laura, musikskolen for børn og voksne, Aarhus. Hun er uddannet ved Musikvidenskabeligt Institut, Aarhus Universitet og har igennem 20 år været kulturskoleleder ved Den Kreative Skole i Silkeborg. Medlem af Slots- og Kulturstyrelsens følgegrupper for dagtilbud og skole.

Ebbe Høyrup er direktør i LMS, Levende Musik i Skolen, et nationalt kompetencecenter for børn og unges møde med professionel levende musik. Desuden er han formand for Young Audiences Music Committee og medstifter af Kultur Partner og Forum for Kunst og Kultur i Skolen. Han er uddannet på Danmarks Biblioteksskole og Aarhus Erhvervsakademi.

Mads Bille er leder af Den Jyske Sangskole og Sangens Hus, organist ved Herning Kirke og dirigent for Herning Kirkes Drengkor. Han er uddannet fra Det Jyske Musikonservatorium med videregående dirigentstudier i Sverige og England. I 1999 stiftede han Den Jyske Sangskole og i 2013 tog han initiativ til Sangens Hus sammen med erhvervsmanden Christian Alstrup.

Lars Juhl er leder af Strøm School under nonprofit organisationen Strøm, der understøtter elektronisk musik i Danmark. Han er cand.mag. og pioner indenfor anvendelsen af musikteknologi i undervisning. Igennem ti år arbejdede han som musikproducent i Danmark og i udlandet, heraf tre år som specialist for teknologi-producenterne Ableton og Native Instruments og er desuden pianist og DJ.

Kapitel 4

Rasmus Rex Pedersen er ph.d., ekstern lektor på Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab på Roskilde Universitet og adjunkt i musikbranchestudier ved Rytmaskon-servatorium. Han forsker i, hvordan digitaliseringen påvirker bl.a. kommunikation og forret-ningsmodeller, p.t. med fokus på streamingøkonomiens konsekvenser for danske musikere.

Niels Mark er teamleder på Odense Musikbibliotek, hovedredaktør på bibliotekernes digitale musiktjeneste Bibzoom, anmelder og foredragsholder. Han er uddannet på Det Informations-videnskabelige Akademi, grundlægger af den første danske musikpodcast-serie *Ultra_FM: Transmissions of Exploratory Music* (2006) og udvikler af musikpodcast-portalen *HØRbar*.

Martin Blom Hansen har i mange år skrevet om musiklivet, musikervilkår og digital udvikling. Han arbejder for fagbladet *MUSIKEREN*, er webredaktør hos DAMUSA (Dansk Musikskolesam-menslutning) og Tønder Festival. Han er uddannet journalist fra Danmarks Journalisthøjskole og har bl.a. arbejdet på *Berlingske Tidende* samt hos Koda, DJBFA og en række andre organi-sationer i musikbranchen.

Kapitel 5

Anne Ørbæk Jensen har været forskningsbibliotekar, afdelingsleder og specialkonsulent ved Det Kongelige Bibliotek siden 1998. Hun er uddannet cand.mag. i musik- og teatervidenskab og var tidligere forskningsbibliotekar ved Musikmuseet 1983-1998 og leder af Niels W. Gade-arkivet 1989-1995.

Karen Williams er projektleder på Statsbiblioteket. Hun arbejder med digitaliseringsprojekter samt tilgængeliggørelse og formidling af bibliotekets analoge og digitale samlinger, herunder Mediestream – indgangen til bibliotekets digitale samlinger. Hun er uddannet cand.mag. i en-gelsk og dansk fra Aarhus Universitet.

René Torning Andersen er bibliotekar og ansat i Statens Mediesamling på Statsbiblioteket. I de sidste 10 år har han arbejdet som kurator for de analoge audiovisuelle samlinger og har p.t. fokus på digitaliseringen af lyd – både tale og musik samt radio- og tv-optagelser.

Henrik Smith-Sivertsen er seniorforsker på Det Kgl. Bibliotek i Musik og Teaterafdelingen. Han har forsket i dansk og international populær musikhistorie siden 2004, bl.a. dansktopmusik, popdebatten, ungdomsmusikkens position i dansk radio i 60'erne, sangoversættelse og Me-lodi Grand Prixets historie.

Kapitel 6

Jepp Bjerregaard Jessen er konsulent i Slots- og Kulturstyrelsens enhed for biblioteker samt projektleder for den nationale indsats på musikområdet for folkebiblioteker. Han er uddannet cand.mag. i visuel kultur fra Københavns Universitet og bachelor i Biblioteks- og Informations-videnskab fra Danmarks Biblioteksskole.

